

Riksdagens protokoll

1983/84:55

21 december 1983

Debatter m. m.

Onsdagen den 21 december

Återkallelse av proposition	4
Löntagarfonder (forts. från prot. 54)	4
Förlängning av drifttiden för Eisers i Borås, m. m.	66
Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet	85
Vissa naturgasfrågor	103
Internationellt handels- och industrisamarbete m. m.	107
Ökning av aktiekapitalet i PK-banken	113
Ett nationellt mikroelektronikprogram	116
Meddelande om interpellationer	
1983/84:76 av Nils Åsling (c) om lantbrukskooperationens möjligheter att bedriva aktiv medlemsvärning	122
1983/84:77 av Oswald Söderqvist (vpk) om oljeembargot mot Sydafrika	123
Meddelande om frågor	
1983/84:257 av Ingvar Johnsson (s) om reglerna för studiehjälp eller studiemedel	124
1983/84:258 av Bertil Måbrink (vpk) om handläggningen av ärenden rörande utvisningshotade palestinier	124
1983/84:259 av Bo Finnkvist (s) om sysselsättningen på bruksorterna i Bergslagen	124
1983/84:260 av Axel Andersson (s) om handläggningen av vapenärenden	125
1983/84:261 av Karin Israelsson (c) om ett högkostnadsskydd för sjukresor	125
1983/84:262 av Gunnar Olsson (s) om den skattemässiga behandlingen av vissa förluster	125
1983/84:263 av Tore Nilsson (m) om riksarkivets rådgivande nämnd för heraldiska frågor	126
Meddelande om justering av kammarens protokoll, m. m.	126
Avslutningsord	126

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 21 december

Finansutskottets betänkande

1983/84:20 Löntagarfonder	4
---------------------------------	---

Näringsutskottets betänkanden

1983/84:15 Tilläggsbudget I: industridepartementet	66
1983/84:9 Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet	66
1983/84:10 Vissa naturgasfrågor	66
1983/84:14 Internationellt handels- och industrisamarbete m. m.	66

Justitieutskottets betänkande

1983/84:12 Ändring i skattebrottslagen, m. m.	113
--	-----

Lagutskottets betänkande

1983/84:11 Uppsägning av 1924 års internationella konvention rörande fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om konossement (Haagreglerna)	113
---	-----

Näringsutskottets betänkanden

1983/84:12 Ökning av aktiekapitalet i Post- och Kreditbanken, PK-banken	113
1983/84:11 Ett nationellt mikroelektronikprogram	116

1983/84:55

Onsdagen den 21 december

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 13 innevarande månad.

2 § Talmannen meddelade att *Karin Söder* (c) och *Per Unckel* (m) denna dag återtagit sina platser i riksdagen, varigenom *Stina Anderssons* och *Lena Lundblads* uppdrag som ersättare upphört.

3 § Talmannen meddelade att till kammaren inkommit läkarintyg för *Erik Hovhammar*, som var sjukskriven under tiden den 21 december 1983 – den 29 januari 1984.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Birgitta Källman* (m) skulle tjänstgöra som ersättare för *Erik Hovhammar*.

4 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller om ledighet från riksdagsuppdraget av personliga skäl under tiden den 1 januari – den 29 februari 1984.

Stockholm den 19 december 1983

Gösta Andersson

Denna anhållan bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att *Sivert Carlsson* (c) skulle tjänstgöra som ersättare för *Gösta Andersson*.

Onsdagen den
21 december 1983

*Återkallelse av
proposition*

Löntagarfonder

5 § Återkallelse av proposition

Anf. 1 TALMANNEN:

I skrivelse 1983/84:95 har regeringen återkallat proposition 1983/84:73 om en reformering av efterlevandepensioneringen m. m.

Jag har med anledning härav avskrivit detta förslag samt i anslutning därtill väckta motioner.

Skrivelsen lades till handlingarna.

6 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna och skrivelsen
1983/84:10 till näringsutskottet
1983/84:82 till skatteutskottet
1983/84:87 till utrikesutskottet
1983/84:91 till konstitutionsutskottet

7 § Föredrogs och hänvisades
Förslag
1983/84:12 till justitieutskottet

8 § Föredrogs men bordlades åter
Lagutskottets betänkande 1983/84:10
Jordbruksutskottets betänkanden 1983/84:18 och 19

9 § Löntagarfonder (forts. från prot. 54)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1983/84:20.

Anf. 2 HÅKAN STJERNLÖF (m):

Herr talman! Så har vi då kommit till den dag då socialdemokraterna mot allt förnuft med vpk:s hjälp kommer att driva igenom sitt fondförslag.

En mängd idéer har under åren presenterats, alla syftande till att överta makten i det svenska näringslivet. För vårt land, för vår sysselsättning och för vår välfärd har dessa mer än tio fonddebattens år varit till skada. Osäkerheten om förslagets slutliga innehåll har hämmat planering och investeringsmålsättning.

I dag vet vi innehållet. Det förslag som ligger, även om det presenterats som harmlöst, innehåller allt vad vi moderater fruktat och varnat för. Socialdemokraterna är i färd med att inlemma vårt näringsliv i den offentliga sektorn.

Fonderna är ett steg mot ett samhälle i socialistisk riktning. I fondsamhället blir det ett avsteg från marknadsekonomin, en väg in i planhushållningen. Och detta skall vi i dag behöva uppleva, när alla borde vara på det klara med att vårt land bäst gynnas av en vital marknadsekonomi.

Det är beklagligt att en radikal grupp inom det socialdemokratiska partiet lyckats förmå regeringen att driva frågan ända till dagens riksdagsbehandling.

Fondfrågan är en fråga om makt. Det är LO:s fonder. Det är LO:s ledning som drivit frågan. Det är också därför LO vill styra fonderna.

Det handlar alltså om LO och socialdemokratins makt över näringslivet.

Det finns ingen majoritet för löntagarfonder i landet. Det finns ingen som helst förståelse för fonderna hos näringslivet. Inte ens facketts medlemmar stöder tanken. Varför skulle de göra det? Löntagarna frågar sig av vilken anledning de skall avstå löneutrymme för att ge fackliga funktionärer makt och inte själva få något i utbyte.

Har ni socialdemokrater inte tänkt på att det måste finnas någon anledning till att folk – inom alla läger – är emot dessa fonder? Lyssnar ni inte på rörelsen?

Var finns nu alla de skickliga människor som skall leda vårt näringsliv? Kan facketts folk ta upp konkurrensen med professionella företagsledare och placerare? Har ni dem inom era egna led? Om inte, då brådskar det. En betydande tillgång i det här avseendet förefaller vara på väg till England. Det är inte bra. Försvinner sedan också investeringar och sysselsättning ur landet, på grund av era tvångsfonder, är det mycket beklagligt.

Är det ändå inte så, att det är de som skapat vinsterna som är bäst skickade att leda våra företag?

Fackombudsmännen, löntagarmajoriteten, som skall ikläda sig rollen att leda vår svenska industri påtar sig ett enormt ansvar. Det är faktiskt inte små krav de föreläggs. De skall som bekant klara våra pensioner, begränsa inflationen samt öka investeringar och sysselsättning.

Fonderna kommer inte att rädda några jobb eller att hålla inflationen nere. De kommer inte att stärka vår ATP. De kommer inte att skapa några nya expansiva företag. Vad de kommer att skapa är en väldig maktkoncentration.

Herr talman! Jag är småföretagare. Jag är en bland de 200 000 som i vissa högtidliga sammanhang brukar beskrivas som näringslivets ryggrad. Vi är en viktig del i den svenska ekonomin. Var rädda om oss! Tag hänsyn till våra levnadsvillkor! Vi vill inte ha några fonder. Vi har vädjat, varnat och argumenterat. Varför tillmäts inte våra synpunkter någon betydelse?

Vår framtid blir helt förändrad. Från vårt rörelsekapital skall nu löneskatt och vinstskatt överföras till de fackliga fonderna.

Vi får alltså betala utan att på något vis bli delaktiga i de fonder som skapas med våra pengar.

Fondförespråkarna har visserligen, med tanke på oss småföretagare, dekorerat fondförslaget – för att göra det aptitligare – med en lånefond knuten till Investeringsbanken. Den fonden kan vi vara förutan.

Vi småföretagare har under en rad av år fått nog av avgifter. Vi har tvingats medverka vid finansieringen av röstknipande reformer som socialdemokraterna sålt ut. Avgiftspålagorna har nått en slutlig gräns. Det var också därför vi demonstrerade den 4 oktober. Vi vill inte ha fler pålagor.

Vi litar inte på att det stannar med vad som presenteras i dag. Flexibiliteten när det gäller avgifter och givna löften är som bekant stor hos regeringspartiet.

I dagens ekonomiska situation och med dagens sysselsättningssituation måste vi vara uppmärksamma på vårt kostnadsläge. Många av våra småföretag har en betydande exportmarknad. Köparländerna kan nu börja fråga sig varför i all världen de skall vara med och medverka till att socialisera den svenska industrin genom att betala mer för svenska varor. De betalar ju redan en stor del av vår barnomsorg, AMS-utbildning och annat som bakats in i våra kostnader.

Vem vill investera och vem vill starta nya företag när framgång och tillväxt för företaget förr eller senare leder till att fackföreningskontrollerade fonder kan ta över företaget?

Hur kan man inbilla sig att de hundratusentals privata företagens produktion, investeringar, sysselsättning och konkurrensförmåga stimuleras av en extra bolagsskatt och en extra arbetsgivaravgift?

Skall man verkligen ta pengar från de mest framgångsrika företagen och i motsvarande grad minska deras expansionsförmåga?

Herr talman! Det finns fler bekymmer i bilden.

Löntagarfonderna har möjlighet att köpa alla typer av aktiebolag. Troligen kommer man att lägga ned stor möda på att komma över framgångsrika småföretag, som riskerar att konkurrera ut större fondägda företag. Det lilla företaget kommer att ha mycket svårt att spjärna emot, när fondföretaget uppbådar alla sina krafter, förgrenade ut i politiska församlingar, kreditinstitut, lokala fackföreningar etc.

Hur går det när alla större företag ägs av samma grupp? Uppstår då inte risken att småföretagen vägras tävla på samma villkor? Föreligger inte en allvarlig risk att fondägda företag drivs av tanken att gynna företag inom den egna ägargruppen? Hur går det då med konkurrensen? Råkar ett fondföretag ut för en kris, kan man då inte misstänka att propåer förs fram om att flytta över en del av underleverantörernas verksamhet till det egna företaget? Kan man inte t. o. m. misstänka att offentlig upphandling kommer att gynna "rörelseägda" företag? Man kommer med andra ord att köpa mer blå-vitt.

Sviktar lönsamheten hos det löntagarägda företaget kommer säkert sådana påtryckningar.

Har småföretagen någon som helst chans, hur effektiva och konkurrenskraftiga de än må vara? Knappast.

Det nu diskuterade fondförslaget har bara negativa sidor. Finns det över huvud taget något exempel på en investering som skulle bli lönsam tack vare löntagarfonderna och som inte är det redan nu?

Det sägs att löntagarfonderna skall skapa jobb. Var då? Finns det någon som kan nämna ett exempel? Säkert inte! Fonderna ger inte utrymme för några lokaliseringpolitiska eller arbetsmarknadspolitiska satsningar. Fonderna skall ju spekulera på börserna och ge 3 % avkastning.

Eller är det kanske så att man menar att facket är en bättre företagsledare

och en garanti för expansionen? Hittills har vi dock inte sett några bevis på detta.

Det har sagts i fonddebatten att föreliggande förslag är hovsamt. Det kommer inte att innebära någon socialisering. Om nu fonderna får så måttliga verkningar, varför skall de då genomföras?

Svaret finns i de beslut som fattades av såväl den socialdemokratiska partikongressen som LO-kongressen. Där talade man i klartext. Målet är en genomgripande förändring i socialistisk riktning.

Socialdemokraterna är i färd med att infria partiprogrammet.

Herr talman! Löntagarfonderna införs mot löntagarnas vilja. Socialdemokraterna är på tvärs mot allt förnuft.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6.

Anf. 3 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Efter nära tio års diskussion och debatt i vårt land börjar vi nu närma oss ett beslut om löntagarfonderna. Det är få frågor och få reformer som så ingående utretts och genomdiskuterats som förslaget till löntagarfonder.

Trots den breda debatt som varit i frågan har det ibland varit svårt att nå ut med en sakk Diskussion om förslaget. Det beror självfallet på den intensiva propaganda som ägt rum. Miljon efter miljon har satsats av kapitalstarka grupper för att skrämman människa för löntagarfonderna. I motståndarnas propaganda har det hetat, att om fonderna införs 1984 kommer friheten att hotas, öststatssocialismen att breda ut sig i vårt land, marknadsekonomin att avskaffas osv. Fackföreningsrörelsen har utmålats som ett stort hot mot den politiska demokratin, fackliga förtroendemän har beskrivits som näringsfientliga byråkrater.

Den här sistnämnda delen av propagandan mot löntagarfonder kanske är den mest skrämmande, mot bakgrund av att den svenska fackföreningsrörelsen under lång tid spelat en stor roll när det gäller att utveckla och bygga upp samhället, alltifrån den allmänna rösträtten till det sociala trygghetsnät som vår välfärd bygger på. Men i motståndarnas propaganda har de fackligt förtroendevalda fått löpa gatlopp och utmålats som pampar som vill avskaffa friheten och demokratin.

Allt talar för att kampanjen mot löntagarfonder egentligen inte handlar om omsorgen om marknadsekonomin utan helt enkelt går ut på att bevara rådande ägarförhållanden och maktpositioner.

Ägandet i det svenska näringslivet är mer koncentrerat till ett fåtal än i något annat industriland. Det har också blivit mer anonymt än tidigare, och vi har dessutom under senare år fått allt fler utländska intressenter på vår aktiemarknad.

De här förhållandena har inte bekymrat de borgerliga partierna. De ser de svenska arbetarna och tjänstemännen som det stora hotet mot utvecklingen, när dessa sluter sig samman och genom löntagarfonder ges möjlighet att trygga pensionerna och utbyggnaden av industriproduktionen i vårt land.

Löntagarfonder gör det möjligt att förena marknadsekonomin med en

rimlig grad av ekonomisk rättvisa och demokratiskt inflytande.

Ibland har det sagts att löntagarfonderna hotar mångfalden i det svenska ekonomiska systemet och att vi kommer att få ett system där ett fåtal fackpampar styr de stora, börsnoterade företagen. Denna hotbild skall självfallet jämföras med hur ägande och makt nu är fördelade. När ett börsföretag i dag har bolagsstämman räcker det i fem fall av tio med att tre personer representerar de tre största aktieägarna för att man skall nå röstmajoritet på stämman, och i nio av tio börsföretag har fem aktieägare majoriteten. De kan knappast anses representera någon mångfald.

I stället för att till varje pris försöka skydda aktiebörsen mot alla former av förändringar borde de som anklagar oss för att hota marknadsekonomin ställa sig positiva till en institutionell förnyelse på aktiemarknaden. Vi vill ha en aktiemarknad med förnyelse och utvecklingsförmåga. Då måste också svensk aktiemarknad förses med fler aktörer, aktörer med bredare intressen än de nuvarande.

Löntagarfonderna är ett sätt att bygga vidare på välfärdssamhället i en svår tid, då nya insatser krävs för att möta problemen. Löntagarfonderna är ett sätt att stärka den grundläggande intressegemenskap som finns när det gäller synen på arbete, produktion och sparande. Därför är införandet av löntagarfonder en traditionell socialdemokratisk reform.

Det är min övertygelse att när vi i framtiden ser tillbaka på den skrämseledebatt motståndarna fört inför det beslut vi nu skall fatta, kommer det att framstå som en parentes i historien att den svenska borgerligheten, liksom när det gällde införandet av ATP, försökte bromsa välfärdsutvecklingen i vårt land.

Löntagarfonder behövs för arbete och framtid. De är en viktig byggsten i arbetet på att föra Sverige ut ur den ekonomiska krisen.

Anf. 4 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Föregående talare hade förhoppningen att diskussionen om löntagarfonderna skulle sluta, och han sade att diskussionerna endast var av en följd av propaganda.

I så fall måste den propagandan i någon mån ha påverkat också vår finansminister. I Stockholms-Tidningen för i dag kan man läsa litet av finansministerns tjuvstart i julrimmandet – den litterära farsot som brukar komma till uttryck på våra julklappspaket. Finansministerns rim fotograferades från pressläktaren, och jag vill gärna citera det samtidigt som jag ber om ursäkt för språkbruket – jag brukar inte uttrycka mig så: "Löntagarfonder är ett jävla skit, men nu har vi baxat dom ända hit . . .".

Tidningen fortsätter: "– – – skrev finansminister Kjell-Olof Feldt mitt under pågående fondebatt i riksdagen i går. Har Feldt plötsligt gått och blivit fondmotståndare?"

Kjell-Olof Feldt är ju ekonom, så sannolikt är han innerst inne fondmotståndare. Man får väl tolka dikten som ett fall av freudiansk felskrivning.

Naturligtvis vill finansministern försöka komma undan "avslöjandet".

Han säger till tidningen att han försökte tolka Ulf Adelsohns känslor. Vi är ju nu vana vana vid att det sysslas med språkanalys. Jag konstaterar att finansministern skrev – jag hoppar över de där orden som jag inte brukar använda – att "vi" har baxat dem (fonderna) ända hit. Utsagan måste ju faktiskt avse Kjell-Olof Feldt, det socialdemokratiska partiet och LO, för inte har Ulf Adelsohn velat "baxa löntagarfonderna ända hit" till denna kammare för beslut.

Jag tycker, herr talman, att Kjell-Olof Feldt borde förklara sig. Tror han verkligen inte på löntagarfonderna? Jag är faktiskt övertygad om att han inte gör det. Och då anser jag att han borde komma hit till kammaren och säga: Nu vill jag genomföra någonting som jag inte tror på – jag genomför det, för att jag är lydig mot mitt parti.

Sådant handlande, herr talman, – jag är ledsen att behöva säga det – är höjden av oärlighet.

Jag hoppas alltså att finansministern kommer hit och förklarar för oss hur han ser på svenska folkets framtid och om han verkligen vill genomföra någonting som han själv inte tror på. Naturligtvis har jag haft en misstanke om detta hela tiden. Utredningarna om fonderna har ju varit förfärligt dåliga. Om man ser tillbaka, finner man att utredningsväsendet här i Sverige en gång i tiden var erkänt för objektivitet och intellektuell ärlighet. Många utredningar användes som kurslitteratur på universitet och högskolor. Jag kan nämna sådana namn som Bertil Ohlin och Erik Lundberg, som var förknippade med vårt berömda utredningsväsende.

Så icke i dag. De utredningar som hafsats fram under de senaste åren borde ha varit objektiva, men det är de inte. Socialdemokraterna och LO har helt enkelt beställt utredningsresultatet, och sedan har utredare och utredningar fått rätta sig efter det. Därför har vi inte fått någon analys av löntagarfondssystemets inverkan på ägandet, på företagets tillgång på riskkapital, på lönebildningen osv. Orsaken härtill är att den socialdemokratiska regeringen och partiet har försvurit sig åt en politik som har drivits av en liten marxistisk elit av aktivister, framför allt från LO.

Bristen på ordentliga utredningar skapar också andra typer av svårigheter, svårigheter på mikroplanet.

Förslagen till de elva nya och förändrade lagarna har helt enkelt inte blivit ordentligt utredda. F. ö. behandlar vi nu endast tio av dessa nya eller förändrade lagar. Den elfte kommer vi att behandla senare i dag. Förändringarna i skattebrottslagen har nämligen brutits ut. Gjorde man det därför att det var för krångligt att hålla samman hela propositionen? Det gör det inte lättare för allmänheten att behöva leta i två utskottsbetänkanden för att hitta vad som verkligen gäller.

Trots att man har delat upp ärendet i två delar har man inte lyckats besvara de frågor som borde ha besvarats. Vad menar man med att ledamöterna i löntagarfondsstyrelser skall ha regional anknytning? Inget svar gavs vid behandlingen av frågan i finansutskottet.

Vad händer om löntagarfondsstyrelserna inte kan uppnå 3 % real avkastning? Det vet ingen.

Löntagarfundsstyrelserna skall rekvirera pengar från fjärde AP-fonden. Några löntagarfonder finns ju juridiskt sett inte; det har vi hört tidigare. Rekvisitionssystemet innebär att pengar som skall ge 3 % i real avkastning sannolikt kommer att ligga i lager under längre eller kortare tid. Hur kan då avkastningen bli den krävda 3-procentiga i fast penningvärde? Inget svar ges.

Hur drabbas företagen av vinstdelningsskatt och höjda löneavgifter? Det är som så mycket annat inte tillfredsställande utrett. Rolf Deinoff påpekade i gårdagens Svenska Dagbladet – helt riktigt – att investeringskalkyler för nyföretagande kommer att kräva uppemot 70 % avkastning.

Som malmöbo och alltså från en region med nästan norrländsk arbetslöshet och stort behov av att bygga upp nya industrier sedan företag i åldrande branscher dött eller nästan dött – sko, textil, varv osv. – är jag mycket orolig för vinstdelningsskattens verkningar. Kommer det systemet att få sådana verkningar att nyföretagande hindras – att nya företag som borde födas i Malmö inte kommer till stånd? Investeringskalkylerna för rationaliseringsinvesteringar och återanskaffningar får däremot ett något annat utseende. Där är man ju redan bunden – och många kanske säger tyvärr – till en tidigare verksamhet. Men hur de elva nya eller förändrade lagarna ytterligare försvårar för nyföretagandet har inte analyserats; man har inte analyserat hur detta påverkar investeringskalkylerna. Är detta en oväsentlig detalj? Det är det i alla fall inte för oss i Malmö.

Vinstdelningsskatten har utformats som en real skatt. Vi får ett hållningslöst blandande av olika skatteprinciper – nominell, real, schablonmässig – och detta kan få groteska effekter om det vill sig illa. Företag som äger fastigheter kommer i ett sämre läge än de företag som hyr fastigheter. Vissa branscher – hotell och restauranger – får sannolikt stora svårigheter just på grund av att de har stora fastighetsinnehav och betydande skulder. Anita Modin som talade i går och som kommer från hotell- och restaurangbranschen borde ha betänkt detta, men hon har nog inte satt sig in i problematiken.

Inflationsvinster kommer att beskattas. Inflationsförlusterna är avdragsgilla från inflationsvinsterna innan vinstdelningsskatten räknas fram. Skatten utgår med 20 % på denna s. k. reala vinst. Då tillåts inga lagernedskrivningar, inga avsättningar till resultatutjämningsfond etc. Vinstdelningsskatten är sedan avdragsgill först vid nästa års inkomstbeskattning.

Detta innebär att likviditetsproblemen kan bli mycket stora i företagen. Man hade, om man tänkt sig för, åtminstone kunnat rätta till sådana oformligheter genom att ändra reglerna för avdragsrätten. Men man har ju inte tänkt, man har ju inte velat se problemen. Man skulle, som Kjell-Olof Feldt sade, baxa igenom förslaget i riksdagen så fort som möjligt.

Att stifta lag på detta sätt är ansvarslost, herr talman. Skadeverkningarna kommer att ge sig till känna först smygande, men de kommer sedan att med allt större styrka förvärpa våra ekonomiska problem. Vårt samhällssystem kommer att påverkas. Vi har redan en alltför omfattande politisk styrning i vårt land. En ännu mer omfattande politisk styrning – genom regering, riksdag och mäktiga fackliga organisationer – kommer obönhörligen att

ändra vårt samhällssystem. Hur detta sker har inte socialdemokraterna här i riksdagen velat analysera noggrannare. Skälet är sannolikt detsamma som den sociologiske pionjären Robert Michels observerade redan 1915. De socialdemokratiska partierna brukar häftigt motsätta sig en analys av tendensen inom rörelsen till fåtalsvälde. Men försvaret är svagt. Och de hederliga brukar inte förneka att tendenser till fåtalsvälde förekommer, konstaterade Michels.

Det var 1915. Det hade också kunnat vara 1983. Just denna tendens, herr talman, leder kanske till den där typen av freudianska felskrivningar som vår finansminister gjorde sig skyldig till.

För att slippa att beröra så obehagliga ting som ändring av ekonomiskt system och då också ändring av samhällssystemet, talar man också i propositionen om hur marknadsekonomin skall stärkas genom fonderna. I propositionen konstateras att det är utomordentligt väsentligt att inte skada marknadsekonomin funktionssätt. Men verkligheten är att den svenska blandekonomin sedan början av 1970-talet har varit utsatt för så många inslag av statlig styrning att marknadssystemet redan är skadat. Marknadsekonomin måste därför stärkas med andra medel än politikerstyrda fonder.

Till detta kommer att motiven för ingreppen i marknadsekonomin bygger på en felaktig verklighetsuppfattning. I propositionen står att det råder en motsatsställning mellan mänskliga värden och samlevnad å ena sidan samt marknadsekonomi å den andra. Modern beslutsteori har visat att detta är ett felaktigt sätt att se på problemen. I *Scientific American* i maj 1983 redogörs för resultaten från dataturneringar gällande bästa lösningar på upprepade spel med paradoxen "Fångens dilemma". Analysen av dessa spel – som får tillämpning i samhällsekonomi, biologi osv. – visar att det lönar sig för enskilda att rent egoistiskt sett satsa på samarbete framför att satsa på ett beteende som brukar beskrivas som "allas kamp mot alla". Modern beslutsteori visar att framväxten av samarbetet – i propositionen uttryckt som samlevnad och mänskliga värden – inte behöver förklaras med moral eller altruism. Dataspelet har gett nya insikter om hur samarbete mellan olika individer och grupper växer fram. Det kan konstateras att handlingar som bygger på samarbetsvillighet har störst chans att bli vinstrika under förutsättning att de som är samarbetsvilliga snabbt försvarar sig mot dem som försöker fuska och lura andra individer eller organismer.

Komplexa strategier, vare sig de bygger på samarbete eller inte, ger upphov till frustration hos medparterna. Komplexitet uppfattas ofta som totalt kaos. Strategier som bygger på slumpmekanismer, eller som tycks bygga på sådana, uppfattas som icke samarbetsfrämjande. Om en motpart inte är samarbetsvillig, skapas inga incitament till samarbetsvilja i omgivningen. Borde inte allt detta vara ett memento för en regering som gör lagar och regler alltmera svårbegripliga och bryter mot hävdvunna regler angående utredningsväsen, remissbehandling och vanlig uppriktighet.

De nya reglerna om vinstdelningsskatt m. m. ökar komplexiteten i de regler företagen skall följa. Till detta kommer att "lagen om löntagarfonder" bara är en av ett stort antal lagar som ger konstifika förhållningsregler för

företag och hushåll. Slutresultatet blir motsatsen till vad lagstiftaren har velat uppnå. Finansministern hoppades ju på att löntagarfonderna skulle göra slut på spekulatönskonomin. Tvärtom. Man skall uppnå 3 % real avkastning på sina aktier. Det krävs ju av fondstyrelserna. Måste dessa verkligen inte då ägna sig åt korta affärer, de som numera kallas klipp?

Analysen bakom löntagarfondsfrågan bygger på en marxistisk inspirerad motsatsställning mellan kapital och arbete. Det marxistiska synsättet bygger sannolikt på antagandet att vårt lands ekonomi är ett nollsummespel. Så är naturligtvis inte fallet. Ett rationellt samhälle, där var och en har rätt att handla fritt, skapar oöverskådliga fördelar. Det materiella värdet av den enskildes arbete bestäms nämligen inte bara av den egna ansträngningen utan också – och detta tycker jag att vi inte skall glömma – av det arbete och de ansträngningar som utförs av de mest talangfulla och produktiva människorna.

Gunnar Myrdal har under senare år varnat för att genomföra reformer som inte i efterhand går att göra ogjorda och exemplifierat med kommunindelningsreformen och förändringarna inom skol- och universitetsväsendet. Om man försöker genomföra en reform är det absolut nödvändigt att man ställer stora krav på utredningsarbetet. De som verkligen vill trumfa igenom reformer måste tro på dem. Jag tycker att det inte är så i dag. Stockholms-Tidningens "scoop" tyder på att det inte är så.

Herr talman! Till sist, innan jag framställer mina yrkanden, måste jag ge en kommentar gällande statsministerns hänvisning till Nils-Henrik Schagers forskning om löneglidning och ett eventuellt samband mellan vinster och löneglidning. Nils-Henrik Schager har tidigare blivit felaktigt citerad av socialdemokratiska politiker och i socialdemokratiska publikationer. Han har inte – jag upprepar ordet inte – funnit ett samband mellan vinstläge och löneglidning. Jag tycker faktiskt att kanslihuset och socialdemokraterna borde ha tagit hänsyn till hans dementier. Jag tycker att det vittnar om en ohederlig debattmetod, men jag är väl gammaldags och naiv.

Herr talman! Jag yrkar avslag på proposition 50 och bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6.

Anf. 5 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Det här är inte första gången som smålänningar reser sig mot det som anses vara vrängt och felaktigt. Alltjämt lever Dackeandan kvar i de småländska bygderna, och det kom också till uttryck den 4 oktober här i Stockholm, liksom det kommer till uttryck bland socialdemokratiska smålänningar – det har Olof Palme fått erfara.

Jag representerar ett län där småföretagen undan för undan har vuxit fram, skapat arbete och trygghet. Den bygd som jag representerar drabbades mycket hårt av folkavtappningen under Amerikaemigrationens dagar. Men de människor som stannade kvar tvingades att på olika sätt finna sin försörjning. Jordbruken var för små men barnkullarna var stora.

Det var i detta läge den småländska företagsamheten började gro. Det började inte i några utvecklade och väl planerade fabrikslokaler. I stället

började den första tillverkningen i ladugården, vedboden eller kanske i köket. Det var enkla former, men idérikedomen gav ständigt nya verksamheter. Vid sidan av de små jordbruken växte det på detta sätt fram en småindustri av det mest skiftande slag och en produktion som gav arbete och välstånd – ett resultat av att enskilda idéer och initiativ togs till vara och utvecklades.

Det var inga långa beslutsgångar. Det togs risker, och naturligtvis blev det ibland misslyckanden. Men det togs nya initiativ, och det kom nya idéer. Man slogs inte ned av en motgång.

Dessa företag blev också starkt bundna till den bygd som de verkade i och det samhälle som växte upp kring dessa företag. Detta är en värdefull tillgång för utvecklingen i en bygd.

Många yrkesskickliga arbetare startade så småningom egna företag. Nya idéer och ny produktion utvecklades, och nya arbetstillfällen skapades.

Så har utvecklingen varit i mitt län ungefär under de senast gångna hundra åren, och så är det alltså jämt. Men tyvärr har inte utvecklingen och förutsättningarna för utveckling varit lika goda i hela länet. Det finns betydande geografiska skillnader, men det är skillnader som inte tillkomsten av löntagarfonder kommer att utjämna. Men det är utomordentligt viktigt att den företagaranda, den initiativkraft och den idérikedom som vi har inte hindras eller kvävs av nya påhitt. Löntagarfonder är något helt väsensskilt ifrån det system och den verksamhet som jag här har skisserat och som finns i mitt eget län.

I en motion som har väckts av Stina Gustavsson och mig har vi redovisat litet grand av den situation som skulle uppstå i Kronobergs län med löntagarfonder. Det visar sig att företagen varje år skulle få betala in 41–42 milj. kr. Det är pengar som, om de användes till utveckling och till skapande av nya företag, skulle ge betydligt över 300 nya arbetstillfällen per år. Därtill kan man lägga märke till att det skulle bli ett kapitalutflöde ifrån länet till i första hand storstadsområdena.

Vi behöver i stället ha en utveckling som ger oss möjligheter att skapa ny sysselsättning. Löntagarfonderna är ett system som hindrar denna utveckling i ett län som vårt. Det är därför som vi med kraft har försökt att redovisa nackdelarna och att kämpa emot denna typ av verksamhet, som skulle hindra utvecklingen i vårt län.

Vi kan inte acceptera att vi får en kapitalutströmning från glesbygden till storstadsområdena. Det är berättigat att ställa frågan, vilket har gjorts här förut: Vilket inflytande skulle människorna i mitt län få över verksamheten? De skulle få se att av den produktion som de själva är med och skapar, pumpas 40 milj. kr. per år ut utan att det kommer länet till godo. Det skapar inte trygghet och framtidstro.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka avslag på propositionen och bifall till de reservationer som centerns representanter stöder.

Onsdagen den
21 december 1983

Löntagarfonder

Anf. 6 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Sveriges tjänstemän avvisar löntagarfondsförslaget, trots att TCO:s ledning under den nuvarande utrikesministern spelade en minst sagt pådrivande roll i löntagarfondsfrågan. Man ville – trots bristande medlemsstöd – fatta ett avgörande fondbeslut vid 1979 års TCO-kongress.

Den viktigaste faktorn i detta spel över medlemmarnas huvuden var Svenska industritjänstemannaförbundet, SIF, TCO:s största förbund. På LO-sidan talade man öppet om att en "enad löntagarfront" nog skulle kunna uppnås, om bara SIF föll till föga och fattade ett positivt fondbeslut.

Man startade en minikurs om löntagarfonderna. Medlemmarna ville inte vara med. Knappt 2 % deltog.

När man inte fick medlemmarnas stöd, satsade SIF-ledningen i stället på att söka genomdriva ett kongressbeslut i frågan 1978, alltså året före TCO:s kongress. TCO:s ordförande uppträdde på SIF-kongressens första dag. Hans 45 minuter långa anförande handlade bara om löntagarfondsfrågan. TCO-chefen inledde sitt tal med att bl. a. säga:

"Jag skall ägna hela det här anförandet åt en av de viktigaste samhällsfrågor som TCO och TCO-förbunden haft att ta ställning till sedan centralorganisationen bildades."

Litet senare i talet sade han:

"Det sätt på vilket löntagarfondsfrågan behandlas inom SIF och inte minst vid denna kongress, får avgörande betydelse för vad som fortsättningsvis sker inom TCO. Jag skall inte lägga i era händer att ensamma bestämma hur lösningen blir inom TCO. Men jag vill säga så mycket som att TCO:s offentliga sektor och kansli inte kommer att mobiliseras för att pressa fram en lösning som ni är negativa till. Ja, inte ens för att verka för en lösning som SIF skulle inta en ljum och likgiltig ställning till."

Om SIF-kongressen fattade ett positivt fondbeslut, skulle alltså TCO mobilisera sitt kansli och sin offentliga sektor för att driva fram löntagarfonder.

Sedan antydde TCO-ordföranden att han redan hade fått med SIF-styrelsen på galoppen. Han sade i sitt tal så här:

"Jag hade i våras en överläggning med SIFs förbundsstyrelse där det kunde noteras att styrelsen stod positiv till den verksamhet TCO bedriver på olika områden. Det fanns inga undantag och inget undantag gjordes, minst av allt för löntagarfondsfrågan."

Så här avslutades talet:

"Det väsentliga är att förbunden klart och tydligt ger uttryck för vilka frågor TCO skall syssla med och vilka ståndpunkter centralorganisationen skall inta i dessa frågor. Först när detta är fullt klart kan TCO göra sin verkliga nytta för de anslutna förbunden."

Det skapades en press på ombuden vid SIF:s kongress. Ombuden blev genom TCO-ordförandens tal provocerade att ta ett steg vars innebörd och vikt de absolut inte hade klart för sig när de gav sig i väg till kongressen. Efter talet kändes det som om kongressdeltagarna bar Sveriges framtida väl och ve på sina axlar. 1978 års SIF-kongress beslöt att förbundet skulle verka för att

Löntagarfonder

införa kollektiva löntagarfonder i Sverige.

Sedan klubbades raskt en färdig motion igenom för att avlämnas till TCO-kongressen nästa år. Men det fanns en brasklapp om att motionsförslaget skulle gå ut på bred remiss inom SIF.

Remissen sändes ut så sent att den kom till klubbarna först omkring den 20 december. Svaret skulle vara inne redan den 15 januari.

Man påstod att TCO måste ha motionen redan i början av februari, trots att kongressen inte skulle hållas förrän i juni.

Denna jul- och nyårshelg 1978/79 blev märkesdagar vad gäller medlemsaktiviteten i svensk fackföreningsrörelse. Inom SIF uppstod nämligen en medlemsrevolt.

Den 15 januari 1979 hade det kommit in svar från klubbar som representerade 120 000 medlemmar. 70 % sade nej till motionsförslaget. Medlemmarna läxade upp förbundets högsta beslutande organ. SIFs motion till TCO-kongressen fick läggas där den förtjänade – i papperskorgen.

Två år senare kom SIF:s ledning med en ny kalldusch för medlemmarna. Man framlade förslag till ett färdigt helgjutet fondsystem, som skulle föreläggas 1981 års SIF-kongress trots det 70-procentiga motståndet två år tidigare.

Även detta förslag sändes ut på remiss. Återigen aktiverade medlemmarna sig på bred front.

Av SIF:s storklubbar, dvs. de med mer än 500 medlemmar, hade 56 stycken svarat, eller drygt 93 %. Dessutom hade alla storavdelningar svarat, representerande 100 % av medlemmarna. Genom denna remiss framkom att fondmotståndet inom SIF utgör 82 %.

Häftet med de motioner som lämnats till 1981 års SIF-kongress enbart i fondfrågan omfattar 376 sidor.

Även vid denna SIF-kongress, 1981, infann sig TCO-ordföranden såsom inledningstalare. Tre år tidigare hade han lovat att om SIF inte visade mer än ljumhet för löntagarfonder, skulle TCO lägga ned sitt arbete i frågan. Nu hade SIF visat ett intensivt motstånd emot fonder. Man tycker att TCO-ordföranden mer än väl borde ha fått svar på sin fråga 1979. Men, herr talman, även fackliga toppledare kryper ifrån givna löften. Lennart Bodström sade i stället att SIF-medlemmarna blivit "vilseledda".

Beslutet blev att SIF inte skulle verka för att införa löntagarfonder. Beslutet borde ha varit att SIF skulle verka emot införande av löntagarfonder.

Det står klart att medlemmarna i SIF – nästan en tredjedel av hela TCO – inte vill ha några kollektiva löntagarfonder. Detta grundar sig på ett beslut, fattat inom den representativa demokratins ram, och underbyggs av ett dokumenterat fondmotstånd från 82 % av medlemmarna.

Inget annat TCO-förbund har ens tillnärmelsevis tvingats att gå så till grunden för att inhämta medlemmarnas opinion som just SIF.

Herr talman! Det som hänt inom SIF är ett utomordentligt starkt tecken på att Sveriges en och halv miljon tjänstemän massivt är emot införande av löntagarfonder. Om övriga TCO-förbund hade låtit medlemmarna fritt

Löntagarfonder

framföra sin vilja i allmänna medlemsomröstningar, skulle fondmotståndet i denna stora löntagarkategori ha demonstrerats över hela TCO-fältet.

Landets tjänstemän avvisar löntagarfondsförslaget.

Anf. 7 ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Det har vid skilda tillfällen sagts från socialdemokraterna att landets löntagare skulle vilja ha kollektiva löntagarfonder. Detta är fel!

Under senare år har vi i löntagarfondsdebatten erfarit att tjänstemännen är direkt avvisande till kollektiva löntagarfonder. Den kritiska inställningen har dock mycket sällan framförts av de officiella fackliga ledningarna i tjänstemannaorganisationerna.

Det finns dock en organisation som framfört sina medlemmars uppfattning, och det är Centralorganisationen SACO/SR, som anför:

"SACO/SR anser det svärförenligt med de traditionella fackliga uppdragen att de fackliga organisationerna skall engagera sig också som ägare och förvaltare av produktionskapitalet. Mot bakgrund av det senaste decenniets omfattande debatt om fondernas systemförändrande karaktär är det lindrigt uttryckt nonchalant att det slutgiltiga fondförslaget presenteras utan vare sig seriösa motiveringar eller någon som helst analys av dess verkningar för den svenska ekonomin."

Kammarens ledamöter bör alltså observera att SACO/SR är så hård i sin kritik att man säger sig sakna såväl seriösa motiveringar för löntagarfonderna som en analys av de effekter fonderna kommer att få. Dessutom konstaterar SACO/SR att fonderna har en systemförändrande karaktär.

Angående de effekter fonderna får på löntagarinflytandet i näringslivet ger SACO/SR följande synpunkter:

"Fonderna bäddar för interna intressekonflikter i de fackliga organisationer vars representanter i fondstyrelserna är ålagda att följa det reglemente som anges av placeringsutredningen."

Och så fortsätter SACO/SR:

"Få löntagare torde i praktiken uppleva ett ökat inflytande i näringslivet genom att deras egna fackliga företrädare tar över traditionella kapitalägarintressen i fondstyrelserna."

Angående effekterna på den fackliga rörelsen konstaterar SACO/SR: "Om den i systemet inbyggda intressekonflikten leder till splittring och försvagning av de fackliga organisationerna kan resultatet bli att löntagarnas inflytande snarare minskar än ökar."

SACO/SR avslutar sina remissynpunkter med att säga: "Sammanfattningsvis anser SACO/SR att löntagarfonder i ATP-systemet är ett missriktat och dåligt förslag till lösning av de problem som officiellt anförts som motiv för fonderna."

När utredningsförslaget fått en så nedgörande kritik är det förvånande att regeringen ändå går vidare. Regeringen underlåter också att försöka bemöta remissinstansernas kritik.

Låt oss också se på vad Sveriges Civilingenjörsförbund skrivit i sitt remissyttrande. Det inleder med följande: "Det föreslagna vinstdelningssys-

temet saknar förutsättningar att skapa ökad arbetsmotivation hos de anställda, då systemet är kollektivt och därmed ingen hänsyn tas till individuella eller till av grupp utförda prestationer inom ett företag. Systemet ger ingen anledning att tro på framtida lugnare avtalsrörelser och en mer dämpad kostnadsutveckling, då sambandet mellan hög lönsamhet och hög löneglidning på intet sätt är säkrat."

Civilingenjörerna påpekar också att företagens handlande kommer att påverkas organisatoriskt av löntagarfonderna och vinstskatten. Företagens uppbyggnad blir mer skattemässigt anpassad och inte affärsmässig.

Man fortsätter: "Vidare kommer företagens risktagande att dämpas och därmed även deras innovativa verksamheter. Systemet bestraffar högteknologiska och konkurrenskraftiga företag med ett ökat skattetryck."

De som verkligen bör veta, nämligen civilingenjörerna, konstaterar alltså att löntagarfondssystemet skulle bestraffa de högteknologiska och konkurrenskraftiga företagen. Men det är ju just på grund av hög teknologi och god konkurrenskraft som det skall kunna bli fler jobb i framtiden. Då skall inte detta bestraffas.

Civilingenjörerna påpekar också att den föreslagna löntagarfondsskattens effekt inte är analyserad av utredningen. Utredningen har alltså inte analyserat sitt eget förslag.

Civilingenjörerna fortsätter: "Det torde, trots frånvaron av analys i betänkandet, stå klart att riskerna för samhällsekonomiskt negativa effekter är stora och att systemet motverkar strävandena att nå en ekonomi i balans."

De avslutar sitt remissvar med att man på det bestämdaste avstyrker såväl vinstskattesystemet som de kollektiva löntagarfonderna.

TCO har avstått från att ta ställning, med motiveringen att TCO inte är enigt i frågan. Men det är intressant att ta del av vad t. ex. "TCO:are för fonderöstning" har anfört. De skriver: "Egentligen är det ett alldeles för väl känt faktum att en stor majoritet av TCO-kollektivets enskilda medlemmar är motståndare till löntagarfonder för att här behöva påpekas. Alla opinionsmätningar, liksom 100-tals arbetsplatsvis företagna medlemsomröstningar, visar att högst 10-20 % av tjänstemännen är positiva till löntagarfonder."

"TCO:are för fonderöstning" skriver vidare: "Det är en helt absurd tanke att Sveriges Riksdag skulle kunna besluta om löntagarfonder tvärt emot den deklarerade viljan hos en så betydande del av löntagarna som Sveriges en och en kvarts miljon tjänstemän utgör. Detta vore ett beslut som skulle gå emot den sanna demokratins innersta mening. Med största säkerhet kommer ett sådant beslut att medföra en kraftig ökning av politikerföraktet hos Sveriges folk."

"TCO:are för fonderöstning" avstyrker bestämt fondförslaget och skriver: "Vi enskilda medlemmar inom TCO-förbunden vet hur utomordentligt svårt det är att få en facklig organisations ledning att ta hänsyn till sina enskilda medlemmar. --- Trots detta och trots att medlemsmajoriteten är klart emot löntagarfonder, respekterar de flesta fackliga ledarna inte detta."

Löntagarfonder

Så säger "TCO:are för fondomröstning". Vad de här säger skulle också kunna gälla för dem som är anslutna till något LO-förbund.

LO tillstyrker i sitt remissvar löntagarfundsförslaget och skriver bl. a.: "De motiv som LO har för införande av löntagarfonder omfattas av en stor majoritet av organisationens medlemmar." Men påståendet att en stor majoritet av LO:s medlemmar vill ha kollektiva löntagarfonder saknar grund och är att döma av resultaten av gjorda opinionsundersökningar helt felaktigt. Med tanke på de mycket få LO-medlemmar som i opinionsundersökningar svarat att de vill ha löntagarfonder är det i stället troligt att en majoritet även inom LO inte vill ha dessa fonder. Men något verkligt försök att uttröna medlemmarnas mening har inte gjorts inom LO-förbunden.

En majoritet av löntagarna vill alltså inte ha kollektiva löntagarfonder. Vid den av företagarna organiserade demonstrationen mot löntagarfonder den 4 oktober demonstrerade tiotusentals företagare. Men jag har träffat så många löntagare – både arbetare och tjänstemän – som har berättat att de var med vid denna demonstration att jag har börjat undra om det inte i själva verket var en majoritet av löntagare som demonstrerade.

Alla de fackföreningsmedlemmar som inte vill ha de kollektiva löntagarfonderna, som de fackliga ledningarna i vissa fall vill driva igenom, har svårt att göra sig hörda. Ingen frågar dem, men de fackliga ledningarna talar ändå i deras namn. Och medlemmarna kan säga som "TCO:are för fondomröstning" skrev, nämligen att vi enskilda medlemmar vet hur utomordentligt svårt det är att få en facklig organisations ledning att ta hänsyn till sina enskilda medlemmar.

Sveriges löntagare borde få ett ord med i laget, har det sagts tidigare i debatten. Det tycker jag är riktigt. Men när de vill ha det anklagas de bl. a. av Sten-Ove Sundström här i kammaren för att vilja bevara sina maktpositioner.

Det har talats om medinflytande i debatten, och Olof Palme talade i går om "de bolagsstämmor där vanliga löntagare inte får sätta sin fot". Men vad är det som säger att inflytandet för den vanlige löntagaren blir större i löntagarfonderna än det nu är i statliga företag som SJ, televerket och PK-banken, eller i fackligt ägda företag som Aftonbladet och BPA? Inte har den vanliga människan något att säga till om där.

Löntagarna får lägre lön genom löntagarfonderna; det är helt klart. Fonderna ökar maktkoncentrationen ytterligare. Löntagarna har ingen som helst nytta av att makten flyttas från en maktgrupp till en annan. Fonderna hotar jobben – det har sagts i många sammanhang. Endast lönsamma företag kan i längden garantera en trygg sysselsättning. Fonderna undergräver lönsamheten. Investeringarna minskar och därmed möjligheterna till nya arbetstillfällen.

Jag vill rekommendera kammarens ledamöter att läsa en artikel i Dagens Nyheter från söndagen den 18 december. Där leds i bevis att de som drabbas värst av löntagarfonderna blir byggnadsarbetarna, genom att investeringarna minskar.

Varför skulle vi vilja ha något sådant? Vi säger absolut nej till

löntagarfonder, som bara får negativa konsekvenser för alla utom möjligen för de nuvarande aktieägarna, som kanske får bättre betalt för sina aktier när det kommer nya köpare.

När jag hörde kammarens socialdemokratiska ledamöter instämma i Olof Palmes anförande i går, tänkte jag på vad Aftonbladet skrev i en ledare den 11 oktober 1981, nämligen: "När man hör det aktiva och entusiastiska partifolket beskriva kongressbeslutet om fonderna verkar det nästan som de trodde på det. Men i själva verket är tveksamheten och osäkerheten fortfarande stor."

Margit Gennser har i sitt anförande här citerat vad som står att läsa, med bild och allt, i dagens nummer av Stockholms-Tidningen. Kjell-Olof Feldt har väl där skrivit ner sina innersta tankar, nämligen att han djupt ogillar löntagarfonderna. Jag tycker att finansministern är skyldig kammarens ledamöter att komma hit och förklara sig före omröstningen i kammaren.

På samma sida i denna tidning är också införd en artikel med rubriken "Det behövs ett nytt SAP". Sedan står det så här: "Fondmotståndare inom socialdemokratiska partiet planerar att starta ett nytt socialdemokratiskt parti. De känner sig inte längre hemma i SAP."

Jag tycker det är viktigt att konstatera att motståndet mot de orättfärdiga och onyttiga löntagarfonderna går djupt in i det socialdemokratiska partiet.

Mycket mer vore att säga om detta orättfärdiga förslag, som tar löneutrymme från arbetare och tjänstemän för att några skall få vara aktieägare för andras pengar, men av tidsskäl skall jag nöja mig med att vädja till kammarens ledamöter att tänka på konsekvenserna och avslå förslaget.

Anf. 8 SVEN ERIC LORENTZON (m):

Herr talman! Även jag vill uttala en önskan om att finansminister Feldt måtte infinna sig här och förklara sina innersta tankar. Vi som talar för Kooperationen och de kooperativa idéerna har full förståelse för hans diktning. Det vill jag klart deklarerera.

Jag kommer i detta anförande att ägna mig åt de kooperativa föreningarna och visa på det orimliga i att verksamhet som bedrivs i kooperativ form, dvs. i ekonomiska föreningar, omfattas av vinstdelningsskatter. Om nu löntagarfonder kommer att införas, finns det flera skäl som talar för att ekonomiska föreningar ej skulle vara med i systemet.

Även de som tror på socialdemokraternas och LO:s argument för löntagarfonder måste inse att de vid en närmare analys i varje fall inte är tillämpliga på ekonomiska föreningar. Av denna anledning har inte bara lantbrukskooperationen utan även den socialdemokraterna närstående konsumentkooperationen med bestämdhet avvisat vinstdelningsskatt för kooperativa föreningar. Låt mig peka på de väsentliga skiljaktigheterna mellan en kooperativ förening och ett aktiebolag.

Det primära målet för ett aktiebolag är att uppnå maximal avkastning på det satsade kapitalet. Enkelt uttryckt mesta möjliga vinst. En kooperativ förening har inte något vinstsyfte i samma bemärkelse. Det innebär emellertid ingalunda att verksamheten inte skall bedrivas så effektivt som

möjligt. Tvärtom är det primära målet för den kooperativa föreningen att genom en effektiv verksamhet ge medlemmarna mesta möjliga utbyte, då de utnyttjar föreningens tjänster.

Medlemmen får ingen avkastning på sitt satsade insatskapital, typ aktieutdelning. Han kan inte heller sälja sin insats. Därför kan han inte direkt få del av värdetillväxten i företaget. Jämför med aktieägaren som kan sälja sina aktier till ett högre pris om bolaget ökat i värde. När medlemmen utträder ur föreningen, får han endast tillbaka sitt nominellt inbetalda insatskapital. Han kan alltså inte tillgodogöra sig några kapitalvinster utan gör tvärtom en ränteförlust.

Herr talman! Det har sagts att löntagarfonderna skulle bidra till en jämnare förmögenhetsfördelning och minska maktkoncentrationen. Den som vill hävda att detta även gäller för kooperativa företag känner inte till hur en kooperativ organisation är uppbyggd.

Någon förmögenhetskoncentration förekommer ej, eftersom den enskilde medlemmen aldrig får direkt del av den värdetillväxt som sker i föreningen utan bara får tillbaka sitt nominella insatskapital. Man kan därför utan överdrift säga att Kooperationen med många små enskilda medlemmar och demokratisk organisation är raka motsatsen till makt- och förmögenhetskoncentration. Fem stycken centralt tillsatta gigantiska löntagarfonder är däremot makt- och ägarkoncentration av tidigare sällan skådad omfattning.

Löntagarna kan aldrig via löntagarfonder få något inflytande i kooperativa föreningar. Inflytandet är obetingat kopplat till medlemskapet och inte till ägarkapitalet. Om denna princip rubbas hotas hela Kooperationens grundidé. De förlagsinsatser som det är tänkt att fonderna skall köpa ger heller inte någon rösträtt.

Socialdemokraterna säger att löntagarfonderna skall förbättra kapitalbildningen i företagen. För kooperativa företag blir effekten den rakt motsatta.

Vi måste ha klart för oss att det är en väsentlig skillnad på aktiekapital i ett bolag och förlagsinsatser i ekonomiska föreningar. Förlagsinsatserna som löntagarfonderna skall kunna köpa i ekonomiska föreningar berättigar ej till något inflytande eller någon värdetillväxt.

Jag vill hävda att vinstdelningsskatten innebär en betydande konkurrensnackdel för kooperativa föreningar. Dessa kommer att få betala vinstdelningsskatt i stor omfattning och få tillbaka litet, om ens något. Det är inte alls otroligt att t. ex. vinstdelningsskatt från lantbrukskooperationen går till aktieköp vid Volvo, som är vår största konkurrent.

Andra skäl för att kooperativa företag skall betala vinstdelningsskatt som angetts i propositionen skulle vara möjligheten att få koncernbidrag från dotterbolag.

Av praktiska skäl bedriver kooperativa föreningar viss verksamhet i dotterbolagsform. Likväl är det kooperativ verksamhet. Om resultat i dotterbolag slussas via koncernbidrag till moderföreningen gäller ju allt jag tidigare framfört om Kooperationen, dvs. ingen kapital- och ägarkoncentration och ingen kapitalavkastning.

Det tredje skälet för att Kooperationen skulle betala vinstdelningsskatt har

sagts vara möjligheten att utnyttja investeringsfonden. Åtminstone jag har svårt att inse att möjlighet att undgå skatt kan vara ett skäl för att bli utsatt för skatt. F. ö. utnyttjas investeringsfonderna sparsamt inom lantbrukskooperationen – den del av näringslivet som jag bäst känner till – eftersom några stora vinster som kan avsättas ej finns.

Föredraganden anser att vinstdelningsskatt ej behöver bli så betungande för kooperationen. En kooperativ förening kan ju alltid minska underlaget för skatten genom att höja priset på medlemmarnas produkter, alternativt sänka priset på medlemmens inköp.

Därmed motsäger finansministern sig själv på det grovsta. I ena stunden behövs löntagarfonderna för att förstärka kapitalbildningen. I andra stunden antyds att skatten inte blir så farlig om konsolideringen sänks.

Argumentet att bara föreningarna försämrar sin kapitalbildning så blir skatten inte så kännbar har en direkt destruktiv innebörd. Risker är nämligen att detta är vad som kommer att ske. I så fall kan föreningarnas finansiella ställning komma att försämrast så att hela verksamheten äventyras på litet sikt. Återigen finns det anledning att tänka på att det resultat som vinstdelningsskatten tas från i en kooperativ förening till fullo utgör en konsolidering. Därför innebär varje krona som betalas i vinstdelningsskatt en försämrad kapitalbildning. Även om skatten återförs i form av förlagsinsatser blir det en försämrad konsolidering, eftersom räntan på dessa blir mycket hög.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag konstatera att även trogna socialdemokrater som har någon insikt i hur kooperativa föreningar arbetar inser att inget av de syften man vill uppnå med löntagarfonderna är relevant för kooperativa föreningar.

I än högre grad än för aktiebolag innebär vinstdelningsskatten en försämrad kapitalförsörjning för kooperationen.

Anf. 9 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag var inte med 1928 under det s. k. kosackvalet, när bonden skulle bli av med sin ko, barnen skulle förvildas och människorna över huvud taget skulle hamna i något slags situation av öststatsmodell. Men när jag hade funderat litet kring den debatt som har förevarit, som den förs ute i samhället från visst håll, får jag intrycket att det är ungefär samma diskussion som den som förekom förr i världen när man målade upp hotbilder. Vi som har vuxit upp i ett socialdemokratiskt Sverige vet naturligtvis att den bilden inte stämmer med verkligheten. Det finns inget tvång, det är inga fackpampar som styr verksamheter osv.

I Bohuslän finns det en mängd små företag som bedriver en fin verksamhet. Vi var några riksdagsledamöter som under den plenifria veckan var ute och diskuterade med företrädare för småföretagen, och på intet av dem tog man upp fonderna. De tycker inte om löntagarfonder, men de är naturligtvis medvetna om att det är någonting som inte berör dem speciellt mycket, utan det var andra problem de ville diskutera med oss.

Det visar att den bild som de borgerliga målar upp inte är någonting annat

Löntagarfonder

än ett led i kampanjen mot arbetarrörelsen. Jag vill påstå att den kampanjen tyder på ett förakt mot den demokrati som vi har i vårt land, eftersom de människor som representerar sina kamrater i olika sammanhang är valda. Jag utgår dock ifrån att de borgerliga väl ändå ställer upp på den representativa demokratin.

Det finns många argument för löntagarfonder. Ett exempel kan jag nämna som vi känner väl till hemma i Bohuslän, nämligen en företeelse som fanns på Tjörn tidigare. Där fanns några bröder som tyckte att det var viktigt att man skall bestämma själv här i livet, vilket ledde till att 100-tals miljoner från skattebetalarna, från de människor som bidrar till produktionen, spelades bort och seglades bort, bl. a. till Västindien.

I det sammanhanget har det inte hörts någon kritik från företrädare för borgerligheten. Det verkar som om man på det hållet accepterade att ett fåtal skall styra utvecklingen och med hjälp av olika tricks komma undan de skyldigheter vi har i samhället.

Med utgångspunkt i att vi har levt i ett socialdemokratiskt Sverige under många år, med undantag för några år nu under senare tid, tycker jag att den bild som har målats upp av borgerliga företrädare inte stämmer med den verklighet som människorna upplever. Vi kan se på läktaren här i dag att intresset inte är särskilt stort, trots de kampanjer som bedrivits.

Jag tror att får bara löntagarfonderna verka, så upptäcker människorna att den bild som borgarna målat upp av arbetarrörelsen som ett hot mot frihet och demokrati är lika felaktig den här gången som den alltid varit förut. Det är naturligtvis tvärtom – det är arbetarrörelsen som står för en utveckling av demokratin.

Anf. 10 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! I nära 30 år har jag varit TCO-ansluten. Jag vill därför redovisa några omröstningar som ägt rum bland TCO-tjänstemän på arbetsplatser runt om i landet. Jag skall definitivt icke måla upp någon hotbild utan i mycket torra siffror redovisa fakta.

I det lilla Jubels Bygghandel i Lidköping med 21 TCO:are har alla röstande sagt nej till löntagarfonder.

I det multinationella SKF med 1 200 TCO:are har 74 % sagt klart nej till kollektiva fonder. Bara 4,1 % vill ha fonderna.

Det spelar ingen roll vilken ägarkategori företagen tillhör.

I det utlandsägda 3M Svenska AB sade 84 % nej.

I hyresgäströrelsens Borohus sade 87 % nej.

I konsumentkooperationens Svenska Rayon sade 89 % nej.

I skogskooperationens Vänerskog, Skövde-regionen, sade 100 % nej.

I jordbrukskooperationens Kalmar Läns Slakteri sade 86 % nej.

I det statliga Uddcomb i Karlskrona sade 78 % nej.

I det fackföreningsägda BPA sade 67 % av tjänstemännen i Göteborg nej.

Det spelar ingen roll vilken bransch företagen tillhör.

I verkstadsföretaget L M Ericsson i Oskarshamn sade 87 % nej.

I förpackningsföretaget Tetra Pak i Lund sade 81 % nej.

- I försäkringsbolaget Trygg-Hansa sade 86 % nej.
- I läkemedelsföretaget Astra-Hässle i Mölndal sade 81 % nej.
- I bilfabriken Saab-Scania i Trollhättan sade 83 % nej.
- I Skaraborgsbanken sade 91 % nej.
- I möbeltillverkarföretaget Ulferts i Tibro sade 95 % nej.
- I skogsindustrin Billerud i Säffle sade 80 % nej.
- I Tändsticksbolaget sade 85 % nej.

Uppräkningen kan göras hur lång som helst. Slutsatsen är entydig. Tjänstemännen vill inte ha kollektiva löntagarfonder. Detta är fakta som riksdagens socialdemokrater och kommunister bör känna till innan vi går till votering och de, mot en massiv folkopinion, inför de kollektiva löntagarfonderna i Sverige.

Anf. 11 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Mycket har sagts i fonddebatten under alla de år löntagarfonder debatterats, och mycket har sagts i debatten här i kammaren. Skälet till detta är givetvis att få frågor väckt så mycket ovilja, misstro och motstånd hos svenska folket, i näringslivet och hos politiker.

Att socialdemokraterna nu om några timmar skall genomdriva fonderna trots detta motstånd hos svenska folket vittnar om total okänslighet i regeringen.

Jag skall i mitt anförande dels erinra om några av resultaten i den enda specialenkät som är gjord angående företagarnas syn på löntagarfonderna, dels beröra hur fonderna kan slå mot över 50 % av Sveriges befolkning, nämligen kvinnorna.

Socialdemokraterna har när de talat om fonderna ofta sagt att fonderna behövs för företagens skull. Vilka kan bedöma detta bäst om inte företagarna själva? IMU frågade i maj-juni 1983 ett representativt urval ur statistiska centralbyråns företagarregister, där alla privata företag i landet ingår.

Här har medtagits de företag som inte är börsnoterade och som har minst två anställda.

Företagarna tillfrågades om hur hotfulla de ansåg olika företeelser vara, hur problematiska de ansåg löneutvecklingen, inflationen, ränteläget, löntagarfonderna, strejkerna m. m. vara inför framtiden.

93 % ansåg löntagarfonderna vara ett mycket stort eller ett ganska stort hot. Som hot nr 2 kom inflationen. Det skall observeras att löntagarfonder angavs som ett mycket stort hot av 71 % av företagarna.

En annan fråga var varför de ogillar regeringens löntagarförslag. Var tredje företagare gav uttryck för följande omdömen: "Ohederligt, oetiskt, lömskt, ovärdigt i vår demokrati, bedrägligt." Man sade också: "En smygpolitik. De går bakom ryggen på svenska folket." En liknande kommentar var: "Ett olustigt sätt att successivt vänja folk vid tanken på fonder. Sedan sitter ju alla plötsligt med skägget i brevlådan."

I IMU-undersökningen visade det sig att drygt hälften av landets företagare, 56 %, hade planer på att investera. Av dessa skulle 32 % minska sina investeringar om löntagarfonderna infördes.

Löntagarfonder

Hur påverkas då nyföretagandet av löntagarfonder? 78 % av företagarna ansåg att nyföretagandet skulle påverkas negativt. I företag med 50-200 anställda tror hela 83 % av företagsledarna att fonderna skulle verka negativt för nyföretagandet.

Vilka effekter får då löntagarfonderna på företagarna själva? 36 % av företagarna uppger att de allvarligt skulle överväga att sluta som företagare om fonderna införs.

Inom den betydelsefulla gruppen medelstora företag skulle mer än varannan företagsledare, 54 %, allvarligt överväga att sluta.

Det är fullständigt obegripligt att regeringen vill genomföra löntagarfonderna mot näringslivets vilja. Det visar på en total okänslighet och oförståelse för företagets situation och för hur viktig framtidstron är för det svenska näringslivet. Vårt lands företagare har sagt ifrån, och de har varnat för konsekvenserna. Regeringen vill inte lyssna och vill inte bry sig om. Eller har man "baxat fonderna hit" mot sin innersta önskan? Jag tycker att Kjell-Olof Feldt är skyldig oss en förklaring. Den 4 oktober kunde alla svenskar se vilken kraftfull markering Sveriges företagare gjorde mot fonderna, men inte bara företagare utan även många andra fondmotståndare deltog, även socialdemokrater. – Även detta står att läsa i dagens Stockholms-Tidningen.

Mycket har sagts här i kammaren, herr talman, om fonderna, men ingenting har sagts om löntagarfondernas inverkan på kvinnornas situation.

Fondfrågan är självfallet ingen jämställdhetsfråga. Jag vill dock påstå att det största hotet mot inflytande och arbetstillfällen för kvinnorna många gånger finns i frågor som ej brukar benämnas jämställdhetsfrågor. Könneutrala frågor drabbar kvinnor och män olika, eftersom vårt samhälle ser ut som det gör.

I Fondsverige kommer de fackliga organisationerna, de fackliga ledarna, att snabbt ta makten över näringslivet och därmed över mycket annat i vårt samhälle. I de fackliga organisationerna har kvinnorna mycket få ledarposter, få förtroendeuppdrag. Kvinnornas inflytande i facket är minimalt. Jag är rädd för att kvinnornas inflytande kommer att minska i Fondsverige. Hur många kvinnor kommer att vara med om att fatta avgörande beslut i facket och i fondstyrelserna? I de politiska partierna däremot finns numera en inbyggd och mycket medveten strävan efter ökad kvinnorepresentation – även om det går alldeles för långsamt.

Kvinnorna har också på senare år skaffat sig alltmer ansvar och inflytande i näringslivet, särskilt när det gäller småföretagandet. Kvinnorna har stått för nyföretagandet när det gäller småföretagandet. Men när fonderna genomförs blir företagandet och nyföretagandet dyrare och krångligare. Trenden att starta eget, som i så hög grad finns hos kvinnorna i dag, kommer att vika. Den IMU-undersökning jag redogjort för tidigare bekräftar detta. 78 % av företagsledarna tror att fonderna inverkar negativt på nyföretagandet, och 93 % av företagarna ser fonderna som ett hot.

Till Köpmannaförbundet finns en mycket stor grupp kvinnor knutna, till SHIO-Familjeföretagen – bl. a. Hantverkarkvinnornas riksförbund – och till

många andra förbund. Gruppen kvinnliga småföretagare växer – var fjärde småföretagare är kvinna.

Alla känner de hotet från fonderna, alla säger de kraftigt och entydigt nej.

De fruktar för framtiden, för fördyringar för sina företag, att bli uppköpta, att bli utsatta för påtryckningar, att inte kunna få utgifter och inkomster att gå ihop. Ofta har de sina barn engagerade i företaget, och de är rädda att inte klara generationsväxlingen.

En kvinnlig småföretagare sade till mig: "Här sitter en massa politiker och administratörer och vet inte vad det är att försöka vara lönsam, att få det hela att gå runt – det är på det sättet som löntagarfondsförslag kan komma fram."

Självfallet drabbas både kvinnliga och manliga småföretagare. Men jag ser med särskild oro att det område där kvinnorna håller på att få fotfäste kommer att drabbas mycket hårt. Det kommer att försvåra för kvinnorna, som äntligen – om än för långsamt – håller på att bryta sig fram och skaffa sig inflytande i näringslivet.

En annan väg till inflytande i näringslivet går via aktiesparande och aktiefondssparande. Hundratusentals kvinnor har på senare år börjat spara i aktiesparfonder. Skattefondssparandet har medfört åtminstone 380 000 nya aktiesparare på mindre än fem år, varav hälften är kvinnor. Detta har skapat ett intresse för aktier och gett en kunskap som många kvinnor tidigare inte haft. Aktiefondssparandet har fått verklig förankring hos kvinnorna.

När nu regeringen vill avskaffa denna framgångsrika form för spridning av aktier, innebär det att man försvårar för kvinnor att på detta sätt skaffa sig ekonomiskt oberoende, trygghet och ökat inflytande.

Via vinstskatten kombinerad med löneskatt skall företagen finansiera en socialisering av de svenska företagen. Detta innebär att svårigheterna på arbetsmarknaden kommer att öka. Fondförslaget är självfallet könsneutralt. Men med den könsuppdelade arbetsmarknad vi har kommer kvinnorna att känna av svårigheterna särskilt mycket. Kvinnorna har särskilda svårigheter på arbetsmarknaden. Detta att exempelvis sist anställd först får gå vid nedskärning drabbar ofta kvinnor. De har dessutom ofta arbeten som det är lättare att avskeda ifrån, både i näringslivet och i den offentliga sektorn.

Fondsystemet medför ökade kostnader för den offentliga sektorn – enligt vissa beräkningar med 12 miljarder kronor. En stor del av de anställda i offentlig sektor är kvinnor – i kommunal tjänst ca 85 %. När den offentliga sektorn får ökade kostnader påverkas självfallet kvinnornas situation.

Besparingar inom den offentliga sektorn är helt nödvändiga liksom effektivisering och privatisering. Det är självklart. Men att dessutom öka kostnaderna genom att införa ett löntagarfondssystem med löneskatt och vinstskatt är barockt.

Ett fritt och lönsamt näringsliv utan löntagarfonder är bästa garantin för tillväxt och trygg sysselsättning för både kvinnor och män. Det är ett näringsliv som sköts av företagare och inte styrs av fackföreningsfunktionärer och politiker. Ett sådant näringsliv är också en förutsättning för ökat inflytande för kvinnorna.

Herr talman! De politiska kvinnoförbunden har inte ansetts värda att få

löntagarfondsförslaget på remiss, trots att fonderna kommer att drabba kvinnorna alldeles speciellt. Jag har därför här i kammaren velat påvisa hur fonderna påverkar kvinnors situation och framföra moderata kvinnors absoluta motstånd mot kollektiva löntagarfonder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna i finansutskottets betänkande 20.

I detta anförande instämde Birgitta Rydle, Anita Bråkenhielm, Ulla Voss-Schrader och Blenda Littmarck (alla m).

Anf. 12 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Debatten om löntagarfonder har pågått i detta land i snart tio år. Nu vill socialdemokraterna försöka att vid en strategiskt vald tidpunkt få den svenska riksdagen att släppa igenom detta fondförslag, men det kommer inte att gå.

Hela förfarandet kring fonderna har varit anmärkningsvärt. Man lämnar ut förslag på remiss under semestertid och kräver att remissinstanserna skall handla mycket snabbt. Många remissinstanser, om inte de flesta, har klagat över den korta remisstid som har stått till förfogande. Den har varit så kort, att en av vårt lands största fackorganisationer inte hann fråga sina medlemmar, utan fick lämna ett "jaså" till svar, trots att vi vet att medlemmarna säger nej till fonder.

Herr talman! Det gör vi också:

Jag tänker visa den svenska riksdagen och framför allt den socialdemokratiska regeringen hur fonderna kommer att påverka några av de företag som finns i Värmlands län.

Först vill jag påpeka att det är mycket svårt att göra beräkningar utifrån offentligt material. Den offentliga årsredovisningen skiljer sig från företagets deklaration. Därför kan mina siffror vara avvikande i förhållande till andra.

Ett av de mest betydelsefulla företagen i Värmlands län är Billerudskoncernen. Som ni alla vet är Billerud tillverkare av bl. a. förpackningsmaterial och förpackningar. Vi skall här intressera oss för moderbolaget i koncernen. De siffror och värden som jag kommer att redovisa rör endast moderbolaget.

Billerud har en personalstyrka på 4 500 personer i Värmlands län. Företaget är en betydelsefull arbetsgivare för många kommuner i länet. Billeruds investeringar i fasta anläggningar under 1982 uppgick till ett belopp av 277,5 milj. kr.

Enligt de beräkningar som har gjorts på 1982 års siffror skulle Billeruds moderbolag få betala 18,5 milj. kr. i vinstskatt. Enligt en prognos för 1983 blir vinstskatten 50 milj. kr. För varje anställd kommer kostnaden att öka med mer än 4 000 kr., utifrån beräkningen för 1982.

Ytterligare ett företag skall redovisas för att åskådliggöra de negativa verkningar löntagarfonderna får.

AB Karlstads Mekaniska Werkstad – vi ser även i det här fallet på

moderbolaget – är i Värmlands län en betydande arbetsgivare. Företaget gav 1982 sysselsättning åt ca 1 100 personer i länet och investerade 5 miljoner i fasta anläggningar. Resultatet före bokslutsdispositioner och skatt var 3,2 milj. kr.

1982 betalade Karlstads Mekaniska Werkstad 5,9 milj. kr. i skatt till stat och kommun.

Detta företag skulle ha fått betala 644 000 kr. i vinstskatt, om vi hade haft fonderna nu. Det är mer än 12 % av investerat kapital i fasta anläggningar under beräkningsåret 1982.

Westra Wermlands Sparbank, som är en lönsam och bra bank, skulle ha fått en skatteökning på 48 %, om vi hade haft fonder nu. Det belopp som banken skulle ha betalat är 911 000 kr.

Herr talman! Införandet av kollektiva löntagarfonder motverkar investeringsviljan i näringslivet över lag och inte minst i det värmländska. Detta har klarlagts vid kontakter med företagare. Landsting och kommuner förlorar skatteunderlag osv. Jag kan inte finna annat än att vi i Värmlands län har lika litet – kanske mindre – att vinna på löntagarfonder än man har i andra län.

Jag skulle här ha tagit upp frågan om de kooperativa föreningarna, men tiden är knapp, och Sven Eric Lorentzon berörde den frågan i sitt anförande. Det kan inte vara riktigt att, därest löntagarfondsförslaget drivs igenom, de kooperativa föreningarna skall jämföras med andra företag. De verkar inte alls på samma grunder. För att vinna tid kan jag instämma i vad Sven Eric Lorentzon sagt på den punkten.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6 i utskottets betänkande.

Anf. 13 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Sällan har väl något politiskt förslag blivit så utdömt av folkopinionen som det om löntagarfonderna. Vi har under åren sett en mängd opinionsundersökningar som visat att svenska folket vill ha ett brett enskilt ägande men inte centrala kollektiva fonder. Vi har sett företagarnas stora 4 oktober-manifestation, till vilken många andra grupper anslöt sig. Och vi har sett hur upprörda medlemmar i en rad fackförbund har anordnat arbetsplatsomröstningar, där utfallet blivit en protest mot vad socialdemokraterna, LO och TCO stod för i fondfrågan.

De flesta av oss torde instämma i att de fackliga organisationerna har ett stort inflytande över politiken och att det främst är LO som har drivit på fondfrågan. Men tidigare var det även TCO och dess förbund som drev på. Om de fackliga organisationerna är så starka inom politiken, är det utomordentligt viktigt att de också fungerar demokratiskt. Jag vill därför belysa brister i det fackliga systemet, som uppenbarar sig inom TCO i löntagarfondsfrågan.

Det har sagts att det är lättare att införa demokrati än att behålla det demokratiska systemet vitalt. Demokratien måste ständigt vårdas, och man måste vara uppmärksam på tendenser som betyder att ledarna inte längre tar

Löntagarfonder

hänsyn till medlemmarnas grundläggande värderingar.

I ett representativt system får de valda ledarna stora möjligheter att ta upp frågor som de själva känner mycket för. De får också stora möjligheter att utnyttja organisationens tidningar, kurser m. m. för att främja sina syften. Det är ingen kritik mot fackföreningsrörelsen som sådan att jag nu slår fast att dess ledare här en stor makt gentemot medlemmarna. Denna makt förstärks av att korrigeringsinstrument för ledarnas maktutövning saknas. Inom de centrala fackliga organisationerna existerar inte allmänna folkliga val, som vi har inom politiken, där representanterna över en dag kan finna att de inte blivit återvalda. De centrala fackliga representanterna sitter mer eller mindre på livstid, eftersom facket inte tillämpar allmänna direkta val av sina högsta ledare. Denna makt innebär ett särskilt ansvar för de högsta ledarna att aktivt söka pejla medlemsopinionen.

Någon sådan systematisk pejling av de vanliga medlemmarnas värdering förekommer dock i mycket ringa omfattning inom fackföreningsrörelsen. Därigenom tappar de högsta ledarna lätt kontakten med medlemmarna. Det skapar risker för ett system, där högsta ledningen utformar förslag, som sedan mer eller mindre genomgående drivs nedåt i organisationen i stället för att förslag uppstår hos medlemmarna och drivs uppåt.

Jag vill nu upprepa, att de synpunkter jag här anlägger inte innebär någon antifacklig kritik i betydelsen att den fackliga rörelsen inte skulle behövas. Tvärtom behövs den, och den gör sin största nytta om den beaktar demokratins krav. I annat fall tappar folk respekten för samhällsdebatten, och detta skulle t. o. m. kunna innebära en fara för demokratin. I löntagarfondsfrågan har det förekommit metoder som inte hör hemma i demokratin, och det är viktigt att påvisa detta.

Jag vill här referera vad som hänt i löntagarfondsfrågan inom tre tjänstemannaförbund: Försäkringstjänstemannaförbundet, FTF, Försvarets civila tjänstemannaförbund, FCTF, samt Bankmannaförbundet.

För dessa tre gällde, att löntagarfondsfrågan hade aktualiserats från toppen, från TCO. Under flera år diskuterades den där, och TCO hade gått ut med ett stort antal skrifter och kurser som allt tydligare tog ställning för övergripande kollektivt ägda och fackligt styrda fonder.

Samtidigt hade fondfrågan blivit ett stort diskussionsämne i politiken. Statliga utredningar hade lagt fram rapporter och de politiska partierna tagit ställning. Den politiskt intresserade allmänheten var informerad. Intensiteten i debatten ökade i och med valåret 1982.

Det var under detta års sommar som Försäkringstjänstemannaförbundet hade stämma på Foresta. Inför denna stämma hade förbundet centralt utgett material i fondfrågan som var inriktat på kollektiva fonder. Medlemmarna hade visat mycket svagt intresse, eftersom de betraktade frågan primärt som allmänpolitisk och inte facklig. Men inte desto mindre hade FTF:s ledning lojalt slutit upp på det centrala TCO:s linje. Vad innebar då denna linje, som fastslog ett antal villkor för löntagarfonder? Jo, enligt TCO:s egen högste fondutredare, direktör Karl-Erik Nilsson, måste den leda till kollektiva löntagarfonder, om man drog konsekvenserna av resonemanget.

Redan före FTF:s stämma 1982 hade det uppstått stor oro i medlemsleden. Vid en av de största arbetsplatserna, försäkringsbolaget Skandia, hade fackföreningsledningen uppmanat medlemmarna att komma med förslag som kunde öka det allmänna intresset för fackligt arbete. En medlem föreslog då att man skulle ta upp löntagarfondsfrågan, där alltså FTF centralt redan anslutit sig till TCO-linjen.

Men den fackliga ledningen vid Skandia utdömde detta förslag med motiveringen att frågan var politisk och alltså inte borde behandlas i en fackförening. Innebörden kan sägas vara att på central nivå får politiska frågor gärna behandlas, men vanliga medlemmar skall inte ta del i detta.

Vid samma tidpunkt lyckades en FTF-medlem vid Trygg-Hansa genomdriva en arbetsplatsomröstning inom hela detta stora företag, vars resultat blev att en stor majoritet av medlemmarna avvisade fackligt styrda kollektiva fonder. Vid Skandia gjordes då en förundersökning av opinionen inom fem avdelningar i företaget, som visade att 85 % avvisade kollektiva löntagarfonder.

Den enskilde medlemmen vid Skandia, som jag nyss nämnde, begärde då att få sända ut information om opinionen till FTF:s stämmodeltagare, men de fackliga ledarna vägrade det. Då gjorde han ett eget flygblad om saken och delade ut det till delegaterna på Foresta. Resultatet av detta försök att "tränga igenom organisationens filter" blev att FTF:s stämma, med en rösts övervikt vid slutet votering, beslöt att göra en medlemsenkät om löntagarfonder inom hela förbundet.

Utfallet av enkäten blev lika tydligt som i de allmänna opinionsundersökningarna: 73 % av de röstande avvisade kollektiva löntagarfonder. Endast 11 % var för kollektiva fonder.

Herr talman! Försäkringstjänstemannaförbundets ordförande blev den förste förbundsordförande som kunde anmäla till TCO att förbundet, med stöd av en konkret medlemsomröstning, icke accepterade idén om kollektiva löntagarfonder. Tidigare hade FTF gått med på TCO:s centrala linje, i ovetskap om att bara 11 % av medlemmarna ville stödja den. Men med hjälp av ett sällan utnyttjat kontrollinstrument – medlemsomröstning – hade FTF:s ledning fått denna viktiga information. Och orsaken till detta var enskilda medlemmars enträgna arbete för att få fram till ledningen vad medlemmarna verkligen tyckte.

Inom Försvarets civila tjänstemannaförbund, FCTF, var förspelet ungefär detsamma. Medlemmarna över hela landet hade följt med i den politiska debatten, läst den fackliga pressens motiveringar för kollektiva fonder och erbjudits vara med i studiearbete med samma inriktning.

Den största lokalföreningen är vid försvarets materielverk, FMV, i Stockholm, med 10 % av förbundets medlemmar. Här påkallade enskilda medlemmar att styrelsen i början av 1981 skulle informeras om löntagarfondsfrågan vid ett föreningsmöte. Så skedde också, men informationen blev helt dominerad av den kollektiva lösningen. På fortsatt medlemsinitiativ beslöt ett föreningsmöte våren 1981 att anordna en enkät

bland medlemmarna om fonderna utformad av en partipolitiskt differentierad grupp.

Under vad som på diplomatspråk brukar kallas "uppriktiga diskussioner" enades man om lydelsen av enkättexten och lämnade den till tryckning. Belysande är att enkättexten stoppades därför att Statstjänstemannaförbundets extrakongress sagt ja till kollektiva fonder. Efter ytterligare diskussioner medgavs ett tillägg i enkättexten, av innebörd att SIF avvisat fondidén och att ST förordat den.

Svarsfrekvensen på enkäten var nästan 100 %, varav 70 % avvisade och bara 10 % förordade kollektiva löntagarfonder. Återigen ett bevis för att de allmänna opinionsundersökningarna om tjänstemännens åsikter i fondfrågan är relevanta. Men detta bevis hade aldrig kommit, om inte enskilda medlemmar inom FCTF tryckt på under stora svårigheter.

Herr talman! Trots detta mycket tydliga utslag av medlemsviljan vid FCTF:s största arbetsplats, höll FCTF stämma i november månad samma år och "konstaterade" därvid att någon klar opinion för eller emot kollektiva löntagarfonder inte förelåg. Av detta skäl anslöt man sig till TCO-linjen – alltså den linje som enligt TCO-direktören Karl-Erik Nilsson måste anses vara ett förord för kollektiva löntagarfonder.

Inför detta övergrepp mot medlemsopinionen fortsatte medlemmarnas arbete för att ändra FCTF:s beslut i fondfrågan. Under senhösten i år har medlemsopinionen lyckats att få förbundet att anordna en löntagarfondenkät bland alla enskilda medlemmar i förbundet. Enkätens utfall är att två tredjedelar av de röstande avvisar löntagarfonder med kollektivt ägande av regeringspropositionens typ.

Herr talman! När detta klara utslag av medlemmarnas värderingar i en viktig fråga blev känt, inträffade en motreaktion i TCO-tidningen. Tidningen gick i nr 27 1983 till häftigt angrepp mot FCTF:s enkät och ifrågasatte den partipolitiska neutraliteten hos en facklig styrelse som undersöker medlemsopinionen i en sådan viktig fråga. Återigen uppträder alltså centrala fackliga instanser som kritiker av att medlemmarnas värderingar tillåts komma fram i demokratiska röstningar.

Inom Bankmannaförbundet har på motsvarande sätt medlemmar kämpat för medlemsomröstningar. Förbundet har på eget initiativ anordnat en stickprovsvis enkät och fann där att stöd för kollektiva löntagarfonder saknades. Ändå har förbundet löpande, med vissa reservationer, ständigt slutit upp på TCO:s centrala linje eller lagt sig mycket nära denna.

Medlemmar som oroats av detta har lagt ner ett långvarigt och tråget arbete för att en allmän medlemsomröstning skulle göras. Men vid kongressen 1981 tillbakavisades hemställningarna, och man hänvisade helt till det vanliga remissförfarandet.

Den remiss som sedan gjordes visade att 85 % av avdelningarna, representerande 95 % av medlemmarna, sade nej till kollektiva löntagarfonder. Över 50 % av avdelningarna visade sig dessutom ha hållit sådana medlemsomröstningar som förbundet centralt avvisat.

Men trots detta massiva nej till kollektiva löntagarfonder har

Bankmannaförbundet vägrat att i sin motion till TCO-kongressen förorda att TCO skall motarbeta sådana fonder. Skrivningen blev i stället att TCO "inte skall verka för" införandet av kollektiva fonder.

Herr talman! Jag har velat belysa hur behandlingen av viktiga samhällsfrågor sker inom tre tjänstemannaförbund. Medlemmarnas opinion har där utomordentligt svårt att slå igenom. Även i fall där medlemsomröstningar skett lyckas de etablerade ledningarna inom organisationerna gå på tvärs emot de uppenbara opinionsresultaten och ansluta sig till en central TCO-linje som formellt är varken ja eller ett nej till fonderna men reellt är ett ja.

Så mycket de någonsin kan försöker de fackliga ledningarna att motverka att medlemmarnas opinion kommer fram i medlemsomröstningar.

Herr talman! Av det jag anfört framgår att gjorda medlemsomröstningar inom tjänstemannaförbunden stöder resultaten av de allmänna opinionsundersökningarna. Det är helt klart att tjänstemannaopinionen är emot kollektiva löntagarfonder. Skulle folk som individer få rösta om de kollektiva löntagarfonderna, skulle svaret bli ett överväldigande nej. I detta läge har de fackliga organisationernas ledningar handlat fel, och riksdagen har större skäl att beakta tjänstemännens opinion än yttrandena från deras fackliga ledningar.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6.

I detta anförande instämde Andres Kung (fp).

Anf. 14 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! När regeringen för drygt en månad sedan lade propositionen om löntagarfonder på riksdagens bord skrevs det historia, inte bara därför att propositionen innebär ett förslag om att på sikt byta ekonomiskt system i Sverige, utan därför att detta var det mest kontroversiella förslag som någonsin lagts fram och därtill var ett kvitto på sammanbrottet för det traditionella svenska utredningsväsendet, som brukar garantera att regeringen och riksdagen får ett fullgott beslutsunderlag.

Aldrig tidigare har det hänt att en regering lagt fram ett förslag som så kompakt sablats ned av remissinstanserna, och aldrig torde det ha hänt att ett så kontroversiellt förslag delats upp i bitar så att de flesta remissinstanser inte kunnat yttra sig om hela förslaget. Men någon gång skulle tyvärr vara den första.

Löntagarfondsfrågan är en fråga om vilket ekonomiskt system vi skall ha i Sverige. Skall de större företagen i landet successivt överföras i kollektiv ägo eller inte? Den ideologiska frågan vill fondförespråkarna emellertid inte diskutera. I stället försöker man motivera fondernas införande med att det skulle hjälpa mot aktuella – verkliga eller konstruerade – problem.

Ett just nu populärt argument är detta: Arbetslösheten stiger, reallönerna faller, och antalet socialhjälpstagare ökar; samtidigt ökar företagets vinster, och börskurserna stiger; därför behövs löntagarfonder, säger förespråkarna.

Att företagsvinsterna har ökat sedan det sena 1970-talet, då den svenska

industrin när det var som värst år 1978 gick med förlust totalt framställs här som ett problem. I verkligheten är det på detta sätt: Om vinsterna hade stannat kvar på det sena 1970-talets nivå hade vi knappast haft något lönsamt företag kvar i landet, och arbetslösheten skulle då ha varit än större än i dag. Att aktiemarknaden fått liv genom skattefondssparande, devalvering, inflationsförväntningar och punktering av alternativa placeringar borde hälsas med glädje av dem som i årtal talat om improduktivt sparande och brist på riskvilligt kapital.

Om man granskar det fördelningspolitiska argumentet finner man att det bygger på många säregna utgångspunkter. Den nödvändiga lönsamhetsuppgången i näringslivet framställs som om den bara vore till glädje för landets aktieägare och inte för någon annan. Fördelningsfrågorna diskuteras som om det i dag inte fanns några skatter i Sverige. Löntagarna förutsätts, i avsaknad av vinstdelning, inte få någon som helst ekonomisk ersättning för sitt arbete. Att de själva inte skall få någon del i vinstdelningen heller, utan att den skall tillfalla deras fackliga organisationer, gör det hela än mer obegripligt.

Den grundläggande svagheten i hela resonemanget är emellertid att de medel man föreslår – alltså kollektiva löntagarfonder – inte löser några av de problem som man anför. Antalet arbetslösa och antalet socialhjälpstagare blir inte mindre därför att fackliga fonder köper aktier. Inte heller blir reallönerna högre om företagen skall betala en extra vinstskatt och en ny arbetsgivaravgift. Om löntagarna skulle avstå lönerymme till fonderna för att tillåta högre vinster i företagen måste reallönerna sjunka än mer med fonder än utan.

De stigande börskurserna betalas inte av någon annan än av dem som köper aktier. Sveriges löntagare blir inte fattigare av stigande börskurser, lika litet som de blir rikare om kurserna faller. När Stig Malm jämför löneökningar med börskurser intalar han sina åhörare att en börskrasch skulle göra löntagarna rika. Den första maj lovade Stig Malm generöst återhållsamhet i lönekraven om fonderna införs. Men redan i juli hade Malm helt glömt sin tidigare återhållsamhet – 11 % lönepåslag gick han plötsligt ut och krävde, samtidigt som regeringen ville ha ner inflationen till 4 %. Det är bra att Malm hjälper till att avslöja fondargumentets tomhet.

Vanliga löntagare vill inte byta löneökningar mot kollektiva löntagarfonder. De vill ha någonting i handen; pengar eller en individuell ägarandel. Opinionsundersökningar har visat att bland de fackliga medlemmarna i LO, TCO och SACO är svaren nästan desamma. Det är 57 % som inte accepterar lägre lön och 27 % som säger sig acceptera lägre lön om löntagarfonder införs.

I en skrift, Fakta och argument, från oktober 1983, som socialdemokraterna ger ut, säger man om löntagarfondernas syfte: Förslaget till löntagarfonder bör ses i två sammanhang. Det ena är arbetet att föra Sverige ur krisen, det andra är att skapa mer delaktighet och löntagarinflytande i det ekonomiska livet och motverka privat makt- och förmögenhetskoncentration. Förslaget om löntagarfonder avser att på en väsentlig punkt komplettera denna utveckling. Genom att öppna möjligheter för löntagarna

att bli delägare i företagen kan de få insyn och inflytande över hur de finansiellt strategiska besluten utformas och hur företagens styrelser utses. Samtidigt får de även som delägare ansvar för att företagens ekonomi är god och lönsamheten tillfredsställande.

Jag anser att man inte på något sätt kan hålla med om – det är faktiskt orimligt att tänka sig – att man som delägare skall ansvara för fondernas ekonomi och även vara ansvarig för att lönsamheten skall vara tillfredsställande.

Man talar också om att jobben skall tryggas. Självfallet är det de lönsammaste företagen som ökar sysselsättningen, inte de som går dåligt. Skall vi öka sysselsättningen måste vi se till att fler företag blir lönsamma. Effekten av löntagarfonder blir ju att de lönsammaste företagen bestraffas. De företag som annars skulle kunna öka sysselsättningen tvingas betala en vinstdelningsavgift till fonderna, och det ger inte fler jobb utan färre.

Det blir inte bara de stora företagen som drabbas. En höjd ATP-avgift berör inte endast samtliga löntagare utan även egenföretagare, bland dem alla jordbrukare. Förändringen av ATP-avgiften för lantbrukare och anställda i lantbrukskooperationen kommer att innebära högre kostnader i ett lönemässigt redan pressat svenskt lantbruk. Det vill jag också påpeka i detta sammanhang.

I Fondsverige ersätts marknadsekonomin nu med fackligt styrd planhushållning. Vi får onekligen en maktkoncentration utan like i något fritt demokratiskt land. Det framgår av Olof Palmes inlägg i går att övergången kommer att ske på ett raffinerat sätt. Han sade att fondsystemet blir en naturlig del av vardagen i det svenska samhället. Det har tidigare sagts att det hela skall ske steg för steg – det är den taktik man använder i sådana här sammanhang, när man inför något som människor inte tycker om.

Till slut, herr talman, hade jag hoppats att den politiska prestigen här skulle kunna stå tillbaka för något som är förnuftigt. Det kan vara hedersamt att dra tillbaka något som inte är bra. Man har faktiskt sett exempel på det, även om det varit mer lokalt. Vi har almstriden, Adolf Fredrik och en del andra exempel i våra kommuner på sådana saker. Vi har även här i Sveriges riksdag i dag fått se att förslaget om de s. k. änkepensionerna har dragits tillbaka.

Sedan jag i morse fick läsa i Stockholms-Tidningen vad Kjell-Olof Feldt har tyckt om fonderna, har jag en dröm: Tänk om vi vid omröstningen fick vara med om att riksdagsledamöterna tog sitt förnuft till fånga och inte röstade för genomförandet av löntagarfonderna. Det skulle vara som en dröm om man hade resonerat så förnuftigt att man sagt på samma sätt som i en pratbubbla jag har sett:

”Nu får det vara nog om löntagarfonder för ett tag. Vi i arbetarrörelsen vill i stället leda kampen för att ta landet ur den svåra ekonomiska krisen, med sjunkande sysselsättning, inflation och farliga utlandsskulder.”

Det vore en dröm – men tyvärr kommer den förmodligen inte att realiseras.

Löntagarfonder

Anf. 15 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag är tämligen säker på att protokollen från den här långa debatten i en framtid blir intressant läsning för många. Allt det som fondanhängarna har sagt kommer att läsas med stort intresse av många när verkligheten har korrigerat en mängd av de bombastiska påståenden som här har gjorts.

Om löntagarfonsanhängarna ändå hade kallat saker och ting vid deras rätta namn kanske debatten hade blivit något klarare. När man t. ex. fortfarande gör gällande att fonderna innebär ett ökat ekonomiskt inflytande för den enskilde, handskas man ovarsamt med sanningen. Vad har de anställda i en rad småföretag för glädje av att deras företag tvingas betala in en mängd pengar till centralt styrda fonder – pengar som dessa fonder sedan skall använda till aktieköp i något börsnoterat storföretag i någon annan del av landet? Det är ju detta som ofta kommer att ske. Regionalpolitiskt kan fonderna helt enkelt bli negativa.

Ofta har vi hört, när något företag gått omkull: Här hade löntagarfonderna behövts – detta hade aldrig hänt om löntagarfonderna hade funnits, osv. Det är ett minst sagt naivt resonemang. När ett företag går över styr hjälper det i de allra flesta fall inte långsiktigt att tillskjuta ytterligare kapital – orsakerna till problemen är oftast andra. Det kan vara svaga konjunkturer eller svårigheter när det gäller att klara konkurrensen, som ofta är mycket hård, inte minst utifrån. Över dessa faktorer råder inte ens löntagarfonder. Det förstår folk i allmänhet, även om fondanhängarna inte tycks göra det. Dessutom skall fonderna enligt förslaget gå in i företag som ger aktierna en rejäl avkastning.

Tror någon att anställningstryggheten vid Karlshamns Oljefabriker blir säkrare för att företaget årligen kommer att tvingas leverera in flera miljoner kronor till fonderna? Naturligtvis inte. Tvärtom.

Vad har de anställda i en provinsbank i Ronneby för ekonomiskt merinflytande för att banken utöver den extra ATP-avgiften får punga ut med någon miljon kronor per år till fonderna? Inte ett skvatt, naturligtvis. Det är i bägge fallen pengar som dras från bygden, och det är illa.

Liknande exempel som gäller företag av olika slag och storlek kan radas upp i mängd. Vissa län, till vilka Blekinge hör, kommer att åderlätas på kapital som så väl hade behövt stanna kvar i länet. Den som känner förhållandena där vet det. Till detta kan läggas att den höjda ATP-avgiften som skall tas från disponibelt löneutrymme innebär att ansevärliga belopp försvinner från beskattning. Uteblivna intäkter som en följd härav kommer kommuner och landsting med säkerhet att kompensera med skattehöjningar.

Det sägs ofta i debatten att fondförslaget inte nämnvärt berör de mindre företagen. Detta är inte sant. I den s. k. vinstdelningsgruppens förslag, som löntagarfonspropositionen bygger på, beräknas, på basis av 1980 års vinstsiffror, att över 1 000 företag med färre än 20 anställda kommer att beröras. Konjunkturinstitutets vinstbedömningar för 1983 och 1984 tyder på att det är mångdubbelt fler som berörs. Sammanfattningsvis kan man säga:

Fonderna kommer att bli en hård ekonomisk belastning för många mindre

företag, till nackdel för både ägarna av företagen och de anställda.

Fonderna kommer att verka hämmande på småföretagsamhetens utveckling, vilket är till skada för landet, eftersom det är i de mindre företagen produktutvecklingen finns.

Åtskilliga kommuner och hela län kommer att förlora stora kapital, eftersom det därifrån kommer att betalas in avgifter till fonderna utan att något nämnvärt kommer tillbaka. Företagsstrukturen är ofta sådan.

Visst skatteunderlag kommer att försvinna med skattehöjningar som följd.

Det centrala fackets ställning kommer att stärkas ytterligare, medan den enskildes anställningstrygghet som en följd av kapitalavtappningen i många fall kommer att försvagas.

Det är dessa effekter som är orsaken till att det i landet finns ett så starkt motstånd mot dessa fonder. Trots detta driver socialdemokraterna igenom dessa fonder med kommunisternas hjälp. Det är förvånande, inte minst i en tid då alla krafter borde samlas och konfrontation inte sökas.

Anf. 16 ANDRES KÜNG (fp):

Herr talman! "En dödssynd att säga vad man tycker." "TYSTAD – han vågade trotsa socialdemokraterna . . ." "Deras ton skrämmer mig . . ."

Det var tre rubriker i en svensk tidning häromdagen, närmare bestämt i måndagens Expressen. De anknöt till tre svenska socialdemokrater. Två av dem – Lennart Frick och Sven O. Bergkvist – har drabbats av misstänksamhet och misshag från rörelsen med stort R. Den tredje – Birger Norman – har ännu inte drabbats.

För mig illustrerar dessa rubriker de värsta farhågorna för ett framtida Fondsverige. Jag vill ingalunda upprepa de risker för en utveckling i östeuropeisk riktning, som även en del socialdemokrater varit inne på. Det räcker bra – eller illa – med att utgå från verkligheten i dagens Sverige. Om de trognaste av socialdemokrater kan behandlas så illa av sina egna i dag, hur kan då trogna och otrogna socialdemokrater samt alla andra komma att behandlas i morgon och övermorgon? Och hur många författare och journalister skulle våga att öppet trotsa socialdemokratin när partiet har fel, om det har förskansat sig bakom Fondsveriges murar samt blivit svårare åtkomligt för folklig kontroll och opinionsbildning?

Det är trångt för oliktänkande i alla organisationer, partier och rörelser redan i dag. Det kan exempelvis erfarenheterna inom Exodus vittna om. Och inte lär utrymmet bli vidare, om maktkoncentrationen ökar och flätas ihop ytterligare i vårt land, något som den enligt min och många andras uppfattning skulle göra med de kollektiva löntagarfonderna. För mig som författare och journalist är det ett starkt skäl att säga blankt nej till de kollektiva löntagarfonderna.

Jag håller alltså med vårt lands förre kulturminister, Jan-Erik Wikström, som tidigare i riksdagens fondebatt redan har varnat för de följder det kan få för debattklimat och mångfald om de kollektiva löntagarfonderna blir dominerande ägare i flera av vårt lands större tidningsföretag. Och det kan de

bli med nuvarande förslag, vilket Jan-Erik Wikström påmint om tidigare under denna debatt.

Jag skall inte använda hela min anmälda talartid, eftersom mycket redan har sagts och allt ändå inte kan sägas i denna debatt. Men sammanfattningsvis, herr talman, vill jag säga följande. Som ekonom är jag rädd för att de kollektiva löntagarfonderna skulle minska den ekonomiska effektiviteten i våra företag och därigenom i hela samhällsekonomin. Som politiker är jag rädd för att fonderna skulle göra det ännu svårare att skapa full sysselsättning och öka den sociala välfärden. Som författare och journalist är jag uppriktigt rädd för att frispråkigheten skulle minska i ett framtida Fondsverige. Vi kan alla ställa oss frågorna: Skulle fler våga säga och skriva emot fackligt och politiskt maktmissbruk i ett samhälle som inte ens i dag i någon utpräglad grad utmärks av stort civilt mod? Eller skulle ännu fler journalister tala eller tala tyst för att inte stöta sig med partiet med stort P, facket med stort F och andra maktapparater med stort M?

Herr talman! Jag har ännu inte träffat en enda socialdemokrat i eller utanför denna kammare som verkat särskilt entusiastisk över förslaget om kollektiva löntagarfonder. Snart får vi se om de tveksamma socialdemokraterna i denna kammare lägger ned sina röster. Annars blir det folkets sak att följa sin övertygelse och säga nej till de kollektiva löntagarfonderna i 1985 års val.

Anf. 17 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Den här debatten eller rättare sagt den fråga vi diskuterar är egentligen mycket märklig. Utifrån det kompakta motstånd mot löntagarfonder som vi vet finns skulle man kunna jämföra de många turerna i frågan med en grekisk tragedi. Vi känner till uppläggningsen i en sådan tragedi. I dagens nummer av Stockholms-Tidningen har vi t. o. m. sett hur tragöden själv inte är särskilt attraherad av den här uppläggningsen. Det tycker jag är allvarligt, därför att ödet i denna tragedi är faktiskt Stig Malm och Landsorganisationen.

Nog är det besynnerligt att det stora socialdemokratiska partiet och den socialdemokratiska regeringen trots det starka motståndet i de egna leden och i landet i stort ändå lägger fram detta förslag. Det tragiska är också att man för debatten på ett sätt som inte är värdigt en så här viktig fråga. Låt mig ge ett par exempel.

När det gäller näringslivet, sysselsättningen och företagandet har det, som många gånger påpekats i denna talarstol, betonats från socialdemokratiskt håll att löntagarfonderna skall gynna näringslivet och dess framtid. Varför lyssnar man då inte på näringslivets företrädare i olika sammanhang? Man har i remissomgången helt nonchalerat vad som kommit fram. Nu har vi kommit till riksdagsdebatten. Nu om inte förr borde man väl ta hänsyn till vad som har sagts, men det gör man inte nu heller.

Låt mig, herr talman, helt kort återge några yttranden från organisationer som företräder inte minst mindre och medelstora företag. Jag börjar med Sveriges köpmän. De företräds av Sveriges Köpmannaförbund, som har

avgivit ett kort remissvar på löntagarfondsförslaget. Synpunkterna är dock mycket klara. Köpmannaförbundet avvisar förslaget och säger så här om vinstdelningsutredningen:

”Rubricerade betänkande ser vi som ett första steg mot en sådan utveckling (kooperativt samhälle). Det står således helt i strid med Sveriges Köpmannaförbunds övergripande målsättning och hela grundtanken avvisas med bestämdhet från förbundet.”

En annan organisation som klart har fört fram sina synpunkter till regeringen är Sveriges Grossistförbund. Man konstaterar att förslaget är helt oacceptabelt. Därför saknar man anledning att granska förslaget i detalj. Det är samma markering som Köpmannaförbundet har gjort. Så här säger Grossistförbundet avslutningsvis:

”Vi hävdar att ett införande av löntagarfonder allvarligt skulle skada den samhällsekonomiska utvecklingen och på sikt leda till ett planekonomiskt samhällssystem. Det är endast genom att satsa på marknadsekonomi och fri företagsamhet som vi kan skapa förutsättningar för fortsatt välståndsutveckling i vårt land.”

Ytterligare en näringslivsorganisation som har framfört sina synpunkter är Svenska Kraftverksföreningen. Man påpekar att ett genomförande av en vinstskatt skulle för kraftföretagen kunna få konsekvenser som inte har berörts i utredningen. De skulle allvarligt kunna störa samarbetet mellan statliga, kommunala och privata företag. Kraftverksföreningen skriver:

”Genom att de statliga och kommunala företagen undantages från vinstdelningen får dessa en avgörande konkurrensfördel jämfört med de privata företagen.”

En annan organisation inom näringslivet som har framfört sina synpunkter är Svenska Byggnadsentreprenörföreningen, som anför:

”Införandet av kollektiva löntagarfonder skulle – med utgångspunkt från föreliggande förslag – på sikt leda till att ägarkontrollen i många större svenska företag övergår till fackligt-politiskt kontrollerade fonder. Enligt SBEF:s mening är detta inte förenligt med en fungerande marknadsekonomi.”

Man hänvisar till SHIO, Företagarförbundet, SAF och andra organisationer på företagsidan. Även på löntagarsidan finns samma argument.

Sedan vi har fått dessa fonder, är det stor risk för att socialdemokraterna kommer att skylla alla negativa effekter på näringslivet och dess företrädare. I stället för att avveckla fonderna, vilket antydde i går, kommer man att skärpa dem.

Låt mig, herr talman, bli litet lokalpolitiker. Det skall man egentligen inte vara i Sveriges riksdag. Men jag vill ändå hänvisa till de speciella förhållanden som råder i mitt hemlän och i min valkrets.

Vi vet att de mindre och medelstora företagen har haft och fortfarande har stor betydelse för välfärdsutvecklingen och sysselsättningen i vårt land. Detta gäller speciellt för Jönköpings län, där det finns många små och medelstora företag som till stor del drivs just såsom familjeföretag. Enligt statistik vid länets utvecklingsfond finns inom tillverkningsindustrin och servicenäringen

mellan 10 000 och 11 000 företag med sammanlagt över 100 000 anställda. Av dessa har över 10 000 företag endast upp till 50 anställda men sysselsätter tillsammans över 50 000 personer. Dessa uppgifter visar att de mindre företagen är av mycket avgörande betydelse för sysselsättningen i länet. Där finns ett par kommuner som inte har något företag med över 200 anställda och flera kommuner som inte har något företag med över 500 anställda.

Dessa företag har vuxit upp och utvecklats under flera generationer. Hela tiden har nya företag startats och nya idéer utvecklats, vilket bidragit till ökat välbefinnande. Ofta har de småländska bygderna, såsom Gnosjö och Anderstorp, nämnts som exempel på styrkan i näringslivet och tryggheten i anställningen. Det gäller kanske inte minst nu, för nu går man där ut och kritiserar fondförslagen starkt. I samband med att stöd i kristider har delats ut har man från statligt håll resonerat så, att de här orterna och företagen klarar sig själva, de behöver inga speciella stödinsatser. Jag vill säga att både företag och orter har varit stolta över att man har kunnat resonera på det sättet. De har inte begärt stöd. Det finns anledning att i dag understryka den här utvecklingen liksom att den har kommit till stånd utan socialistiska fonder, utan löntagarfonder.

Man kan ställa frågan: Hur skulle det ha varit i dag i Småland, om socialdemokraternas socialistiska politik under efterkrigstiden, på 1940-talet, hade genomförts? Då tror jag att vi hade haft en helt annan struktur på näringslivet i Småland. De många initiativen hade då inte fungerat på samma sätt.

I dag är man orolig hemma i Jönköpings län. Löntagarfonderna genomförs mot en bred folkmajoritets vilja. Regeringen struntar i de enskilda människorna, eftersom det är makten det gäller. Oron finns bland företagarna, som hittills arbetat för idéer och för de anställdas trygghet. Många uppfattar fondförslagen så, att de nu i stället får betala för sin egen undergång. Pengar från företag i Småland, som där skulle ha satsats i jobb och utveckling, överförs i stället till fonderna. Men oron finns också bland de anställda, som känner större lojalitet med företag och fri ekonomi än med sådana här socialistiska experiment.

Socialdemokraterna bygger sin politik på konfrontation genom fonderna. Vi har fått vårt välbefinnande genom tidigare generationers arbete och initiativförmåga inom ramen för en fri marknadsekonomi. Jag vill understryka att vi har ett ansvar för våra barn, för kommande generationer. Vi måste ge samma arv och samma förutsättningar till våra barn som vi har fått från våra föräldrar. Det gäller inte minst hemma i mitt eget län.

Vi har kriser i näringsliv och samhällsliv. Socialdemokraterna ökar krisituationen genom fonderna. Hemma bland familjeföretagen behövs man i stället få skatten på arbetande kapital slopad, man behövs få förslag som underlättar generationsväxlingar. Nu skärps i stället förutsättningarna och möjligheterna minskar för företagen i de här bygderna.

Till sist: När fonderna nu ändå kommer att genomföras mot folkets vilja vet vi att efter 1985 års val, om vi då får en borgerlig majoritet, kommer fonderna att avskaffas.

Herr talman! Jag ser ändå detta som en ljusning i dagens dubbelsidiga decembermörker.

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

I detta anförande instämde Anita Bråkenhielm (m).

Löntagarfonder

Anf. 18 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag tillhörde initiativtagarna till stiftelsen TCO-are mot fondsocialism, och jag gläder mig därför särskilt åt att ha kunnat medverka till att det nu är fullt klarlagt – såsom några tidigare talare redan redovisat – att en kvalificerad majoritet av TCO:s medlemmar är motståndare till löntagarfonder.

Såvitt jag kan finna har likaledes tidigare företrädare för centerpartiet på ett utförligt, uttömmande och tillfredsställande sätt redovisat hur den socialistiska och fackliga maktkoncentration som löntagarfondsförslaget innebär på ett olyckligt och förlamande sätt minskar företagarnas initiativlust och vilja att utveckla nuvarande och starta nya företag. Detsamma gäller de negativa effekterna av föreslagna vinstdelningssystem och höjda ATP-avgifter.

Mot denna bakgrund nöjer jag mig med att yrka bifall till reservationerna 1 och 2 samt 5 och 6 vid finansutskottets betänkande nr 20.

Anf. 19 ANDERS ANDERSSON (m):

Herr talman! Gårdagens och dagens debatt har inte kunnat styrka behovet av löntagarfonder enligt den modell som regeringen har lagt fram förslag om. Kärt barn får ofta många namn: fackföreningsfonder, trygghetsfonder – och det senaste är finansministerns besked i går att det handlade om fem nya pensionsfonder. Nu har finansministern tydligen också betygssatt dessa fackföreningsfonder, enligt Stockholms-Tidningen. Vi får hoppas att han i slutskedet av denna debatt på ett övertygande sätt förklarar för sina partikamrater här i kammaren att de bör ta denna betygssättning på allvar.

Löntagarfonder som ett inslag i samhället har jag naturligtvis inget att invända mot, om löntagare frivilligt och med egna medel ser det som en angelägen sparform. Nu innebär emellertid förslaget inte en sådan modell. Det är i stället andra som skall bistå med slantarna, som av facket skall användas för inköp av aktier. Detta är ett förfarande som stora delar av svenska folket funnit oerhört stötande.

Trots alla varningar här i kammaren och runt om i landet för ett så långtgående experiment som dessa fackföreningsfonder innebär är socialdemokraterna nu beredda att med hjälp av kommunisterna införa ett nytt ekonomiskt system här i landet. Socialdemokraterna allierar sig i denna viktiga fråga med ett parti som de många gånger talat om som inte demokratiskt. Det är både intressant och illavarslande för framtiden.

När den tidpunkt inträder när det blir repressalier för medverkan till att fördröja ledamöternas hemfärd vet jag inte, herr talman. Jag ser det ändå som varande av ett visst intresse att koppla den här frågan till mitt eget län, ett av de mest industrialiserade.

Löntagarfonder

I valrörelsen 1982 lovade Olle Göransson, socialdemokrat, att alla i vårt län skulle garanteras arbete, bara socialdemokraterna fick tillbaka regeringsmakten. Vad har vi då begåvats med i Västmanland? Jo, en ökad arbetslöshet.

I går instämde Olle Göransson, K.-G. Mathsson, Roland Sundgren, Thure Jadestig, Berit Oscarsson och Margareta Hemmingsson i Olof Palmes anförande. Detta betyder efter vad jag förstår att samtliga i sällskap med Hans Petersson i Hallstahammar, vpk, är beredda att biträda ett förslag som innebär en högre arbetslöshet i vårt län. Det kan ju inte gagna sysselsättningen i vårt län att exempelvis ASEA skall avstå en stor del av vinsten och drabbas av ökade lönekostnader. Det kan inte gagna sysselsättningen i vårt län att ASEA:s och alla våra småföretags vinster av fonderna skall användas för att köpa aktier i exempelvis Volvo eller SCA. Med sådana transaktioner får vi inte fler jobb i Köping, Skinnskatteberg, Fagersta eller Sala, men ett är säkert: vi får troligen mycket färre jobb i Västerås.

Småföretagen i vårt län för redan i dag en ojämn kamp med ökade skatter och pålagor. Man kämpar för att överleva, med andra ord. Att starta nya företag är inte möjligt, om ännu högre kostnader skall inrymmas i de ekonomiska kalkylerna. Är det möjligt att de ledamöter från Västmanland som representerar socialdemokratin och vpk tror att ökade skatter och lönekostnader är den julklapp som näringslivet i vårt län har gjort sig förtjänt av?

Införandet av fackföreningsfonder ökar kostnaderna och minskar intäkterna för kommuner och landsting, och kommuner och landsting i Västmanland har redan nu på grund av ansträngd ekonomi beslutat om höjda skatter och signalerat om nya höjningar som nära förestående. Förslaget att införa löntagarfonder, som mina vänner från länet är beredda att biträda, innebär inte bättre underlag för en ökad sysselsättning inom den kommunala och offentliga sektorn. Resultatet blir i stället färre jobb. Detta rimmar illa med de kommunvalda kollegernas krav på fler offentliga jobb.

Herr talman! Vad som behövs är inte fackföreningsfonder. Vad som behövs är lättnader i de pålagor som redan finns och inte nya sådana för allt företagande. Då, Olle Göransson, får vi nya jobb i Västmanland. Den största nyttan Olle Göransson och hans partikamrater från länet kan göra för att skapa sysselsättning är att i likhet med mig yrka avslag på hemställan i finansutskottets betänkande 20.

Att införa fackföreningsfonder är att ge sig ut på öppet hav utan både kompass och mål. Det är med löntagarfonder som med Christofer Columbus. När han reste visste han inte vart han skulle, när han kom fram visste han inte var han var, och när han kom hem visste han inte var han hade varit. Och dessutom gjorde han resan på andras pengar.

Anf. 20 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Flera motioner i det här ärendet med centerpartistiska undertecknare tar upp fondförslagets regionala effekter och konsekvenser

för sysselsättning och ekonomi. Det är naturligt. Det är på den plats där de ekonomiska teorierna möter verkligheten som också reaktionerna uppstår.

Det är t. ex. ganska självklart att länsinvånarna i Kalmar län ställer sig frågan vad de får för alla de miljoner kronor som de skall vara med och inleverera till fonderna fram till år 1990 och därefter. Eftersom det är länsinvånarna som själva vet bäst att det inte finns mer än två börsnoterade företag i Kalmar län, så vet de också med sig att de inte kan få tillbaka mycket av alla de pengar de skall vara med och satsa. De drar den självklara slutsatsen att pengarna flyttas ur länet – och det vill de inte vara med om.

I motion 205 har vi försökt visa vad löntagarfonderna sammantaget innebär för Kalmar län. Flera enskilda exempel har givits tidigare i debatten som belyser förslagets orimlighet. Den exempelsamlingen kan göras mycket längre.

Dagstidningsföretaget *Barometern*, i Kalmar, skulle få betala 690 000 kr. i löntagarfondsskatt om fonderna fanns nu. Det är komiskt. Man tar ut vinstskatt från en tidning, samtidigt som man betalar ut pengar i form av presstöd, visserligen i det här fallet mycket litet presstöd. Men tar man därtill i beaktande att ortskollegan Östra Småland får presstöd i tiomiljonersklassen, är det svårt att förstå hur detta skall klaras utan att mycket allvarligt rubba den konkurrenssituation mellan tidningsföretagen som f. n. råder. Det är den ena sidan av problemet. Den andra är att dessa 690 000 kr. för *Barometern* i vinstskatt är mer än en 600-procentig ökning av skattebördan. Det här är visserligen beräkningar som grundar sig på schabloner och som inte gör anspråk på exakthet, men de visar ändå förslagets principiella innebörd.

Nordchoklad i Kalmar skulle få betala 1,8 milj. kr. i löntagarfondsskatt. Skattetrycket ökar från 150 000 kr. till nästan 2 milj. kr. Nordchoklad är i huvudsak ett konsumentägt kooperativt företag. Det är sannerligen inte att främja den kooperativa idén att ta till så drastiska åtgärder. Resonerar alla dessa ägare på samma sätt som många enskilda företagare – nämligen med inriktning på att flytta utomlands med sina idéer och satsa där i fortsättningen, om fonderna införs – kan det bli ganska ont om folk här i framtiden.

Tjustbygdens Sparbank, som är mycket viktig för den lokala kreditgivningen och därmed för möjligheterna att få det lokala kapitalet att stanna kvar i en sysselsättningssvag länsdel för att där ge flera jobb, skulle belastas med en löntagarfondsskatt på nära 1,7 milj. kr. i dag om fonderna fanns. Det är en direkt skatteskärpning med 39 %. Det kommer att bli kännbart för Tjustbygdens Sparbank, men ytterst blir det småspararna och de som blir arbetslösa som drabbas värst.

Herr talman! Den bästa effekten ur regionalpolitisk synpunkt och för Kalmar län vore att löntagarfonder inte genomfördes. Jag yrkar därför bifall till reservation 2, som innebär bifall till mitt motionsyrkande om att löntagarpropositionen skall avslås. Jag yrkar vidare bifall till reservationerna 1, 5 och 6.

Anf. 21 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Det är inte ofta riksdagen har att ta ställning till en fråga som är så väl utredd och så ingående debatterad som den vi nu går att fatta beslut om. Sällan har en fråga diskuterats så länge och i så vida kretsar som löntagarfondsfrågan. Och det har varit förslag inte bara från socialdemokraterna, LO och TCO utan även från SAF och Industriförbundet, även om många tycks ha lätt att glömma eller tänka bort Waldenströmrapporten som i grunden var positiv till fonder och en ökad maktspridning inom svenskt näringsliv. Men efter valet 1976 har den rapporten varit tabubelagd i borgerliga kretsar.

Som tjänstemän har jag i dag känt det angeläget att ta till orda i denna debatt, inte minst därför att så många har hört av sig till mig och andra riksdagsledamöter med synpunkter. Det har inte bara varit väljare utan även för ändamålet tillskapade påtryckningsorganisationer – lobbyister skulle man kalla dem i USA. Av dessa lobbyister har jag blivit uppmanad att i riksdagen redovisa tjänstemännens åsikter om löntagarfonder. Och det tänker jag göra.

Först något om löntagarfondsfrågans tidigare behandling.

Löntagarfonder har diskuterats i mer än tio år. Olika förslag har presenterats, diskuterats och ändrats för att till slut föreligga i den produkt vi nu har framför oss. Det är inget märkligt i att ståndpunkter och olika delar i förslaget har genomgått denna process. Tvärtom – det tillhör demokratis grundläggande principer att så sker, att hänsyn tas till framförda synpunkter och ändringsförslag.

För tjänstemannasidans del publicerades den första skriften om löntagarfonder redan 1972 av TCO, och sedan har det varit en rak linje fram till beslutet på 1982 års TCO-kongress.

Utgångspunkten för TCO:s engagemang i kapitalbildningsfrågan eller – om man så vill – i löntagarfondsfrågan är de fackliga målen om full sysselsättning, en god reallöneutveckling och en rättvis fördelning av inkomster och inflytande. Det finns alltså inga fackliga mål som är speciella för just kapitalbildningsfrågan.

Hög sysselsättning och hög levnadsstandard är den första utgångspunkten för TCO:s intresse för kapitalbildningsfrågorna. För det andra är de fördelningspolitiska aspekterna, vad gäller både inkomster och förmögenheter, viktiga. För det tredje måste problemet med att garantera att ett tillgängligt utrymme för investeringar verkligen används till investeringar lösas.

Herr talman! Jag har velat peka på dessa förhållanden, inte för att försvara TCO utan för att visa att olika fackliga organisationer på ömse håll oberoende av varandra kommit fram till en gemensam syn i denna fråga.

Jag vill också erinra om att ett av de borgerliga partier som i dag går emot förslaget om löntagarfonder här i riksdagen får betraktas som en fadder till förslaget – jag tänker på folkpartiet, som på sin tid hade ett nära samarbete med bl. a. TCO i den här frågan. Det var nämligen i samband med Hagauppgårelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet år 1974 som

man beslöt att tillsätta löntagarfundsutredningen.

Man kan med beklagande konstatera att företagarfalangen fått övertaget i folkpartiet över löntagarfalangen och att partiet numera sprungit ifrån de principer man var med om att slå fast i Hagauppgårelsen 1974.

Det finns en organisation som kallar sig TCO-are för fonderöstning. Låt mig konstatera att det är en organisation mot löntagarfonder men ingen sammanslutning inom TCO eller dess förbund, något som man lätt kan förledas att tro. Den talar alltså inte i egenskap av representant för TCO eller dess förbund. Detta innebär inte att vissa av TCO-förbundens medlemmar inte skulle ingå i denna sammanslutning på samma sätt som man kan tillhöra politiska partier eller andra föreningar. Detta ger emellertid inte ett politiskt parti eller en förening rätt att uttala åsikter i TCO-förbundens medlemmars namn, vilket här skett.

Jag och väldigt många med mig reagerar mycket starkt mot detta sätt att missbruka TCO:s namn. Jag vill även starkt ifrågasätta det stöd som denna odemokratiskt uppbyggda organisation påstår att den har.

Om organisationen har det stöd som den påstår sig ha, nämligen enligt tidningsuppgifter 80–90 % av TCO:s medlemskår, skulle man ha haft en sådan representation på TCO:s kongress 1982 att man där fått gehör för sina synpunkter i löntagarfundsfrågan. Men där fanns inte något som helst stöd för denna organisations uppfattningar. Vidare är det märkligt, om organisationen har ett sådant stöd, att man då bara lyckades få ihop 10 000 namnteckningar för att överlämna till TCO den 4 oktober. F. ö. fanns ingen möjlighet att kontrollera vare sig antalet eller äktheten av dessa namnunderskrifter, eftersom man vägrade att överlämna eller ens visa dem för TCO.

Det är inte otroligt – eller rättare sagt: det är troligt – att det förhåller sig på samma sätt med dessa namnunderskrifter som med de namn som förekom i annonser riktade mot TCO i löntagarfundsfrågan. Där konstaterades att en stor del av undertecknarna inte ens var med i något TCO-förbund. Så var t. ex. av 118 uppgivna medlemmar i Sveriges Lärarförbund i en sådan annons bara *en* medlem – 117 var inte medlemmar. När man arbetar på detta sätt får man räkna med att inte bli trodd.

Kort sagt: Organisationen TCO-are mot fonder är ingenting annat än en liten grupp människor som själva och utan mandat utsett sig att vara talesmän för alla Sveriges tjänstemän. Det är en organisation som får betraktas som en fasad för arbetsgivarnas motstånd mot fonder – en Potemkinkuliss.

När Ulf Adelson påstår att det finns en majoritet i TCO mot fonder är detta därför helt felaktigt och visar bara hur liten kontakt han har med vanliga tjänstemän. Det finns f. ö. många paralleller mellan ATP-striden och debatten om löntagarfonder. *En* är de olika opinionsundersökningar som här i kammaren anförts som bevis för motståndet mot löntagarfonder. De säger egentligen bara en sak: Som man frågar får man svar. Många tjänstemän var från början också motståndare till ATP, men i dag vill ingen vara utan ATP. Så kommer det att gå med löntagarfonderna också.

Till sist, herr talman! Jag och många andra har fått ett brev från SAF m. fl.

Löntagarfonder

organisationer med en uppmaning att "besinna ditt samhällsansvar. Se uteslutande till vad som gagnar Sverige. Rösta efter Din egen övertygelse."

Herr talman! Det är precis vad jag tänker göra när jag i dag röstar för löntagarfonder. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Thure Jadestig och Barbro Nilsson i Örnsköldsvik (båda s).

Anf. 22 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Den debatt som nu pågått i ett stort antal timmar har med eftertryck visat, att det inte finns ett enda vettigt skäl för att påtvinga svenska folket löntagarfonder. Genom konfrontation, tvångssparande, konfiskering och socialisering löser man sannerligen inga problem. Tvärtom – man förvärrar dem! Socialdemokraternas påståenden om att fonderna skall föra med sig ökat inflytande, vidgat ägande, riskvilligt kapital, säkrade pensioner osv. är ingenting annat än rent nonsens. Nej, det finns inget vettigt skäl för fondbeslutet. Det tillkommer uteslutande som en eftergift från den socialdemokratiska minoritetsregeringen åt LO-ledningen och ett antal fackliga ledare, vilkas maktbegär nu skall tillfredsställas. Vad svenska folket tycker i ärendet spelar ingen roll, ej heller vad majoriteten av löntagarna tycker. Om Olof Palme hade lyssnat till rörelsen och socialdemokraterna respekterat folkviljan hade det aldrig blivit några fonder. Men i fondsocialismens Sverige är uppenbarligen vad den stora mängden människor tycker av underordnad betydelse.

Herr talman! För kommunerna, näringslivet och människorna i Sjuhäradsbygden kommer löntagarfonderna att ha en klart negativ verkan. Den stora mängden företag och löntagare kommer uteslutande att befinna sig på betalandesidan. Från det redan hårt ansträngda näringslivet skall bortföras kapital, som i stället rimligen borde stanna kvar för att trygga sysselsättningen och konsolidera verksamheten. Ca 30 milj. kr. skall de fem kommunerna tvingas betala i löneavgifter, medförande ett skattebortfall på ca 9 milj. kr., vartill kommer vad företagen skall tvingas avstå i s. k. vinstskatt med ytterligare minskade skatteinkomster som följd. Ofrånkomligt måste detta medföra negativa konsekvenser för den kommunala servicen med betydande risk för social nedrustning. Medvetet bedriver socialdemokraterna en dylik politik.

I Sjuhäradsbygden liksom i hela Älvsborgs län finns ett stort antal små och medelstora företag. För dessa är hotet från fonderna en allvarlig realitet. Betydelsen av dessa företag när det gäller sysselsättningen är utomordentligt stor. Som exempel härpå kan jag nämna att i företag med mindre än 200 anställda tillskapades år 1981 ej mindre än 6 079 arbetstillfällen enligt statistiska centralbyrån. Det är olyckligt att socialdemokraterna nu genom fondbeslutet allvarligt hotar en sund utveckling av denna företagsamhet.

I Kinna i Marks kommun finns Ludvig Svenssons gardinfabrik. Den blev riksbekant i valrörelsen genom Olof Palmes fantastiska utläggning om allt det goda som skulle bli en följd av det ökade bostadsbyggande som en

socialdemokratisk valseger skulle föra med sig. Gardinerna skulle rinna ut över landet i en aldrig sinande ström, lovade Olof Palme. Löftet om ökat bostadsbyggande var precis lika tomt och innehållslöst som så mycket annat han spred ut i valrörelsen. Någon gardinström av det skålet har det således inte blivit.

Nu låter sig ingen på Ludvig Svenssons gardinfabrik luras av tomma socialdemokratiska vallöften. Där har man ett realistiskt synsätt och arbetar idogt vidare med företagets och därmed också samhällets bästa för ögonen. Men att lyckas i företagsutövandet, det är något fullt enligt socialistiskt synsätt. Då skall man bestraffas genom ökade pålagor, då skall vinstmedel konfiskeras och ökade löneavgifter utkrävas. För Ludvig Svenssons gardinfabrik torde följden av fondbeslutet bli att företaget brandskattas på ca 1 milj. kr., grundat på resultatet för innevarande år. Och så skall det fortsätta framöver, med påtaglig risk för ytterligare ökade uttag i sann socialistisk anda.

Var ligger det meningsfulla i en dylik företags- och löntagarfientlig politik? Svaret är: Det finns inget meningsfullt i fondbeslutet.

På vilket sätt främjas sysselsättning och nyanställning vid företaget genom denna kapitalkonfiskering? Svaret är: Effekten blir den rakt motsatta. Det är alldeles ofattbart, att de socialdemokratiska riksdagsledamöterna från Sjuhäradsbygden, som alltid hävdar en positiv inställning till tekoindustrin, ställer sig bakom en åtgärd som är så tekofientlig som fondbeslutet. Ytterligt få torde de tekoföretag vara som får något tillbaka från fonderna.

Herr talman! Lars-Ingvar Sörenson och jag har av ödets nyck placerats intill varandra på talarlistan. Just han och jag möttes nämligen i en fonddebatt i Kinna den 17 november. Då ställde jag ett antal frågor om konsekvenserna för Marks kommun av fonderna. Tyvärr erhöll jag inga besked. Kanske kan det gå bättre nu.

Alltså: Anser Lars-Ingvar Sörenson att sysselsättning och nyanställning vid Ludvig Svenssons gardinfabrik befrämjas genom att företaget berövas ca 1 milj. kr?

Förbättras möjligheterna för kommunal service i Marks kommun genom att kommunen förlorar mer än 8 milj. kr. i skattemedel?

Hur kan ett företag tillföras kapital genom att fonderna köper aktier av andra aktieägare?

Vilket personligt inflytande får t. ex. de anställda vid skolkansliet i Marks kommun i olika företag genom att tvångsbetala till fonderna?

Det är angeläget att få klarläggande besked i dessa frågor, som ju alla berör vad som utlovats genom fonderna. För en sann fondsocialist bör det vara enkelt att besvara dem. Inte sant, Lars-Ingvar Sörenson?

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på det orättfärdiga fondförslaget.

Anf. 23 LARS-INGVAR SÖRENSEN (s):

Herr talman! Jag skall inte använda den knappt tillräckligt och dyrbara tiden i dag till att besvara den mängd frågor som Nyhage ställde till mig här. Men i

Löntagarfonder

den debatt vi hade i Kinna fick Nyhage såvitt jag förstår uttömmande svar på dessa frågor, som han nu ställde även här i kammaren, och dessutom rekommenderade jag honom att noga läsa igenom det förslag till löntagarfonder som då redan var framlagt. Jag förstod nämligen under debatten att Nyhage var dåligt påläst.

Nu har jag tålmodigt lyssnat till åtskilliga timmars debattinlägg från en rad borgerliga representanter, vilkas syfte varit att ensidigt övertyga riksdagen om att regeringens förslag om löntagarfonder inte är bra. Några – bland dem Hegeland – representerar därvid ett slags borgerlig minoritet som djärvt t. o. m. förnekade att förslaget handlade om löntagarfonder och menade att det egentligen gällde något helt annat. Men inte heller detta andra var bra – det förstod jag av Hegelands inlägg.

Det är f. ö. rätt många saker som jag tycker har varit ganska inkonsekventa i det borgerliga angreppet på löntagarfonderna. De borgerliga står här i kammaren och försöker på ett fördomsfritt sätt, får man väl säga, förklara för socialdemokraterna att de borgerliga representanterna egentligen uppträder här i kammaren för att varna socialdemokraterna, av omsorg om socialdemokraternas intresse för regeringsmakten. Socialdemokraterna bör lägga ner fondförslaget, för annars, säger de borgerliga, kommer socialdemokraterna att förlora valet 1985.

Vi känner opinionen, säger framför allt moderaterna, och vet att ni socialdemokrater har en möjlighet att överleva den här regeringsperioden om ni lägger ned fondförslaget.

Det är en ur politisk synpunkt väldigt ovanlig omsorg som de borgerliga partierna ägnar socialdemokratin och dess regeringsinnehav, och den är politiskt inkonsistent, får man väl säga. Men kanske Göthe Knutson eller någon annan som kommer efter mig i talarstolen kan ge ett svar här – jag bara noterar att det hela är ganska ovanligt.

I sin iver att kritisera förslaget till löntagarfonder utgår de borgerliga fondmotståndarna från att marknaden och dess ekonomi oföränderligt fungerar bra, om marknaden bara får vara i fred. Men så är det ju inte. När debatten nu kraftigt har kantrat över till att handla om en hypotetisk kritik av något som ännu inte kommit i funktion, kan det vara av värde att granska den ekonomi vi nu har. I den ställs drygt 10 % av löntagarna utan arbete inom den del av världen som vi valt att kalla marknadsstyrd. Marknaden fungerar alltså inte bra. Efter ett par decennier av fullsysselsättning och expansion efter andra världskriget har vi drabbats av stagnation. Överskott möter överallt överskott, vilket ställer nya krav på företagen.

Det är inte längre lönsamt att göra expansionsinvesteringar. Därför brister det i fråga om investeringarna. I stället söker man växa genom företagsköp, sammanslagningar och klipp. Kortsiktiga vinstmotiv avlöser industriinvesteringar med krav på uthållighet och långsiktigmotiverad analys. Företagare som inte kan vinna nya marknader köper och säljer i stället varandras företag. Också tidigare produktionsinriktade företag bygger upp egna finansinstitut och börjar syssla med finansiell verksamhet.

Löntagarna blir maktlösa objekt, men också ägarstrukturen förändras.

Makten glider över till opersonliga investmentbolag utan aktivt ägarinflytande.

Jag fick just i dag på morgonen ett brev från en småföretagare i Göteborgsregionen som har tagit upp en polemik med mig om löntagarfonderna. Han är naturligtvis mot fonderna och vill att jag skall rösta mot dem eller lägga ner min röst i dag, men i vår debatt är han ärlig nog att hålla med om att den gamla typen av företagare, som hade ett ägaransvar och var aktiva företagare, håller på att avlösas av andra. Han skriver till mig så här:

”Medan Wallenberg och några andra familjer förr ägde större delen av börsnoterade aktier, är det numera försäkringsbolagen, pensionsstiftelser och föreningar. De en gång så mäktiga '17 familjerna' kan se sin del av näringslivet krympa för varje årtionde, endast ett par nya har tillkommit, medan ett antal helt försvunnit från börser (Wethje, Kockum, Ericsson, Åhlén, Bergengren m. fl.). Det är kollektiv och institutioner som marscherar in och övertar alltmer, — — —.”

Och så utbreder han sig om det olustiga i att vara företagare med ägaransvar i en struktur som under 1970-talet, långt innan fonderna kommer in i bilden, har förändrats mer eller mindre automatiskt.

Jag saxar också ur Veckans affärer, som menar att London nu är det nya vattenhållet för affärsmän. På senare tid har de fleråriga londonsvenskarna Kaj Kjellqvist från Monark, Bengt Nygren, Erik Penser och Thore Nydahl fått sällskap av en rad namnkunniga svenskar – Erling Persson från Hennes & Mauritz, Hans Rausing från Tetra Pak, Bo Göransson, Sten Mörtstedt, Fredrik Roos och många fler. Man skulle kunna komplettera med Jan Stenbeck som har flyttat till New York.

Den gamla ägarstrukturen med aktiva och personligt engagerade företagare förlorar alltmer terräng. Bara 25 % av börsmarknaden kontrolleras i dag av aktiva ägare/företagare. Därmed dras kunnighet om industriell teknik och produktion undan till förmån för finansverksamhet. På sikt blir detta förödande för vårt lands överlevnad på en allt hårdare marknad.

Ingen av de borgerliga debattörerna har med ett ord berört denna utveckling, som i grunden borde ha oroat dem bra mycket mer än det förslag till löntagarfonder som man nu söker kritisera sönder. Och ändå är det mot en sådan utveckling ett ökat löntagarägande och inflytande måste ses.

De frågor löntagarna nu måste ställa sig, då de går in som delägare i företagen, är delvis redan formulerade i debatten. De måste stå som en motbild till inkompetensen och oförmågan i det näringsliv som fungerar dåligt i dag. Kommer också de att fastna i fällan och investera för litet i framtiden till förmån för konsumtion i dagsläget? Kommer de också att bli spekulanter? Kan de som kollektiva ägare vara kompetenta? Kan de utse och kontrollera sina företagsledningarna bättre än nuvarande ägare? Och om de vill förverkliga andra mål än strikt avkastningsmässiga, t. ex. sådana som handlar om arbetets värde och självförverkligande, som också har flutit upp i debatten, kan de då göra det?

Det hade varit bättre, herr talman, om de borgerliga hade ägnat sig åt den debatten för att se vad som väntar oss runt hörnet, av omsorg då naturligtvis inte bara om sig själva utan av omsorg om landets ekonomi.

De debattinlägg som jag i dag och tidigare under fonddebatten har hört från de borgerliga har handlat om överlägset avfärdande av vad löntagarna som yrkesmän i industrierna, arbetare och tjänstemän, skulle ha att komma med på detta område.

Herr talman! Svaret på dessa frågor kan vi naturligtvis bara få av löntagarna själva, och de kan endast ge det i det läge som de befinner sig i när fonderna kommer i funktion. Ändå vågar jag tro att svaret blir positivt.

Under en överblickbar framtid kommer marknaden att se ut ungefär som nu. Den kommer att vara utsatt för hård konkurrens. Om löntagarna vill ha sin försörjning tryggad genom arbete på en sådan marknad, måste de tillföra den sitt ansvarstagande och sin kompetens. Det kommer de att göra. Räcker inte den kompetens som nu finns, och som har sin begränsning i den nuvarande ägarstrukturens deklinering till vad man skulle kunna kalla ett slags medeltida alkemi på ekonomins område, måste löntagarna med utgångspunkt i egna intressen och kunskaper utveckla en kompetens med sikte på överlevnad och utveckling. Det är ju deras jobb och försörjning som det gäller.

Detta är ett problem som måste lösas praktiskt. Det handlar mycket om praktik. Man kan lära sig en del om cykling, bilkörning och segling innan man kan cykla, köra bil eller segla. Men skall man verkligen lära sig något, måste man upp på cykeln, in bakom ratten eller ta fatt i rorkulten, greppa skotet och sticka ut. Först då kommer de reella kunskaperna.

Det är detta som det handlar om. Fondförslaget vill ändra litet på strukturen, så att löntagarna kommer till. Det blir bra för oss alla i landet, till sist också för den borgerlighet som i går och i dag med den envishet som eljest är karakteristisk för åsnor har hävdad motsatsen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till regeringens förslag i löntagarfondsfrågan.

Anf. 24 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det hade varit bättre om Lars-Ingvar Sörenson hade använt inledningen av sitt anförande till att besvara mina frågor i stället för att recensera debatten.

I Kinnadebatten fick jag definitivt inget besked i någon av de angivna frågorna. Låt oss nu, för att spara tid, stanna vid en enda av dem. Anser Lars-Ingvar Sörenson att sysselsättning och nyanställning vid Ludvig Svenssons gardinfabrik befrämjas genom att företaget berövas ca 1 milj. kr.?

Anf. 25 LARS-INGVAR SÖRENSEN (s) replik:

Herr talman! Jag anser att företagandet kommer att befrämjas. På sikt kommer det också att medverka till att löntagarna får en tryggare anställning än de i dag har. Företagen kommer att kunna tillgodogöra sig löntagarnas kunnighet och klokskap. Därmed kommer de också att främja det ekonomiska klimatet i landet.

Jag skall ta tillfället i akt att redogöra för en liten debatt som jag hade med ett företag i Göteborgsregionen som heter Atlet. Företaget hade gjort en omfattande undersökning om sin egen verksamhet, på sina villkor. Man förfäktade att företaget, om löntagarfonderna träder i kraft nu vid nyåret, skulle bli tvunget inte att avskeda folk men att minska den planerade expansionen med ungefär hälften.

Vi studerade detta material. Det var inte möjligt att omedelbart genomlysa det, utan vi skickade det till industridepartementet, där människor med kunighet och klokskap fick gå igenom undersökningen. Det visade sig att den föll samman som ett korthus. Företagets spekulationer om att möjligheterna att expandera skulle minska höll inte, och företaget hade ingenting att sätta emot.

Det kommer väl att gå på ungefär samma sätt om ni i Kinna, herr Nyhage, sätter er ned och räknar. Ni kan säkert själva räkna fram att ni kommer att förlora på fonderna. Men om vi studerar hur det blir i praktiken kommer det säkert att visa sig att ni har fel.

Anf. 26 HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Lars-Ingvar Sörenson anser att vägen till ökad sysselsättning och ökade nyanställningar vid Ludvig Svenssons företag i Kinna går genom en konfiskation av medel från företaget.

Anf. 27 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Det borde stämman socialdemokraterna till eftertanke, att man inte ens i de egna leden lyckas uppamma något intresse och ännu mindre entusiasm för kollektiva löntagarfonder. Däremot finns motstånd mot fonder i alla läger och bland alla yrkesgrupper. Människor skriver spontant på listor mot fonder. På en arbetsplats i min hembygd skrev nästan alla anställda – det var ganska många – på sådana listor. Men vem vill demonstrera för fonder? Det var ju så chefredaktören för tidningen Arbetet ställde frågan för ett tag sedan. Den största fonddemonstrationen vi har haft här i landet ägde kanske rum i går här i kammaren, när den socialdemokratiska riksdagsgruppen instämde i statsministerns anförande.

Fru talman! Jag lyssnade med allt större häpnad till Stig Gustafsson, när han tidigare talade om TCO och fonderna. Jag kände inte alls igen situationen i TCO. Jag har ändå varit medlem i TCO i 21 år, framför allt på gräsrotsnivå men även på regional nivå.

Stig Gustafsson sade att kampanjgruppen TCO-are mot fonder var odemokratisk. Det är en oerhörd anklagelse, som måste bygga på att de är emot fonder. Jag vill erinra om att flera TCO-förbund har uttalat sig mot fonder. Handelstjänstemannaförbundets ordförande Lars Hellman sade t. ex. för ett tag sedan att genomförandet av fonder är att likna vid en statskuyp. Det är ett mycket drastiskt ordval, och jag skall inte använda mig av ett sådant. Men Lars Hellman är förmodligen också odemokratisk. Banktjänstemännen har också uttalat sig mot fonder. De vill i stället ha det vinstandelssystem som allt fler banker tillämpar i dag.

TCO:s ordförande Björn Rosengren sade för ett tag sedan att TCO är så splittrat i denna fråga att man inte vill ta ställning. Därför svarade man inte på den remiss man fick. Det kanske är klokt, så länge man inte haft en omröstning bland medlemmarna – en omröstning som med mycket stor sannolikhet skulle resultera i ett rungande nej till fonder. Jag undrar vem som företräder TCO här, om det är Stig Gustafsson eller Björn Rosengren.

Fru talman! I det sammanhanget är det av intresse att se vad socialdemokraterna själva vill föra ut för budskap mera officiellt. I senaste numret av den socialdemokratiska tidskriften Tiden finns en intervju med SIFO-chefen Hans Zetterberg. I artikeln sägs Zetterberg vara en forskare, som är känd för en påfallande väl utvecklad förmåga att se det principiella i enkla och nära till hands liggande iakttagelser. Det är alltså ett mycket gott betyg för forskaren Zetterberg.

Hans Zetterberg säger i den här intervjun en hel del om svenska folkets ledare i dag. Och han är mycket kritisk. På tal om den nu aktuella frågan och socialdemokraternas ledare, säger han: Självt är jag kanske mest förvånad över Olof Palmes oförmåga att utöva ledarskap t. ex. när det gäller att förklara visionen bakom löntagarfonderna. De uttalanden han har blivit mest känd för gäller en delaspekt – hur skall fondstyrelsen utses – medan själva grundtanken förs fram av Per-Olof Edin.

För min del instämmer jag i Hans Zetterbergs iakttagelse. Visionen bakom fonderna har inte förts ut till allmänheten. Man har visserligen framfört många skäl för fonder, inte sällan skäl som är inbördes motstridande, men det är ju inte detsamma som en vision. Kanske beror detta på att visionen, en socialisering av det svenska näringslivet, inte är det budskap som man vill eller ens vågar framföra, även om det är detta saken gäller.

I samma nummer av tidskriften Tiden recenseras en bok, som handlar om ATP-striden. Många paralleller har dragits här i debatten mellan ATP och fonder. De synpunkter som förs fram tycker jag är mycket avslöjande, för man drar denna parallell även i recensionen. Man säger att det gäller att beskriva fonderna som något av uteslutande teknisk karaktär. Visioner eller principer skall alltså helt lysa med sin frånvaro. Och så hoppas skribenten att allmänheten skall glömma frågan till valet 1985. Om vi nu fattar ett beslut så snabbt som möjligt, blir det svårt för borgarna att få behålla en stark värdeladdning till nästa val, sägs det i denna socialdemokratiska tidskrift. När en ledande socialdemokratisk idétidning önskar att fonderna snabbt skall glömmas, så att man inte förlorar valet 1985, hur skall man i det läget få någon som helst entusiasm bland den stora allmänheten för dessa fonder?

Fru talman! Vad fonderna kommer att betyda för den enskilde är det inte många som talar om. Vad de betyder för en kommun eller ett län är heller inte det lättaste att få fram. Socialdemokraterna har ju i varje fall i den frågan varit ovanligt litet hjälpsamma. Men det har väl sina skäl.

I mitt hemlän, Skaraborgs län, kommer ATP-avgifterna till fonderna, om man utgår från år 1982, att uppgå till ca 45 milj. kr. – 7,5 milj. kr. från Skövde, 2,2 från Tidaholm och 5,4 från Falköping, för att ta några exempel. Det gäller ATP-avgifter från anställda inom stat, kommun, landsting och övrigt

näringsliv. Minskningen av de kommunala skatteintäkterna på grund av ökade ATP-inbetalningar kommer, om man också här utgår från 1982, att uppgå till ungefär 13,5 milj. kr. För Vara innebär det 1,17 milj. kr., för Mariestad 1,2 och för Skövde 2,26 milj. kr.

Vad vinstdelningen kommer att medföra för mitt hemlän är i stort sett att vi där visserligen får vara med och betala, men vi får väldigt litet tillbaka, beroende på att vi har få börsnoterade företag.

Vi moderater lovar, tvärtemot de fromma förhoppningar som framförs i den socialdemokratiska tidskriften Tiden, att gång på gång återkomma till frågan om vinstdelning och till hela problemet med s. k. löntagarfonder. För är det någon fråga som skall behålla en stark värdeladdning fram till nästa val, så är det just frågan om löntagarfonder.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 BÖRJE STENSSON (fp):

Fru talman! Det har kanske till leda upprepats, men måste ändå få sägas av också mig: Det riksdagsbeslut som socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna i dag kommer att ställa sig bakom betyder överförande av äganderätt över produktionsmedel till staten med stöd av beskattning.

Förslaget innebär i korthet att medel tvångsvis överförs från våra svenska företag till statsägda löntagarfonder. Dessa medel skall därefter användas för inköp av aktier i olika bolag. Sett i ett större sammanhang tvingas företagen att finansiera sin egen socialisering.

Detta skall lyfta Sverige ur den ekonomiska krisen, menar socialdemokrater såväl i regering och riksdag som regionalt och kanske även lokalt. Men jag vill uppmana alla dessa att hellre se på och uppmuntra småföretagen. Just i dag fick jag statistik som visar att det år 1981 i mitt hemlän, Östergötlands län, skapades 4 997 nya arbetstillfällen i små och växande företag. Det är någonting som behöver uppmuntras och stödjas ytterligare.

Kritik riktas mot oss som talar om löntagarfonderna som fackföreningsfonder. Men av vilken anledning ger vi dessa fonder namnet fackföreningsfonder? Jo, därför att det är i fackföreningarnas toppskikt idén om denna typ av fonder har väckts och sedermera varmt omhuldats. Dessutom kommer fondstyrelsernas beslut att i hög grad vara fackligt påverkbara. På många håll inom fackliga organisationer på basplanet har vi tyckt illa om idén. Anledningen till detta är att målsättningen ursprungligen var – och jag tror att den är det även denna dag – att utöva makt över produktionsmedlen från facklig toppnivå. Idén är sprungen ur tanken att i den bästa av alla världar är samhällsägandet, det kollektiva ägandet, genomfört fullt ut.

Som frisinnad och liberal känner man en instinktiv motvilja när man märker att politiska beslut planeras och genomförs med socialismen som grundtanke och mål. Vi som är emot den typ av löntagarfonder som socialdemokrater och kommunister nu avser genomföra kritiserar ofta, så

även i dessa dagars debatt, för att hetsa mot facket. Det är fel att påstå något sådant. Jag anser däremot att mitt fack, som är anslutet till TCO, skall ägna sig åt frågor som de flesta medlemmar finner viktiga och centrala, nämligen lönevillkor, trygghetsfrågor och allmänna anställningsvillkor.

I frågan om att överföra medel tvångsvis från svenska företag till statsägda fonder är facket splittrat. Min reaktion när jag lyssnade på vad som tidigare i dag sades i det avseendet är att man måste sitta på en väldigt hög nivå i TCO-kansliet för att inte begripa det. Har man någon gång under åren suttit i ett lärarum, rest tillsammans med eller varit på fackliga kurser tillsammans med TCO-anslutna lärare, så vet man att vi inte är överens i den här frågan.

Det är fel att tvinga svensk fackföreningsrörelse att ta ansvar i ett ekonomiskt system för samhällsförändring, där uppfattningarna inom de centrala organisationerna och även lokalt är så splittrade som i löntagarfondsfrågan.

Riksdagsbeslutet denna dag kan ytterligare öka de motsättningar som redan finns mellan skilda fackliga organisationer i vårt land. Det är olyckligt.

Ett noggrant studium av remissyttrandena, som i sammanställningen – en hel bok – omfattar över 200 sidor, ger vid handen att väldigt många remissvar andas tveksamhet och klart motstånd mot införandet av löntagarfonder av den nu föreslagna typen.

Negativa reaktioner framförs från löntagarhåll, från försäkringsbolag som t. ex. Folksam; PK-banken talar om negativa effekter, Sveriges föreningsbankers förbund skriver bl. a. att förslaget är samhällsekonomiskt oförsvarligt. Kommerskollegium skriver i sitt remissyttrande att förslaget kan få negativ inverkan på utvecklingen av den internationella konkurrensförmågan. Det får negativ effekt ur exportsynpunkt.

Kammarrätten i Stockholm skriver: Väsentliga frågor har lämnats outredda eller getts en ofullständig belysning. Förslaget har ingenting med delning av vinsten mellan ägare och anställda att göra.

Mängden negativa remissyttranden är överväldigande. Trots detta genomdrivs förslaget om kollektiva löntagarfonder av socialdemokrater och kommunister. Det är förvånansvärt och beklagligt.

Slutligen vill jag erinra mot att vi aktiva i frikyrkorörelse, nykterhetsrörelse, idrottsrörelse och annan ideell verksamhet skall vara med om att av våra insamlade medel genom den särskilda tilläggspensionsavgiften lämna pengar till de fem fondstyrelserna.

I samband med Hagauppgårelsen fick vi från folkpartiets sida i gång en utredning. Det var nödvändigt att inte bara LO kunde visa på utredningar om konsekvenserna av överförandet av produktionsmedlen i samhällets och fackets ägo. Att sedan regeringsförslaget 1983 inte har tagit intryck av kritik från skilda politiska partier eller remissinstanser är beklagligt.

Folkpartiets linje är att anställda skall få ökat inflytande på sina arbetsplatser, och vi är för vinstdelning med individuella andelar i företagsanknutna fonder. På skilda sätt söker vi påverka till en utveckling i den riktningen.

Fru talman! Jag yrkar avslag på löntagarfondsfröslaget och bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6 i finansutskottets betänkande nr 20.

Anf. 29 BENGT KRONBLAD (s):

Fru talman! Så har vi nu kommit till den tidpunkt då Sveriges riksdag skall besluta om införande av löntagarfonder. Detta beslut innebär att vi socialdemokrater går vidare i arbetet för en väl utbyggd och fungerande demokrati.

Ingen aktie- eller företagsägare kan få sitt företag – stort eller litet – att fungera om inte de olika personalgrupperna inom företaget eller i samhället i övrigt fullgör sina arbetsuppgifter. Som löntagare är man en viktig kugge i företagets funktion. Varför får då han eller hon inte vara med i företagets beslutsorganisation som delägare genom löntagarfonderna?

Svaret är klart både från de borgerliga partierna och från de olika arbetsgivarorganisationerna. De anställda blir starka i en kollektiv organisation, och med löntagarfonder kommer löntagarna in på områden där kapitalägarnas revirtänkande är större än ute i naturen.

Motståndarna har lagt ut hundratals miljoner kronor för att vilseleda folk och samla tarvliga argument och för hetskampanjer, som saknar motstycke i svensk politisk historia.

Låt mig i debattens sista minuter bara peka på en del motioner, exempelvis från centerpartiet. Där beskrivs effekterna av den höjda ATP-avgiften på ett felaktigt sätt.

För det första: Löntagarfondsavgiften till ATP påstås vara 0,5 %, vilket är 150 % högre än det riktiga – 0,2 %. Om denna felaktiga uppgift är avsiktlig eller bottenar i okunnighet får vara osagt.

För det andra: Avgifterna kan inte både avräknas från löneökningen och läggas till densamma. Om avgifterna avräknas från löneutrymmet, leder det till att det kommunala beskattningsunderlaget blir lägre än vad det annars skulle ha blivit. Då kan man inte, som centern gör, samtidigt hävda att kommunernas lönekostnader ökar med avgifternas storlek.

Några lägger för att summera kostnaden för en region ihop kostnader för skattebortfallet med kostnader för avgiftshöjningen. Detta innebär att centern räknar kostnaderna två gånger.

I Kalmar län har centern givit ut en informationsskrift som säger att Öland skulle dräneras på 62 milj. kr. på grund av löntagarfonderna. Om denna summa skulle vara korrekt, skulle varje ölänning tjäna mellan 450 000 och 500 000 kr. per år. Jag tror inte någon på Öland har den inkomsten, vare sig som löntagare, egen företagare eller jordbrukare.

Om all denna felaktiga information är avsiktlig eller ej låter jag vara osagt även i detta stycke.

Till sist vill jag säga att löntagarfonderna är ett viktigt steg i den demokratiska processen i ett modernt samhälle, där alla skall ha rätt och skyldighet att delta i beslutsprocessen inom samhällets olika delar, både på arbetet och på fritiden.

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

Löntagarfonder

Löntagarfonder

Fru talman! Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 1983/84:20.

Anf. 30 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Jag skall be att i korthet få återge några siffror som belyser hur hårt avgifterna till de s. k. löntagarfonderna kommer att slå mot den kommunala ekonomin.

Mitt eget hemlän, Värmland, får tjäna som exempel. Kommunerna i Värmland kommer nu att tvingas betala in mer än 6,7 milj. kr. årligen i ökade ATP-avgifter till fonderna. Beräkningen är baserad på innevarande års siffror. Inbetalningarna blir inte mindre under vart och ett av de kommande åren.

Landstinget i Värmland kommer för sin del att tvingas betala 5 milj. kr. årligen i dessa ökade avgifter. För de statligt anställda i Värmland kommer fondavgiften att kosta över 2,5 milj. kr. om året.

De kommunala avgifterna skall de facto betalas av oss värmlänningar i egenskap av skattebetalare. Det är ju så man måste räkna när man ser på den kommunala ekonomin. Av näringslivet i Värmland skall fonderna kräva en ännu större tribut. Inte mindre än 34,5 milj. kr. årligen kommer att tas ut från dessa värmländska företag – stora som små. Egenföretagarna finns också med i bilden. De skall tvingas vara med och betala dessa avgifter för att LO och dess maktelit skall bli härskare över näringslivet. Tillsammans kommer Värmland, enbart till följd av ökade ATP-avgifter, att pungslås på 48,8 milj. kr. i fondavgifter under ett enda år, räknat på årets lönesummor.

För kommunernas del tillkommer att skatteintäkterna minskar genom fondfinansieringen. Det kommer att kosta 14,6 milj. kr. årligen.

Ovanpå allt detta kommer så vinstdelningsskatten som företagen skall tvingas betala in till fonderna för att de själva skall bli konfiskerade av facket, konfiskerade med egna pengar som tas ifrån dem och som starkt försämrar deras möjligheter till investeringar – satsningar som skulle kunna ge nya sysselsättningstillfällen.

Enbart Billeruds AB skulle för innevarande år avtvingas 50 milj. kr. eller kanske drygt detta belopp för att få vara med och finansiera dessa fonder, som kanske kommer att inrikta sig på att skaffa makten över detta företag.

Jag skall i detta stycke i övrigt be att få hänvisa till Bertil Jonassons anförande, som jag helt instämmer i. Han gav flera exempel på vilken åderlätning som kommer att ske i bl. a. värmländska företag, och jag skall inte ta tid med att göra den uppräknings.

Här kommer företagen att drabbas, stora som små, medelstora företag och även egenföretagare. Vinstdelningsskatten kommer att slå hårt, det har vi konstaterat, och i detta fall kommer heller inte de små företagen, som är tillväxtföretag och som sköts bra, att skonas. Denna del av näringslivet i vårt land, som vi kallar för småföretagsamheten, har ju en omvittnat stor betydelse – inte minst för sysselsättningen. Så även i dåliga tider.

Jag skall be att nu få offentliggöra en alldeles färsk sifferuppgift – en nyhet, om ni så vill – som illustrerar den stora betydelse som företag med mindre än

200 anställda har i bl. a. Värmland. Jag skall ange de värmländska siffrorna. Under år 1981 – som kan betecknas som ett krisår då väldigt många människor blev arbetslösa – var det i företag med mindre än 200 anställda som det stora antalet nyanställningar skedde. Inte mindre än 4 221 personer fick anställning år 1981 i mindre och medelstora företag med upp till 200 anställda i Värmland. I större företag i Värmland begränsade sig nyanställningarna till 539 personer. Företagarförbundet har tagit fram dessa uppgifter ur SCB:s statistik.

Blir det bättre då vi får löntagarfonder eller tvingas att acceptera det beslut som nu de socialdemokratiska riksdagsledamöterna, med kommunisternas hjälp, skall påtvinga landet? Naturligtvis inte. Det riksdagsbeslut som nu förestår är egentligen någonting helt enastående. En överväldigande majoritet av svenska folket är emot dessa fonder. Det framgår klart av de opinionsundersökningar som har gjorts, och det är många. Endast 17–18 % av väljarna säger ja till fonderna, alltså en ringa minoritet av det stora antalet väljare. Att då genomdriva ett beslut kan inte sägas vara demokratiskt. Det tyder snarare på det motsatta. Den representativa demokratin räcker inte som täckmantel för det övergrepp på folkviljan som socialdemokraterna tillsammans med kommunisterna strax skall göra sig skyldiga till.

En ledande facklig förtroendeman, förbundsordföranden i Handelstjänstemannaförbundet Lars Hellman, har inför offentligheten i en tidningsartikel betecknat det här som en statskupp – varken mer eller mindre. Lars Hellman är socialdemokrat – det har han sagt själv. Och det är i likhet med hundratusenden och åter hundratusenden socialdemokrater som han säger nej till fonderna, åtminstone i den form som de nu föreslås och skall beslutas om. Men det är facket som vill, och det är facket som bestämmer. Då utgör denna riksdags socialistiska ledamöter ett transportkompani. Det är beklagansvärt.

Lars-Ingvar Sörenson ställde en fråga här och nämnde mig i sammanhanget. Jag skall svara Sörenson. Vi borgerliga har svarat på alla de frågor som har ställts från socialdemokratiskt håll under debatten. Mitt svar är att vi borgerliga vill ha varken löntagarfonder, dvs. fondsocialism, eller en socialdemokratisk regering. Självfallet inte. En borgerlig regering är det enda som kan lösa Sveriges problem och ta Sverige ur krisen, skapa ekonomisk balans och åstadkomma en god framtid.

Sedan måste jag, fru talman, notera det utomordentligt tillfredsställande i att Lars-Ingvar Sörenson svarade som han uppenbarligen tror, dvs. ärligt, och menade att konfiskation av företagens vinstmedel är bra för företagen. Det är ju innebörden av det svar som han gav på Hans Nyhages fråga beträffande Ludvig Svenssons välkända gardinfabrik. Och ett ärligt svar skall man naturligtvis uppskatta – hur tokigt det sedan än må vara. Men tokigt är det!

Statsrådsbänkarna står gapande tomma denna mörka dag i svensk riksdagshistoria. Det skall vi kanske ha förståelse för. Det skulle naturligtvis inte vara särskilt roligt för exempelvis finansminister Kjell-Olof Feldt att här konfronteras med de frågor som ställts här i dag beträffande

Stockholms-Tidningens avslöjande av hans eget avslöjande då han på ett stort papper uttryckte det som hans hjärta innerst är fullt av, nämligen att löntagarfonder är något dåligt – jag skall inte använda hans egna nedklottrade ord. Det är att konstatera att sanningen ibland kommer fram.

Det finns mycket detaljer att tala om i denna ödesfråga, som har så stor betydelse för Sveriges framtid – dess värre negativt.

Jag skall nu nöja mig med att yrka avslag på propositionen om löntagarfonder och bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6.

Anf. 31 IVAR VIRGIN (m):

Fru talman! Regeringen och socialdemokraterna har under denna debatt och i propositionen velat skapa ett intryck av att löntagarfondsförslaget är tillkommet under en pedantiskt noggrann demokratisk process.

Inget är mer felaktigt. Förslaget har i stor hemlighet arbetats fram och presenterades när semestrarna inleddes i somras. Remisstiderna blev korta, så korta att utomordentligt viktiga remissinstanser, t. ex. TCO, inte ansåg sig ha tid att utforma ett väl genomtänkt svar. De organisationer som ändå svarade har levererat en kraftig kritik mot förslaget. LO, beställaren av förslaget, är ett naturligt undantag.

Hela remissförfarandet var en skenmanöver eller en dimridå. Regeringen hade inte en tanke på att ta hänsyn till kritiken. Varför skulle en LO:s marionettregering göra det?

Jag vill trots detta i mitt inlägg något spegla vad *en* viktig remissinstans säger, nämligen Lantbrukarnas riksförbund, LRF. Man skriver:

”Fonderna skulle på kort tid bli en dominerande ägare av svenskt näringsliv. På lång sikt skulle ägande och inflytande över företagsamheten i Sverige centraliseras och koncentreras i den grad att vårt nuvarande ekonomiska system i grunden skulle förändras. LRF vill som representant för ett stort antal enskilda företagare i stället verka för ett mångfasetterat näringsliv med ett decentraliserat och spritt ägande, där den kooperativa företagsformen utgör en vital form, bland flera, av företagande.”

I de kooperativa företagen är inflytandet kopplat till medlemskapet och inte till ägarkapitalet eller insatserna. På denna punkt skiljer sig dessa företag från aktiebolagen. Bakom jordbrukets föreningsföretag står över 100 000 lantbrukare, individuellt och frivilligt anslutna. Målet är att genom samverkan åstadkomma en god medlemsnytta för den enskilde medlemmen och för hela bondekåren.

Jag tycker att dessa företag är en viktig del i det svenska näringslivet. De speglar den mångfald som än så länge utmärker näringslivet och ger dessutom perspektiv på anklagelserna om den enorma maktkoncentration som enligt socialdemokraterna utmärker svenskt näringsliv.

Det gäller alltså ofta stora företag med tiotusentals medlemmar, och där de anställda är representerade i styrelserna. Och min erfarenhet är den, att de anställda i frågor som engagerar dem har ett betydande inflytande.

Även dessa kooperativa företag kommer att drabbas av löntagarfondsvgifter och vinstdelningsskatter. De har ofta ett betydande fastighetsinnehav,

som enligt förslaget skall inflationsomräknas, för att ge underlag till vinstdelningsskatten, enligt mycket komplicerade regler. Eller som en remissinstans som representerar skattebyråkratin säger:

”Beträffande byggnader och markanläggningar kan inflationsomräkningen – även i normala fall – bli ytterst komplicerad. I många fall har byggnaderna byggts till upprepade gånger, varför avskrivningsplanen kan omfatta åtskilliga poster. Det sammanlagda antalet poster som skall inflationsomräknas kan i sådana fall uppgå till flera hundra eller kanske över tusen. Inflationsomräkningen kommer därför att bli mycket omständlig, granskningen komplicerad och tröstlös samtidigt som risken för felräkningar eller andra rent tekniska fel är stor.”

Den arbetsförmedling som kommer att ägna sig åt att rekrytera skattebyråkrater för dessa svåra uppgifter kommer säkert att bli lika framgångsrik som Olof Palmes arbetsförmedling på Fårö.

De kooperativa företagen kan mycket väl få betala stora vinstdelningsavgifter, trots att vinst i egentlig mening inte uppkommit. Det hade varit naturligt att undanta Kooperationen från vinstdelningsavgifterna, så mycket mer som vi f. n. inte har något system att slussa tillbaka kapitalet som riskkapital till föreningarna.

LRF konstaterar alltså i sitt yttrande att:

”Vinstdelningsavgiften skulle innebära en avtappning av riskkapital och en försämrad konsolidering. Detta skulle, tvärt emot uttalade intentioner, medföra försämrade möjligheter till utveckling och tillväxt samt på sikt utgöra ett hot mot verksamhetens omfattning och sysselsättning.”

Fru talman! Regeringen har helt och hållet gått förbi den dräpande kritik som Lantbrukarnas riksförbund riktat mot löntagarfonderna och den beskattning som löntagarfonderna skall byggas upp på. LRF konstaterar att löntagarfonderna hotar de kooperativa företagen och därigenom också sysselsättningen. Eftersom regeringen valt att över huvud taget inte lyssna på den kritik som framförts i löntagarfondsfrågan, är det kanske följdriktigt att man inte heller lyssnar till landets lantbrukare. Det är emellertid viktigt att lantbrukarna i vårt land får klart för sig vilken total nonchalans den sittande regeringen visar gentemot det hot, som genom löntagarfonderna kan drabba deras egen näring.

Fru talman! Detta är ytterligare ett exempel på att maktskatter ger en utveckling mot maktstaten. Den utvecklingen måste brytas.

Anf. 32 GUNILLA ANDRÉ (c):

Fru talman! Kollektiva löntagarfonder kommer att leda till att stora regioner i vårt land åderläts på kapital i form av avgifter, förlorade skatteinkomster och minskad köpkraft, utan att kunna räkna med att få något speciellt igen. En av dessa regioner är Skaraborg – mitt eget hemlän.

I en motion med anledning av löntagarfondsförslaget har vi centerledamöter från Skaraborg redogjort för några konsekvenser som förslaget får för vårt län. Utan tvivel kommer vi att tillhöra de stora förlorarna. Skaraborg är mycket beroende av de många små och medelstora företagen för

sysselsättning och ekonomi. Regeringens förslag till löntagarfonder utgör ett allvarligt hot mot de många mindre företagen. I Fondsverige kommer dessa företag att tillsammans med kommuner, organisationer och andra arbetsgivare få underkasta sig fondernas tvångssparande utan att få något särskilt igen.

Om löntagarfonder hade varit genomförda 1982, skulle det för Skaraborgs län bl. a. ha inneburit att ca 50 miljoner skulle ha inlevererats till fonderna i höjda ATP-avgifter och vinstdelningsavgifter. Till detta kommer förlorade skatteinkomster till kommunerna på ca 15 miljoner. Dessutom skulle t. ex. länets banker ha fått betala utan att få något tillbaka. En mycket försiktig beräkning pekar på att närmare en halv miljard kommer att försvinna från länet under den sjuåriga uppbyggnadsfasen.

Hur mycket kan vi då räkna med att få tillbaka till länet? Ja, eftersom Skaraborg har mycket få börsnoterade företag kommer löntagarfondernas pengar inte att satsas på länets näringsliv. Sällan har väl ordet utsugning varit mer berättigat. Vi kommer att lämna ifrån oss pengarna och får litet eller inget igen.

Sammantaget leder detta till att Skaraborgs län, i stället för ett fortsatt dynamiskt näringsliv med dominans av mindre företag, genom de kollektiva löntagarfonderna kommer att få vidkännas en åderlåtning av kapital, som hämmar en positiv utveckling. Nödvändiga riskvilliga satsningar uteblir, och därigenom kommer inga nya arbetstillfällen. Vi som representerar Skaraborgscentern motsätter oss på det bestämdaste löntagarfondsförslaget, och därför yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 6.

Anf. 33 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! "Från ett Värmland i kris till ett Värmland i arbete", utropade SAP/LO i en gemensam skrift inför valet 1982.

Då fanns inga gränser för vad fonderna skulle klara av! Inte ett företag, inte ett arbetstillfälle skulle läggas ned, om löntagarfonderna förverkligades. "Med fonderna räddar vi jobben", var parollen.

Detta ihåliga argument har nu åtminstone tonats ned, eftersom fonderna åsatts ett avkastningskrav på 3 %. Men fortfarande påstås att löntagarfonder tryggar jobben. Statsministern själv utropade ju fonderna till "löntagarnas trygghetsfonder, som medverkar till trygghet i jobbet" i den allmänpolitiska debatten.

Många företrädare för socialdemokratin har här under många timmars debatt ansett sig tala för löntagarna. Att jag tar till orda nu, i debattens sista timme, fru talman, beror på att jag representerar ca en kvarts miljon moderata LO-anslutna, som också vill ha ett ord med i laget. Jag har själv alltid varit fackligt aktiv, i många år inom TCO, och f. n. är jag alltså LO-ansluten. Moderaterna är i dag "det andra arbetarpartiet".

Som intresserad fackligt aktiv har jag studerat fondsystemet från framför allt tre utgångspunkter: Får vi löntagare bättre lön? Blir det fler arbetstillfällen? Får vi mer att säga till om?

Svaret blir ett rungande nej på samtliga dessa punkter.

Vad gäller lönefrågor påstår nu framträdande företrädare för LO att löntagarfonder är en förutsättning för återhållsamma lönekrav. Detta är en något dubiös målsättning för en facklig organisation, som ju skall arbeta för bättre löner och arbetsvillkor för medlemmarna. De aktivt yrkesarbetande har all anledning att fråga sig vad de skall avstå från. Den enda ökningen av det privata konsumtionsutrymmet kommer inom de närmaste åren att tillfalla pensionärerna.

Men, fru talman, målsättningen är starkt att förorda ur samhällsekonomisk synpunkt. Huruvida lönekraven verkligen blir återhållsamma kan dock ifrågasättas. Ett återkommande argument för fonderna har varit att ökade vinster skulle orsaka löneökningar till skada för samhällsekonomin. Något sådant samband har inte konstaterats. Tvärtom har en del studier visat att ett sådant samband saknas, t. ex. Per-Olof Edins rapport inför LO-kongressen 1976 om vinst- och lönenivån bland verkstadsföretagen. Jag citerar ur den:

”Det finns alltså i materialet en klar tendens mot att å ena sidan hög lönsamhet och lågt löneläge hör ihop samt att det också finns ett samband mellan låg lönsamhet och högt löneläge. Detta är ett resultat som står i direkt motsats till de resultat, som vi förväntade oss att finna med utgångspunkt från det inledande resonemanget rörande den solidariska lönepolitiken och övervinster.”

Om löntagarfonder inte resulterar i återhållsamma lönekrav blir företagens ekonomi – och samhällekonomin – undergrävd.

När företagens kostnader ökar, när man vingklipper de bästa företagen på det sätt som nu skall ske genom vinstdelningsskatten, försämras konkurrenskraften och det blir färre jobb. Det som är bra för företagen, det är bra för oss löntagare. Det som är dåligt för företagen, det är också negativt för oss löntagare.

Spåren i fackförenings- och politikerstyrda företag förskräcker. Låt mig bara nämna Aftonbladet och BPA som ett par exempel. Nu kommer ännu fler fackföreningsledare att leka företagsledare!

När det gäller den offentliga sektorn kommer löntagarfonderna enligt en utredning att kosta 12 miljarder fram till 1990. Detta motsvarar lönekostnader för drygt 15 000 arbetstillfällen. För stat och kommun finns två sätt att kompensera sig för denna extrakostnad – att höja skatten eller att skära ner verksamheten. Båda sätten resulterar i färre jobb – särskilt för oss kvinnor.

Det är intressant – men mycket skrämmande – att notera att det endast är den socialdemokratiska regeringen, socialdemokratiska riksdagsledamöter och vissa fackföreningsföreträdare som tror att fonderna skapar nya arbetstillfällen. Vanliga människor, för att använda ett vardagsuttryck, gör det inte och inte heller experter på området.

Landets samtliga länsarbetsdirektörer har, när de tillfrågats om de tror att löntagarfonder skapar nya arbetstillfällen, antingen svarat ett klart nej eller uttalat stor tveksamhet. Ingen har sagt ja.

Får vi löntagare mer att säga till om? Nej!

Hur mycket kan den enskilde löntagaren påverka fackliga beslut i dag? Det

är långt från Andersson på verkstadsgolvet till fackföreningstoppen! Det är några få "pampar" som drivit fram fackföreningsfonderna mot löntagarnas vilja. Varannan LO-medlem säger ju nej till löntagarfonder. Endast var fjärde vill ha dem. Motståndet är förkrossande hos tjänstemännen, men de har inte fått komma till tals i en begärd folkomröstning!

I Löntagarfondssverige blir de i dag mäktiga fackföreningsledarna ännu mäktigare!

Det mest skrämmande är ändå att facket, som skall företräda den enskilde löntagaren, blir ägare och skall företräda ägarintressen i Fondsverige. Därmed förändras i grunden det positiva spelet mellan arbetsmarknadens parter. Litet tillspetsat kan man säga: I Fondsverige står ombudsmännen sida vid sida med direktörerna!

Kommunalarbetareförbundets ordförande Sigvard Marjasin sade, enligt ett referat i Örnsköldsviks Allehanda den 21 juli 1982:

"Det är klart att löntagarfonder är en väg till socialismens genomförande. Fonderna skall eftersträva aktiemajoritet i företagen och tillsätta styrelserna. Något SAF kommer nog inte att finnas i Fondsverige."

Samme herr Marjasin sade i debatten mot mig den 17 november i Trollhättan att min partiledare liknade Jaruzelski. Dumheter talar för sig själva. Kommentarer är överflödiga.

Den dystra sanningen är ju att löntagarfondssystemet i sin yttersta förlängning kommer att utveckla ett fackföreningsväsende av öststatsmodell. Facket, den styrande och den ekonomiska makten växer samman. Farhågor för detta har bl. a. uttryckts av förre LO-ordföranden Gunnar Nilsson, som är närvarande här i kammaren, och Assar Lindbäck.

SACO/SR har i sitt remissvar angående löntagarfonderna sagt följande:

"Om den i systemet inbyggda intressekonflikten leder till splittring och försvagning av de fackliga organisationerna kan resultatet bli att löntagarnas inflytande snarare minskar än ökar."

Fru talman! Aktiva socialdemokrater har i dag i Stockholms-Tidningen deklarerat att det behövs ett nytt SAP i Sverige, om löntagarfonder införs. Jag förstår dem. Det är nämligen en helt annan socialdemokrati vi har i vårt land i dag än det PerAlbinska folkhem som mina föräldrar trodde på och i vars anda jag själv växte upp.

Jag kan gott förstå att Kjell-Olof Feldt, som är en klok man – tyvärr är han inte närvarande i kammaren – våndas och med de rader han skrev i kammaren i går har uttryckt sin yttersta mening. Men nog är han skyldig svenska folket en förklaring, när han nu lägger fram sitt fondförslag, som om någon timme tydligen skall bli ett faktum.

Fru talman! Med löntagarfonder behöver vi på sikt också en ny fackföreningsrörelse, ett fritt fack, ett Solidaritet, i Sverige.

Det är emellertid min förhoppning, att fackföreningsfonderna endast skall bli en parentes i svensk politisk historia. Det är nödvändigt för jobbens och för demokratins skull.

Därmed yrkar jag, fru talman, avslag på propositionen om löntagarfonder och bifall till de ickesocialistiska reservationerna i finansutskottets betänkande.

Anf. 34 JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Fru talman! Jag noterade med stor förvåning Stig Gustafssons angrepp på de TCO:are som arbetar mot fondsocialism. Som mycket väl har framgått av den tidigare debatten här är majoriteten av TCO-medlemmarna motståndare till fonderna. Det visar alla undersökningar utan undantag. De TCO:are som arbetar mot fonder gör det av övertygelse. Att beskylla deras organisation för att vara odemokratisk är upprörande. Jag tycker det finns all anledning för Stig Gustafsson, som tillhör den minoritet i TCO som vill ha fonder, att stämma ned tonen en smula.

Socialdemokraterna gör nu allt vad de kan för att tona ned fondfrågans betydelse. Det tycker jag att den här debatten klart har visat. Det beror naturligtvis på det kraftiga motstånd man möter t. o. m. inom rörelsen. Men om man får en stabil socialistisk majoritet, vad är då naturligare än att fortsätta att arbeta för ytterligare steg på fondvägen.

I LO 80-rapporten, som avgavs till LO-kongressen 1981, ser man klart vad det handlar om. På s. 81 heter det: "I ett ännu längre perspektiv, då löntagarna genom fonderna är den dominerande ägarkategorin, kan det bli nödvändigt med en ännu mer omfattande omprövning av de organisatoriska formerna för kanalisering av löntagarnas skilda intressen."

Löntagarna skall alltså bli den dominerande ägarkategorin – det är vad många socialdemokrater drömmer om. LO 80-utredningen, som såvitt jag förstår är den som står bakom den här visionen, var inte vilken utredning som helst. Gunnar Nilsson var ordförande. Dessutom ingick flera framträdande LO-företrädare såsom Sigvard Marjasin, Lars-Erik Niklasson, Bengt Blomdahl, Berndt Holgersson och många, många fler.

Det är väl inte så konstigt för den som är socialist att vilja ta över ägandet. Det konstiga är att man tycks skämmas för det.

Fru talman! Den här debatten är alldeles strax slut. Jag är den 14:e och siste liberalen i denna viktiga debatt. Alla vi folkpartister har med kraft vänt oss mot fondförslaget. Folkpartiet menar bestämt att en väl fungerande marknadsekonomi är ojämförligt effektivare än socialistiska ekonomier. Vore det så att politiker eller fackföreningsledare hade enastående gåvor som ledare, skulle Aftonbladet vara landets mest lönsamma tidning, BPA vårt lands mest framgångsrika byggföretag och Statsföretag en lysande affär. Det förhåller sig – som alla vet – inte på det sättet.

Vi har sett hur svårt det är att säkra mångfald och pluralism när företagen växer ihop med den politiska och fackliga makten. Den totala maktansamlingen blir helt enkelt för stor. De motvägande och balanserande krafterna blir för svaga. Löntagarfonderna skulle ge just det – en sammanvävning av politisk, ekonomisk och facklig makt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer i finansutskottets betänkande som har Björn Molin som första namn.

Anf. 35 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag kom in i denna församling i februari detta år. Sedan dess har jag försökt att åtminstone några dagar i månaden jobba vidare i mitt

ordinarie arbete som ställningsbyggare hos Kockums i Malmö. Baserat på egna och andras erfarenheter vill jag bestämt påstå att det är mycket svårt att finna förespråkare för löntagarfonder ute på landets arbetsplatser. Med tanke på denna frågas mycket stora betydelse är det också förvånansvärt att även fackligt aktiva så lamt propagerar för fonderna. Dessa fonder tillhör definitivt inte det som man talar om under lunch- eller kafferaster. De enda som talar positivt om fonderna på arbetsplatserna verkar vara de "barfotaekonomerna", som har massproducerats i korta kurser i företagsekonomi på fackets kursgårdar. Skulle fonderna släppa fram dessa personer, har man verkligen lyckats sätta bocken som trädgårdsmästare.

Vem står då bakom dessa fonder? De som har konstruerat detta förslag verkar för mig vara personer, om vilka man kan säga att de sett företag endast på vykort. Viljan och förmågan att sätta sig in i de stora problem som finns kring företagsamheten lyser i fondförslaget helt med sin frånvaro.

Facket, främst LO, kommer efter fondernas genomförande att få ett stort inflytande över vårt näringsliv och detta utan att ha visat någon större kompetens i förmågan att driva företag. Företagsledningsförsök från fackets sida har i oroande stor omfattning misslyckats. BPA, Aftonbladet och Perfecta är inga lovvärda exempel. Vad gäller grafikernas "perfekta affär" kan man utan vidare påstå att detta är ett perfekt sätt att inte driva företag. Men om nu LO är så skickligt på att driva företag som man själv försöker inbilla oss, varför har man inte delat med sig av sin kunskap till de av mig nämnda företagen? Varför har inte LO för egna pengar köpt och drivit företag och därmed visat landets företagare hur företag verkligen skall drivas? Hur många arbeten har vårt land förlorat på LO:s blygsamhet?

Fru talman! Det har sagts tidigare under denna debatt att risken är mycket stor att konkurrensen kommer att minska i Fondsverige. Jag vill alldeles bestämt skriva under på det påståendet. Företag som har nära släktskap med SAP och facket får ofta jobb hos dessa organisationer, inte baserat på kompetens och lägsta bud utan på grund av sitt nära släktskap. Försäkringar för LO:s medlemmar tecknas ofta utan att andra företag än Folksam får chans att bjuda. Vem som förlorar på ett sånt handlande är inte svårt att begripa.

Jag skulle med ett exempel vilja belysa det sätt på vilket vi i dag måste "köpa" detta förslag, detta därför att det helt strider mot hur vi förhoppningsvis agerar i andra sammanhang. Hur gör vi när vi köper en bil? Man läser bilannonser. Man talar med vänner och arbetskamrater. Man provkör olika bilmodeller. Man vill ha en bil som startar under alla årstider. Man frågar sig om bilen går länge utan stora reparationer och om bilens s. k. "barnsjukdomar" är försvunna? Har den tillverkats i många exemplar och har den ett gott rykte bland sina ägare? Finns det god service inom och utom landet? Efter att ha sammanställt dessa synpunkter och gjort ekonomiska överväganden bestämmer man sig för att köpa ett visst bilmärke.

Så kan vi däremot inte handla i dag. Nu tvingas vi köpa en "löntagarfonsbil" som bara finns på ritbordet; beroende på den politiska konjunkturen finns det i och för sig många modeller, men fortfarande bara på

ritbordet. Denna bil har alltså inte gått en enda mil och är totalt oprövad. Det finns därför starka skäl att misstänka att "fondbilen" redan vid leveransen kommer att utrustas med kroniska punkteringar, och det på alla fyra hjulen. Vem som skall styra den och hur den skall styras vet fortfarande ingen. Dessutom kommer vi aldrig att våga köra utomlands med denna bil, för alla länder som är demokratiska vägrar att föra några som helst tillbehör till det här bilmärket. Det är alltså denna "fondbil" som vi skall köpa i dag.

Fru talman! Till sist har jag en enda förhoppning, och det är att de som har tillverkat denna bil kommer att inställa betalningarna och gå i konkurs. Detta bör förhoppningsvis ske i september 1985.

Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 36 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Omfattningen och längden av den här debatten står som en garant för att de socialistiska löntagarfonderna har blivit belysta i olika sakfrågor och ur olika synvinklar.

Men den långa talarlistan bär också vittnesbörd om någonting annat, nämligen hur djupt och intensivt motståndet är mot de kollektiva löntagarfonder som socialdemokratin om en liten stund skall tvinga igenom.

Det är något som är kännetecknande för löntagarfondsdebatten. Förslaget har skapat ett intensivt engagemang *emot* av det skälet att det hotar fundamentala värden i vårt samhälle, värden som omfattas av de allra flesta medborgare, värden som marknadsekonomi, valfrihet, demokrati och pluralism. Det är det människor ur olika grupper och med olika partisympatier känt under tio års tid. Det är därför fondmotståndet ständigt har växt.

Det är därför vi i riksdagen haft den längsta talarlistan någonsin. Det är därför som den största politiska manifestation som någonsin genomförts i Sverige genomfördes mot de socialistiska fonderna. Det är därför människor burit knappar mot fonder, haft dekaler mot fonder, gått på möten mot fonder, skrivit under namnlistor mot fonder. Det är därför en så stor majoritet av svenska folket är emot löntagarfonder.

Motsvarande engagemang finns inte bland anhängarna. Det är ytterligt få som har burit dekaler eller knappar för fonder. Det är få som har känt engagemang att ta det steg mot socialismen som fonder innebär. Då och då har någon organisationsföreträdare argumenterat för vikten av att organisationerna får mer makt, men de argumenten har knappast varit besjälade av ett folkligt stöd. Då och då har någon ekonom på någon av organisationerna förklarat att det inte blir så farligt, men mer besjälad har man inte vågat vara.

Fru talman! Det är få i den här kammaren som kan påstå att socialdemokratin har svenska folket med sig när den om en stund, tillsammans med kommunisterna, röstar igenom fondförslaget. Det är däremot många som vet motsatsen. Varje upptänklig opinionsundersökning har dokumenterat hur brett och hur djupt fondmotståndet är. Manifestatio-

ner och demonstrationer har, liksom talarlistans längd här, vittnat om hur intensivt motståndet är.

Ni socialdemokrater borde därför i den här debatten ha svarat på den fundamentala frågan: Hur skall svenska folket få ökat inflytande med löntagarfonder, om det inte tillåts ha det minsta inflytande på om vi skall ha fonder eller ej?

Det har ni inte gjort och det kan ni inte göra, därför att ni vet att svenska folket är emot. Och för er är det inte inflytande som är det viktigaste. När ni om en stund tvingar på Sverige fonder gör ni det därför att ni sätter socialismen före människors inflytande. Ni gör det därför att ni sätter organisationernas intressen före de enskilda människornas.

Ni har den nödvändiga majoriteten i Sveriges riksdag. Ingen förnekar att ni har den politiska rätten och den politiska makten att genomföra löntagarfonder. Ni vann visserligen makten genom löften som redan är svikna, men ni har majoriteten. Och ingen förnekar detta.

Men det beslut som ni nu skall fatta gäller inte bara majoritetens rätt att fatta beslut i strid med minoriteten. Det hör den politiska demokratin till. Men till den politiska demokratin hör också att visa respekt för de politiska motståndarna och lyhörddhet för människornas åsikter.

Makt kan användas med ödmjukhet, men ni socialdemokrater använder den till maktfullkomlighet. Makt kan användas med lyhörddhet, men ni använder den till nonchalans. Makt kan användas med respekt för motståndarna, men ni använder den till att förolämpa dem. Därmed tar ni om en stund på er inte bara ansvaret för ett dåligt ekonomiskt system och en maktkoncentration som är skadlig för demokrati och frihet, ni tar också på er ansvaret för det politiska klimat i Sverige som blir följderna av fondbeslutet. Ni tar på er ett ansvar för den misstro mot det politiska systemet som skapas när politiker fattar beslut tvärtemot människors vilja.

För vad är det annat än en förolämpning, när ni har erbjudit de icke socialistiska partierna förmånen att genom underkastelse få förhandla om en socialistisk reform? Och hur skall ni kunna stärka människors respekt för det politiska systemet, när ni använder den politiska makten till att genomföra beslut som ingen annan än möjligtvis ni själva vill ha?

Kännetecknande för den här debatten är bristen på engagemang bland anhängarna. Så fort man har talat om löntagarfonder och socialism, har socialdemokratin sett ut som en skamsen cockerspaniel, och det är egentligen ingenting annat än en ideologisk kollaps när man inte rakryggat har vågat stå för sina idéer.

Fru talman! I går fick vi ännu ett uttryck för detta. Då argumenterade nämligen Kjell-Olof Feldt länge och väl för löntagarfonder här i kammaren. I en stund av eftertanke lät han pennan gå på papperet framför sig, och resultatet har vi kunnat läsa i Stockholms-Tidningen i dag. Man kan ha alla möjliga synpunkter på att kameror spionerar över axeln på oss här inne i kammaren, men finansministerns diktverk är nu ett politiskt faktum.

Själv försvarar sig skalden med att han försökte kläda Ulf Adelsohns tankar i ord, men den förklaringen faller, därför att den moderata

partiledaren inte gärna kan räkna sig till dem som baxat fondfrågan dit den nu har kommit. För min del tror jag att det är Kjell-Olof Feldts innersta känslor och tankar som kom till uttryck när pennan vandrade över papperet.

Fru talman! Moderata talare har under morgonens debatt gång på gång uppmanat finansministern att komma hit och förklara om han tror på fonderna eller inte. Det borde han ha gjort för sin heders skull. Han borde ha gjort det för den socialdemokratiska riksdagsgruppens heders skull. Han borde också ha gjort det av respekt för den riksdag till vilken han som finansminister har överlämnat en proposition om löntagarfonder. Han borde också ha gjort det av respekt för de människor som borde kunna lita till vad politiker säger. Men han har inte gjort det. Jag får därför konstatera att när nu kammaren går till beslut, är det sista vi hör från det statsråd som har lagt fram förslaget hans eget betyg på förslaget i form av en dikt.

Fru talman! Jag skulle vilja tillägna Kjell-Olof Feldt en annan dikt, som han kunde ha skrivit och som lyder så här:

Nu i juletidens gråa slask
blir första klappen fonder i en ask.
Inte känner jag mig stolt och rask,
när jag nu blir 83 års röde Brask.
Men härtill är jag nödd och tvungen,
så som jag av LO blivit stungen.
Varför klandras jag för brist på ideal?
Inte skall ministrar tro på det som sägs i eget tal.

Fru talman! Med de orden yrkar jag avslag på förslaget om löntagarfonder och bifall till de moderata reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (regeringens beredning av förslaget till löntagarfonder)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 159 för reservation 1 av Björn Molin m. fl.

Mom. 2 (inrättande av fem löntagarfondstyrelser m. m.)

Först biträdades reservation 2 av Björn Molin m. fl. med 159 röster mot 20 för reservation 3 av Carl-Henrik Hermansson. 164 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 164 röster mot 158 för reservation 2 av Björn Molin m. fl. 21 ledamöter avstod från att rösta.

Britta Hammarbacken (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 3 (sambandsfonder och lokala fackliga investeringsfonder)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 313 röster mot 20 för bifall till hemställan i reservation 4 av Carl-Henrik Hermansson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 163 röster mot 159 för godkännande av den i reservation 5 av Björn Molin m. fl. anförda motiveringen. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (åtgärder för att underlätta personligt ägande av aktier)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 160 för reservation 6 av Björn Molin m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Anf. 37 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att talarlistor nu har utdelats även beträffande de två sista ärendena på dagens föredragningslista, som avser näringsutskottets betänkanden 12 och 11. Avsikten är att också dessa ärenden skall slutbehandlas vid dagens sammanträde.

11 § Föredrogs

näringsutskottets betänkanden

1983/84:15 om anslag m. m. på tilläggsbudget I inom industridepartementets område (prop. 1983/84:25 delvis),

1983/84:9 om stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet (prop. 1983/84:62),

1983/84:10 om vissa naturgasfrågor (prop. 1983/84:47) samt

1983/84:14 om internationellt handels- och industrisamarbete m. m. (prop. 1983/84:25 delvis).

Anf. 38 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 15, 9, 10 och 14 kommer att behandlas i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas näringsutskottets betänkande 15 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1983/84.

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Förlängning av drifttiden för Eisers i Borås, m. m.

Anf. 39 STEN SVENSSON (m):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 15 behandlas regeringens förslag om anslag på tilläggsbudget I inom industridepartementets område. Det är fråga om utgiftsökningar om sammanlagt 416,8 milj. kr.

I förra veckan behandlades förslag om besparingar inom samma departementsområde. Då var det sammanlagda beloppet blygsamma 70 milj. kr.

Regeringen har sagt att industristödet skall trappas ner, men förslaget att ge Eiser ytterligare 38 milj. kr. visar att man snubblat på det första trappsteget. Genom att dessa medel anslås undanröjer man ett företagsekonomiskt betingat beslut som styrelsen för Eiser fattat, av innebörd att all tillverkning av tunna damstrumpor skall koncentreras till Eisers enhet i Malmö.

Dessa pengar – som i propositionen kallas ”kalkylerade merkostnader” – skall täcka kostnaden för 200 arbetsplatser i Borås under två års tid.

Så sent som den 10 maj i år försäkrade statsrådet Roine Carlsson i ett frågesvar här i riksdagen att tillskotten till Statsföretagsgruppen skall utgöra en engångsinsats. Samma försäkran gavs i samband med behandlingen av tekostödet. Även i andra avseenden, fru talman, är anslagsförslaget avslöjande för socialdemokratisk industripolitik.

Gång på gång har mångmiljonbelopp pumpats in utan att de långsiktiga överlevnadsmöjligheterna har förbättrats. Nya stödmiljoner kommer att försvinna på samma sätt. Dylika åtgärder leder dessutom till snedvridningar av konkurrensen, och de tenderar att framkalla arbetslöshet på andra orter än där stödpengarna har satts in. Den framtida och mer lönsamma sysselsättningen hotas av de selektiva branschstöden, som oftast konserverar en föråldrad företagsstruktur. Det är också symtomatiskt att enskilda socialdemokratiska motioner har väckts med anledning av detta propositionsförslag. I den ena av dessa motioner pekar man på följdverkningarna för Eisers fabrik i Malmö. I den andra motionen är man orolig för konsekvenserna för det KF-ägda företaget Vinneta i Östersund. Det KF-ägda företaget kan inte påräkna samma generositet som statens egna företag.

Fru talman! Allt det här visar att regeringen fortsätter med sin redan misslyckade tekopolitik. Trots allt tal om offensiva satsningar är det i själva verket en fortsättning i samma djupa hjulspår som förut. Det ligger nära till hands att än en gång ställa frågan: När kommer regeringen att ompröva sin tekopolitik, om det visar sig att utvecklingen fortsätter åt samma negativa håll som hittills?

När vi behandlade propositionen om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen, ansåg vi moderater att rekonstruktionsarbetet främst bör baseras på en försäljning av företag inom gruppen till icke statliga intressenter. Denna princip måste gälla även Eiser. Så länge dylika företag behåller sin status som samhällsägda företag, som inte kan avvecklas, kommer de att utgöra en alltför betungande belastning för skattebetalarna. Regeringen borde i stället ha uppmanat Statsföretag att överlåta Eiserföretagen till privat drift för att de skall kunna motsvara kraven från det snabbt förändrade samhället och påskynda sitt eget finansiella tillfrisknande.

Behövs det verkligen en statlig concern för tekoindustrin? Är det inte på tiden att låta vart och ett av företagen för sig få bevisa sin livskraft? Några

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

Onsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

ytterligare medelstillskott från staten kan det enligt vår mening inte längre bli tal om. Riksdagen bör därför avslå propositionen i denna del för att undvika ännu en statlig felsatsning. Socialdemokraterna har ju dessutom redan medgivit – som framgår av betänkandet – att tillverkningen vid Eiserfabriken beräknas upphöra senast den 30 juni 1986. I praktiken har man inte gjort annat än uppskjutit de ofrånkomliga strukturproblemen över nästa valrörelse.

Jag ber därför, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 2 och 4 till finansutskottets betänkande.

Slutligen vill jag med anledning av förslaget om överlåtelse av statens aktier i regionala utvecklingsbolag hänvisa till det särskilda yttrande som fogats till betänkandet. Frågan om de regionala investments- och utvecklingsbolagens roll i den framtida närings- och regionalpolitiken är i behov av en grundlig analys. Vi avser att återkomma till detta i ett senare sammanhang och är därför nu – i avvaktan härpå – beredda att godta regeringens förslag.

Anf. 40 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! AC-Invest och Z-Invest tillkom på sin tid genom en kompromiss mellan centern och socialdemokraterna i näringsutskottet. Regeringen föreslår nu kort och gott att Investeringsbanken skall bli huvudman för de båda regionala utvecklingsbolagen. Det verkar som om industriminister Thage Peterson är paniskt förskräckt för att över huvud taget ha något att göra med den viktiga fråga som kan benämnas regionalpolitiskt ansvar.

För någon tid sedan försökte han att helt delegera ifrån sig det regionalpolitiska ansvaret till tjänstemän på industriverket. Riksdagen rätade dock delvis upp det förslaget.

När det gäller AC-Invest och Z-Invest anser centern att de bör under ytterligare en treårsperiod få fortsätta med sin regionala förankring. Ingen som helst utvärdering är gjord. En utvärdering bör då göras under denna treårsperiod. Vi föreslår att bolagen under kommande treårsperiod får sedvanligt kapitaltillskott – 15 milj. kr. vardera – ur den regionalpolitiska ramen. Regeringen anser att bolagen skall få erforderligt kapitaltillskott från Investeringsbanken. Centern ser en risk i att Investeringsbankens inflytande skall leda till att viktiga frågor som arbete för en bättre inomlänsbalans samt satsning på de riktigt små småföretagen kommer att eftersättas. Utvecklingsbolagen kan komma i en situation där deras agerande inte nämnvärt kommer att skilja sig från sedvanligt bankagerande.

Avslutningsvis vill jag alltså beklaga att de båda utvecklingsbolagen inte får utvärderas i vanlig ordning innan regering och riksdag vidtar organisatoriska förändringar. Jag ber att få yrka bifall till centerns reservation, reservation nr 1.

Den del av ärendet som berör Eiser kommer från centern att behandlas av Lennart Brunander.

Anf. 41 CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Drygt en tredjedel av tilläggsbudget I gäller anslag inom industridepartementets område, och handlar om kapitaltillskott till statliga företag.

Under utskottsbehandlingsgången så har händelseutvecklingen i Södra Skogsägarna gjort att det ärendet vilar tills vidare. Dessutom har Regioninvest i Norr fått ett eget betänkande och kommer alltså som ett separat ärende i kammaren.

Detta gör att vi i dag har att behandla huvudsakligen ett anslag, nämligen till Eisers strumpfabrik i Borås. Bakom folkpartiets ställningstagande såväl beträffande Eiser som beträffande Regioninvest ligger vår principiella inställning till statligt företagande och särskilt vår negativa uppfattning om kapitaltillskott för att täcka uppkomna förluster inom de statliga företagen.

Vi har vid upprepade tillfällen pekat på de problem som är förknippade med statligt företagande. Ett sådant problem är att staten, genom att man också spelar en annan roll i samhället, inte kan fungera som enbart ägare. Detta leder till att ägarfunktionen alltför ofta sätts åt sidan.

Jag tycker att det aktuella Eiser-ärendet är ett exempel på det. Där har företagsledningen, för att klara det lönsamhetskrav som man ålagts, föreslagit att fabriken i Borås skall läggas ned och tillverkningen av tunna damstrumpor koncentreras till fabriken i Malmö.

Trots att regeringen vid flera tillfällen sagt att man kommer att vara mycket restriktiv med selektivt industristöd så vill man nu anvisa 38 milj. kr. för att fabriken i Borås skall drivas ytterligare två år. Principen om minskat stöd tålde med andra ord inte ens en första prövning.

Att vi säger nej till pengarna beror inte på ointresse för de anställdas svåra situation. Tvärtom. Det här är ett typexempel på hur sådana här åtgärder bara innebär ökad osäkerhet för de anställda, och möjligheten att finna nya arbetstillfällen blir inte bättre genom fördröjningen.

Dessutom är det här ett exempel på hur punktinsatser på en plats leder till bekymmer på en annan. Som ett brev på posten kommer protester och krav både från fabriken i Malmö och från KF:s strumpfabrik i Östersund.

Folkpartiet kan alltså inte acceptera propositionens förslag om 38 miljoner till Eiser.

Vi har naturligtvis ingen anledning att motsätta oss en försäljning av fabriken till de anställda eller till andra eventuella intressenter. Tvärtom. Finns det förutsättningar är det en utmärkt lösning. Men vad vi säger är att det måste i så fall ske på affärsmissiga villkor, utan statliga subventioner. Annars riskerar vi bara samma negativa effekter som vi får med det nu aktuella förslaget.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 42 LILLY HANSSON (s):

Fru talman! Vi behandlar nu näringsutskottets betänkande 15 med anledning av tilläggsbudget I inom industridepartementets område. Låt mig börja med frågan om regionalpolitiskt stöd, där föredragande statsråd

Onsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

förordat överlåtelse av statens aktier i Z-Invest AB och AC-Invest AB till Sveriges Investeringsbank AB. En motion har väckts med anledning av förslaget, och en reservation av centern har fogats till utskottsbetänkandet.

Beslut om bildandet och finansiering av de två bolagen fattades av riksdagen 1980. Enligt beslutet skulle staten förvalta aktierna tills ytterligare erfarenheter hade vunnits. Det anförs i propositionen att verksamheten i huvudsak har fungerat framgångsrikt, men att det finns anledning att förstärka bolagens kontakter med andra organ som arbetar med kreditgivning. Sveriges Investeringsbank bedöms då vara en lämplig samarbetspartner.

Det sägs också i propositionen att de här två bolagen framöver med oförändrat mål skall ha till uppgift att genom finansiella engagemang i olika former medverka till en gynnsam utveckling av näringslivet i de två berörda länen och angränsande regioner.

Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson vill i sin reservation att de här bolagen skall fungera i oförändrad form i tre år till och på oförändrade villkor. Vad som egentligen skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna är att reservanterna just vill att bolagen skall fungera i tre år till. Vi skriver i utskottets betänkande att utskottet förutsätter att den nye ägaren kommer att tillvarata den kompetens som finns inom ledningen för de två bolagen regionalt och att styrelserna även i fortsättningen skall ha lokal förankring. Detta har också reservanterna funnit väldigt väsentligt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på denna reservation.

Fru talman! Låt mig sedan övergå till nästa punkt. Jag vill då först säga att jag i dag inte tänker ta upp en stor tekodebatt. Det får vi göra vid senare tillfälle. I dag behandlar vi regeringens förslag att anvisa 38 milj. kr. till Statsföretag för att möjliggöra en förlängd drift vid Eiskoncernens strumpfabrik i Borås. För att inte förlänga debatten rekapitulerar jag inte bakgrunden till förslaget utan konstaterar bara att det handlar om ett rådrum för de anställda att finna alternativa sysselsättningar. Det är väsentligt också för kommunen, som redan tidigare drabbats väldigt hårt.

Med anledning av propositionen har sju motioner väckts och till betänkandet ett antal reservationer fogats. I motionerna 192 från folkpartiet, 195 och 199 från moderaterna samt 203 från centern yrkas avslag på förslaget och hänvisas till att man motsätter sig selektiva insatser, eftersom dessa leder till en snedvridning av konkurrensen. Man har ingen känsla för de människor som drabbas. Man vill inte ge det rådrum som regeringens förslag innebär. Jag vill påpeka att detta stöd är temporärt. Det ges under en begränsad tid. De negativa effekterna för andra företag i den här branschen, som enligt föregående talare skulle bli markanta, behöver inte bli annat än möjligen marginella genom den här fördröjningen, medan sysselsättningsproblemen vid en snabb avveckling av tillverkningen i Borås blir mycket svåra att bemästra. Man behöver få tid på sig.

När det gäller förslaget i motion 199 av moderaterna om en privatisering av Eiser vill jag hänvisa till vad utskottet har sagt tidigare, att en rekonstruktion

av Eiser kan komma att leda till en försäljning av vissa enheter och att en försäljning också till anställda kan bli aktuell. Men det måste ankomma på Statsföretag att göra en sådan bedömning. Det är en fråga för Statsföretag och Eiser. Det finns också en strukturplan där detta alternativ finns med. Jag vill också påpeka att Eiser under offertperioden har rätt att överlåta hela verksamheten eller delar av den till ett annat företag, som i så fall har att följa de intentioner och åtaganden som gäller för Eiser.

Detsamma gäller förslaget i centerns motion om fortsatt drift i Borås med en annan ägare. Jag vill erinra om att Statsföretag på ekonomiska grunder har bedömt att en fortsatt drift i både Borås och Malmö inte är möjlig inom ramen för offertförfarandet, och utskottet har inte funnit anledning att göra någon annan bedömning. Det ingår också i folkpartiets yrkande att företaget skulle överlåtas till de anställda eller till annan ägare. Jag vill hänvisa till att den möjligheten finns.

Jag övergår nu till att kommentera motion 194 av Lahja Exner m. fl., motion 188 från vpk och motion 202 av Marianne Ståhlberg m. fl. I de motionerna tar man upp olika frågor om stöd till de berörda företagen och strukturen inom denna del av branschen. I dag finns det möjligheter till stöd i olika former. I utskottsbetänkandet har vi redogjort för en rad sådana stöd, både individuella och kollektiva.

När det gäller förslaget till strukturplan för tillverkning av tunna strumpor vill jag påpeka att SIND inom ramen för branschprogrammet på eget initiativ eller på uppdrag av regeringen utför delbranschstudier. Företagen kan också ansöka om konsultbidrag för sådana studier.

Vi menar att de önskemål som framförts i motionerna – med aktivt arbete, vill jag påpeka – i stor utsträckning kan tillgodoses inom ramen för det befintliga tekostödet. De möjligheter som jag här har angett gäller naturligtvis inte bara Malmö strumpfabrik utan också Vinetta i Östersund. Jag förstår oron från de anställda i Östersund över att dröjsmålet med flyttningen till Malmö skulle vara negativt för Vinetta i Östersund. Jag tror att den oron i detta läge är ganska obefogad, eftersom stödet är temporärt och gäller endast under dessa två år.

Jag vill i detta sammanhang säga att med de åtgärder som regeringen vidtagit bör det finnas goda möjligheter för de företag som finns kvar att leva vidare. Skulle man från företagens sida anse att ett samarbete mellan företagen borde etableras – t. ex. beträffande marknadsföringssidan, exportmarknaden, en strukturplan – bör de kontakterna kunna tas utan något specifikt uttalande från riksdagens sida. I en sådan situation bör det också finnas möjligheter – det tar jag för givet – att ta till vara de anställdas kunskaper och besjälade intresse av att företagen skall vara framgångsrika och att låta de anställda delta.

Förslaget i motion 194 om en arbetsgrupp tycker vi från utskottets sida borde kunna tillgodoses genom länsmyndigheternas försorg. I en sådan arbetsgrupp bör man naturligtvis ta till vara och beakta de förslag som har exemplifierats i motionen. Jag vill understryka att det säkert finns många andra projekt, utom de som motionärerna har tagit upp, som man bör ta med

Onsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

när man tillsätter en sådan här arbetsgrupp.

Då det gäller vpk:s motion om en opartisk revision för att återställa förtroendet inom Eiserkoncernen, vill jag påminna om att vi tidigare har uttalat att det måste ankomma på Statsföretag att se till att Eiserkoncernen har en bra och kompetent ledning. Jag upprepar gärna detta uttalande.

Till sist begärs i motion 187 av Kurt Ove Johansson m. fl. att Eisers strukturplan skall genomföras med beslutsamhet och konsekvens. Jag kan inte finna annat än att Statsföretags offert innebär just detta. Inte heller i regeringens förslag kan jag utläsa någonting annat, även om genomförandet sker med en viss fördröjning. Motionens yrkande är tillgodosett.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess helhet och avslag på de reservationer som har fogats till betänkandet.

Anf. 43 STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Lilly Hansson avböjde att ta upp en mer omfattande tekodebatt i dag, och därför undvek Lilly Hansson också att i detalj gå in på den kritik som jag har riktat mot propositionen. Låt gå för att vi kan återkomma till detta litet senare, men då vill jag uppmana Lilly Hansson att efter debatten gå igenom dagens snabbprotokoll och fundera över de synpunkter som jag har redovisat.

Låt mig därför kortfattat slå fast att grundproblemet är det höga kostnadsläget. Att branschen har förlorat konkurrenskraft beror på att skatter, löner och andra kostnader har drivits upp. Socialdemokraterna och även facket accepterar och driver på en kostnadsökning. Man vill inte acceptera effekter i form av sjunkande konkurrenskraft.

Över huvud taget är regeringens högskattepolitik farlig för tekonäringen. Genom att den privata efterfrågan pressas ned till förmån för den offentliga minskas den inhemska marknaden. Där har vi det största hotet mot tekoföretagen.

Anf. 44 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis riktigt att vi inte kan ta upp en stor tekodebatt i dag, det är inte rätt tid för det. Men det anmärkningsvärda, Lilly Hansson, är ju att det här förslaget inte ens fungerar som rådrum. Oron i Borås har inte minskat, och dessutom är detta ett typexempel på hur vi bara flyttar bekymren – i det här fallet till två andra orter. Det framgår inte minst tydligt av s-motionen från Skåne.

Därutöver har vi ett typexempel på hur man snedvrider konkurrensen, vilket bl. a. har påtalats från Östersund.

Anf. 45 LILLY HANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill mycket kort säga till Sten Svensson att det bara är att konstatera att moderaterna fortfarande – fast de inte säger det rent ut – anser att de tekoanställda skall ha väsentligt lägre löner än vad andra människor som arbetar i produktionen i vårt land skall ha. Det är helt klart att vi socialdemokrater har en annan bedömning.

Det jag tror är väsentligt i det här sammanhanget är att de anställda i Borås nu får ett beslut att utgå ifrån. Man vet att man har två år på sig att arbeta fram alternativ sysselsättning. Om jag känner de anställda i Borås rätt kommer de inte att lägga av, de kommer att fortsätta att arbeta oförtrutet för att finna annan sysselsättning.

Det är precis samma svar som jag vill ge till Christer Eirefelt. Detta är ett temporärt stöd som räcker i två år. Det kan inte snedvrیدا konkurrensen på det sätt som Christer Eirefelt vill göra gällande. Vad man nu vill ha i Borås är detta rådrum. Får man det vet man att man har tid på sig. Det måste också vara bra för kommunen, som skall försöka finna annan sysselsättning. Jag anser att det är väsentligt i detta sammanhang att ta dessa mänskliga hänsyn.

Anf. 46 STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Ni har ändå tidigare, i samband med behandlingen av anslaget till hela Statsföretagsgruppen, lovat att det här skulle vara en engångsinsats. Det lovade statsrådet Roine Carlsson. När vi senast behandlade tekopolitiken angavs att avsikten bakom allt det selektiva stöd som socialdemokraterna föreslog var att man inte skulle komma igen med punktinsatser av detta slag. Det har också givits tillräckligt med rådrum.

Ni erkänner nu själva att det bara gäller 200 arbetsplatser under två år. De skall upphöra senast 1986, vilket sägs i propositionen.

Det är och förblir, Lilly Hansson, endast en positiv utveckling i företagens ekonomi som kan lägga grunden till en framgångsrik och i reell mening offensiv tekoindustri och därmed för en varaktig trygghet för de anställda i tekonäringen.

Precis som andra talare har sagt och som jag framhöll i mitt inledningsanförande flyttar man med dessa åtgärder arbetslösheten från en ort till en annan. Detta bekräftas av den kritik som kommer från de två socialdemokratiska motionerna om följdverkningarna i Malmö resp. Östersund.

Anf. 47 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Om man ger ett tillskott på 38 miljoner till ett företag i en bransch där det finns flera som tillverkar samma produkt, är det naturligtvis helt oundvikligt att det innebär en snedvridning av konkurrensen.

Anf. 48 LILLY HANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara påpeka en sak för Sten Svensson, som kritiserar regeringens tidigare uttalande att man vid rekonstruktionen av Eiser och Statsföretag skall gå in för generella insatser. Det utesluter inte, Sten Svensson, att man vid specifika tillfällen ändå måste gå in och ge ett stöd, därför att det behövs rådrum. Det handlar om mänskliga hänsyn, Sten Svensson, ingenting annat.

Förste vice talmannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

Anf. 49 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Jag skall begränsa mitt inlägg till att handla om strumptillverkningens situation och Eiserfabrikerna.

Vi har från vpk:s sida lagt fram ett särskilt yrkande, som utdelades på kammarledamöternas bänkar innan den stora löntagarfondsdebatten utbröt. Möjligen har det kommit bort på många bänkar sedan dess, men yrkandet har ändå delats ut.

I yrkandet hemställs att riksdagen, med anledning av de motioner som väckts rörande olika delar av strumptillverkningen, som sin mening ger regeringen till känna ett uttalande i fråga om Eisers strumpfabrik i Borås och strumpfabrikationens allmänna situation. Yrkandet har följande lydelse:

”3. att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:187, 1983/84:188, 1983/84:194 yrkande 2 och 1983/84:202 beslutar att som sin mening ge regeringen till känna följande uttalande i fråga om Eisers strumpfabrik i Borås och strumpfabrikationens allmänna situation.

Det rådande läget ger skäl för åtgärder på ett övergripande plan. Enligt riksdagens mening bör därför en arbetsgrupp bildas – lämpligen genom industriverkets försorg – för att snabbt överse delbranschens förutsättningar och framtida möjligheter, inte minst då det gäller exporten. I gruppen bör ingå företrädare för Eisers fabriker i Borås och Malmö, varjämte företrädare för Vinetta i Östersund bör inbjudas att delta. De anställdas synpunkter skall tas till vara genom en bred representation. Gruppen bör fullgöra sitt arbete relativt skyndsamt, nämligen under några månader, under vilken tid nu aktuella omställningsåtgärder fryses.”

Jag yrkar alltså bifall till detta yrkande.

När det gäller anslaget kommer vi från vpk att rösta med utskottsmajoriteten, vilket på intet sätt innebär att vi ställer upp bakom avvecklingen av fabriken i Borås, men vi vill naturligtvis att pengarna skall anslås.

Varför lägger vi då fram detta särskilda yrkande? Det har en rad orsaker, som jag skall be att få kortfattat redogöra för.

Först och främst menar vi att det någon gång måste bli slut på att i sådana här krislägen spela ut olika orter och olika grupper av arbetare mot varandra. Man måste försöka komma ifrån det provinsiella synsätt som finns i denna parlamentariska församling och som tar sig uttryck i att var och en motionerar för sin bygd och vill vinna fördelar för den, helst på någon annans bekostnad.

Det finns ett gammalt ordspråk som säger att när krubban är tom bits hästarna. Att man på det sättet försöker spela ut olika grupper mot varandra är särskilt tragiskt i kristider, när sammanhållningen mellan olika arbetargrupper och olika regioner är viktigare än någonsin. Det är nämligen inte på det sättet att de som står bakom kraven på nedläggning i Borås, de som är fiender till Boråsfabriken, är arbetarna i Malmö. Så är det inte – det vet alla. Arbetarna i Malmö har precis samma problem. I verkligheten finns det en gemensam fiende för dessa båda arbetargrupper – det kan man ana redan nu – liksom för dem som fruktar för sina jobb uppe i Östersund.

Nedläggningen av Boråsfabriken är nämligen bara ett steg i en större strukturförskjutning, som syftar till att flytta den svenska strumpfabrikationen utomlands. Det som nu kommer att hända i Borås kommer i nästa steg att hända också i Malmö – ledningen för Eiserkoncernen är redan i färd med att förbereda och verkställa sina investeringar i Finland. Stundens allvar borde därför kräva – inte att de olika fabriker, arbetargrupperna och orterna försöker slå mot varandra utan att de försöker samlas i enighet för att bekämpa den gemensamma fienden, dvs. alla de som vill riva ned fabrikationen inom branschen, och för att försöka åstadkomma någonting gemensamt, ställa upp för varandra och försvara sina jobb.

Vi har lagt fram vårt särskilda yrkande också av den anledningen att det från de anställdas sida kommit till uttryck ett starkt missnöje med att man inte har lyssnat på dem som man borde. Det är nog också känt att det speciellt bland folket i Boråsfabriken finns alternativa förslag med synpunkter som klart strider mot Eiserledningens och som man menar sig ha kraftigt underlag för. Enligt dem finns det utrymme för tre fabriker. De tre fabriker bygger på och kan bygga på delvis olika affärsidéer, har delvis olika kundkretsar, osv.

Jag är inte specialist på det här och kan inte värdera hur mycket som ligger i dessa synpunkter, men om de anställda tycker att de har blivit överkörda och att deras alternativa synpunkter inte har fått komma till sin rätt, vore det rimligt och riktigt att försöka ta dem till vara och se vad som eventuellt kan göras av dem, och det kunde ske i en arbetsgrupp, som vi har föreslagit.

Där tillkommer ytterligare en viktig synpunkt. Införandet av en sådan arbetsgrupp är också en fråga om förtroende. Om det skall talas rent språk här i kammaren – och det skall vi väl göra? – måste det sägas att de anställda vid Eiserkoncernen inte har något förtroende för sin ledning. Det har de inte haft på bra länge. Det är också bakgrunden till att vi från vpk:s sida ställt kravet om revision. Skall man återskapa förtroendet bland de anställda och förhindra att de identifierar den politiska ledningen i landet och riksdagen med sin egen, som de menar, dåliga företagsledning är det viktigt att riksdagen och regeringen visar att de oberoende, på ett opartiskt sätt och utan obehöriga hänsyn och lojaliteter till en dålig ledning kan träda de anställda till mötes och försöka lyssna på dem inom ramen för ett sådant mera auktoritativt forum och på riksdagens beställning.

Förtroendefrågan understryks ytterligare av att det är välkänt att Beklädnadsarbetarnas förbundsledning har tillskrivit statsministern och krävt just en oberoende revision av Eiserkoncernen. Man har fått ett mycket formellt svar, där statsministern hänvisar till de beslut rörande strukturpolitiken på det textila området som har fattats av riksdagen och sedan inte säger mycket mer. Det har uppkallat förbundsledningen till att skriva ännu en gång, och det visar den vikt man fäster vid denna förtroendefråga samt det misstroende man hyser mot Eiserledningen. Det talar också för att en arbetsgrupp som den av oss föreslagna borde ha tillsatts.

Skälet till att vi ställer detta särskilda yrkande är att det i näringsutskottet ursprungligen fanns en överenskommelse mellan vpk och socialdemokrater-

na, vars lydelse nästan ordagrant är rekapitulerad i det särskilda yrkandet. Det var den konstruktion som vi hade kommit överens om. Men denna överenskommelse vann nu inte gehör i departementet, vilket vi menar var ytterst beklagligt. Jag klandrar på intet sätt socialdemokraterna i näringsutskottet för det. De har som vi ser det gjort allt vad på dem ankommit. Men det var synd att den träffade överenskommelsen inte kunde få majoritet här i riksdagen utan att bara vi inom vpk står bakom den.

Jag vill med det sagda inte påstå att en arbetsgrupp av detta slag hade varit en patentmedicin som kunnat reda upp svåra problem. Det är möjligt – den risken får man alltid ta – att det inte hade kommit ut något ytterligare av den. Men med hänsyn till det stora intresse som idén har, speciellt bland de anställda i Borås, menar vi att man ändå hade bort ta chansen. Det är nämligen möjligt att de alternativa synpunkterna, som har framförts av de anställda, hade fått en annan auktoritet och att man hade kunnat ta hänsyn till dem på ett annat sätt. Det är också möjligt att det hade kunnat öppnas vägar till lösningar, som för strumpfabrikationen i dess helhet hade varit gynnsammare än den utveckling som nu med all säkerhet blir följden. Vi menar alltså att man borde ha tagit den chansen.

I utskottets skrivning finns ändå ett försök att gå vpk-motionärerna till mötes. Man hävdar att en arbetsgrupp genom industriverkets försorg hur som helst skulle kunna tillskapas men då på initiativ någon annanstans ifrån, exempelvis på begäran av Beklädnadsarbetareförbundet eller av olika grupper anställda inom branschen.

Det är väl i och för sig riktigt. Men det står också klart att en sådan grupp inte alls skulle ha den politiska auktoritet som en grupp vars existens grundade sig på ett beslut från riksdagen skulle ha. Man vet inte heller vilken sammansättning gruppen skulle få. Lika litet vet man om just de avsikter som var viktiga ur förtroendesynpunkt med vår konstruktion över huvud taget skulle komma att tillgodoses. Det finns inte heller några riktlinjer för hur en sådan grupp skulle arbeta. Det fanns det däremot i det särskilda yrkande som jag nyss läste upp. Där ställdes bestämda och programmatiska krav på gruppens sammansättning och dess uppgifter.

Dessutom förhåller det sig så, att skall man göra någonting för Eiserkoncernen i Borås, så hastar tiden. Ett beslut här i dag skulle ha varit betydelsefullt. Att skjuta upp problemen till en framtida arbetsgrupp, som man inte ens vet om den kommer till stånd eller om man har någon kontroll över, tycker vi är en bra mycket sämre lösning.

Sammanfattningsvis, fru talman, vill jag åter erinra om att vi här i riksdagen, i krisens Sverige gång på gång ställs inför situationer där olika grupper av anställda från skilda orter och regioner uttalar rädsla för att de skall offras till förmån för sysselsättningen i någon annan region. Vi upplever det som att representanter för skilda grupper av anställda i olika delar av landet strider mot varandra – står i harnesk mot varandra – därför att de är rädda om jobben.

Den som emellertid har följt diskussionen bland olika grupper av anställda, speciellt i Borås och Malmö, frapperas ofta av den mycket större

medvetenheten om de gemensamma intressena, om den inbördes solidariteten bland folket ute på fabrikena. I exempelvis Malmö förstår man svårigheterna för kollegerna i Borås och har klart för sig att det i det längre perspektivet också kan bli tal om att även strumpfabriken i Malmö kan läggas ned. Då har vi åter samma situation med krig mellan de två kvarvarande orterna för strumptillverkning. Så får vi också samma typ av provinsmotioner, där man försöker tillgodose den egna ortens behov genom att slå mot en annan ort. Det är ett ohållbart läge.

Detsamma var fallet när rälsverket skulle flyttas från Domnarvet till Luleå. En arbetslöshetsdrabbad region skulle spelas ut mot en annan. Från arbetarrörelsens synpunkt är det oerhört farligt att försätta sig i en sådan situation att dylika strider uppkommer.

Även om vi är valda för olika valkretsar och har att företräda människorna där, borde vi här på det parlamentariska planet kunna höja oss till en övergripande syn. Gör vi inte det, kommer splittringen att gynna dem som vill riva ned och ta bort jobben samt flytta den svenska fabrikationen utomlands. De tjänar på denna typ av splittring. Det skulle inte förvåna mig om de efter dagens debatt har svårt att undertrycka ett leende inför den tragiska utvecklingen i Borås, en utveckling som vi förmodligen kommer att få se även i Malmö.

Anf. 50 LILLY HANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt förlänga debatten genom en rad repliker. Men jag vill ändå säga några ord med anledning av Jörn Svenssons inlägg.

Att vi inte vill göra en beställning från riksdagen på den arbetsgrupp som Jörn Svensson talar om beror delvis på att vi i dag inte vet om man i Malmö och Östersund är intresserad av ett sådant här förfaringssätt. När Jörn Svensson säger att socialdemokraterna och vpk i huvudsak var överens om den skrivning som han nu har i sitt särskilda yrkande, vill jag framhålla att det då gällde ett utkast, som vi i vår grupp skulle diskutera. Det gjorde vi också. Det har absolut ingenting att göra med departementschefens inträde på arenan. Så pass självständiga är vi i utskottsgruppen. Vi diskuterade utkastet väldigt noggrant och kom fram till att problemen måste kunna lösas på annat sätt. Således anser jag i dag att företagen har möjlighet att ta initiativ. När det gäller strukturplanerna kan man också få speciella konsultbidrag.

Riksdagen skall inte tvinga fram denna arbetsgrupp och toppstyra den. Jag tror att vi kan få lika goda och kanske bättre resultat, om initiativen till arbetsgrupper och samarbete mellan de kvarvarande företagen kommer från företagen själva. Bara detta ville jag ha sagt.

Anf. 51 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Bara två korta synpunkter på Lilly Hanssons inlägg. För det första kan jag inte inse att det i princip är någon bra metod om man vill ha någonting gjort att ständigt ha den taktiken att överlämna initiativet åt någon annan. Det bästa sättet är att själv ta initiativet. Då vet man åtminstone litet om vad som händer.

För det andra skall vi inte här ha någon debatt om förhistorien till diskussionerna mellan socialdemokraterna och vpk i näringsutskottet. Vi har ju där ett mycket uppriktigt och bra samarbete. Det vill jag inte på något sätt skada. Lilly Hansson vet dock mycket väl att den historieskrivning som hon nu presenterade innebär en undanflykt. Det gick till på ett helt annat sätt.

Anf. 52 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Den debatt som vi nu för här i kammaren ger i två avseenden ytterligare belägg för vad verkligheten sedan länge avslöjat. Det ena är vilket allvarligt misstag det var, precis som vi moderater hävdade, att alls förstatliga Eiser – liksom Algots – i Borås och i samband därmed göra den misslyckade Norrlandsetableringen. När detta förverkligades började svårigheterna torna upp sig, svårigheter som t. o. m. lett så långt att det en gång så välkända och aktade företaget Algots ej längre existerar. Dess värre, men typiskt nog, har också etableringen i Norrland rönt samma öde.

Det andra som debatten ger belägg för är, att staten inte skall ägna sig åt att driva tekoföretag eller företag över huvud taget, eftersom man i det enskilda näringslivet har större kompetens och är bättre skickad att göra detta. Motsvarande gäller också för facket, som rimligen skall ägna sig åt fackligt arbete och således överlämna företagsverksamheten åt människor som är lämpade för den uppgiften.

Eiser Strump-ärendet är ett skolexempel på hur företagsamhet inte skall bedrivas. Turerna här har varit många och motsägelsefulla. Besked om nedläggning har mötts av motbesked – som i sin tur mötts av nya motbesked. Löften och löftesbrott kännetecknar dess värre hanteringen.

Regeringens förslag om 38 milj. kr. till Statsföretag för likvidering av Eisers strumpfabrik i Borås passar väl in i detta mönster.

I augusti 1983 beslutade styrelsen för AB Eiser att tillverkningen av tunna strumpor skall koncentreras till Malmö med innebörd att ca 200 personer i det redan mycket hårt arbetslöshetsdrabbade Borås skall friställas. Reaktionen i Borås blev naturligt nog mycket häftig mot detta märkliga beslut, som gick stick i stäv mot tidigare gjorda utfästelser.

Reaktionen resulterade bl. a. i kontakter med regeringen för att få en ändring till stånd. Detta föranledde det på området ansvariga statsrådet att uttala sig på ett sätt som ingav de anställda i Borås stora förhoppningar om en tryggad framtid. Så kom då regeringsförslaget om 38 milj. kr. som helt följdriktigt går i rakt motsatt riktning, eftersom det inte är någonting annat än ett rent avvecklingsbidrag. Förhoppningarna om en tryggad framtid har åter förbytts i otrygghet och ovisshet. Besvikelsen i Borås är självfallet mycket stor, vilket inte minst framgår av nog så kategoriska uttalanden från de anställdas sida:

”Stödet är en dödshjälp.” ”Meningslöst att visa framfötterna.”
”Framgång belönas med nedläggning.” ”Ett resursslöseri utan like.” ”Dags att vakna nu, Olof Palme.” Osv.

Kritiken mot regeringsförslaget är massiv och med rätta nedgörande.

Fru talman! Enligt redovisade uppgifter, omfattande de tre första

kvartalen 1983, går Borås Strump med vinst i motsats till vad fallet är såväl vid Eisers fabriker i Malmö och i Varkaus i Finland som vid den KF-ägda strumpfabriken i Östersund. Det förefaller mot den bakgrunden vara rimligt att Boråsfabriken är den av fabrikena som man skall satsa på. För de anställda i Borås är detta en fullkomlig självklarhet. De kan på plats konstatera att orderingången vid fabriken är god och att verksamheten är lönsam. De uttalar därför en klar framtidstro på möjligheterna att driva fabriken vidare och är uppenbarligen beredda att själva göra detta under förutsättning av konkurrens på lika villkor.

Enligt min mening är det felaktigt att avveckla den uppenbarligen lönsamma verksamheten i Borås till förmån för den icke lönsamma i Malmö. Boråsfabriken bör i stället i det uppkomna läget privatiseras och alltså utbudas till försäljning. I första hand bör de anställda erbjudas möjlighet att överta fabriken.

Nödvändigt är då att de lånevägen kan tillförsäkras erforderligt kapital. Arne Svensson och jag har i en motion ansett det vara rimligt att staten i detta sammanhang medverkar med lånegarantier. Vårt förslag har emellertid inte vunnit näringsutskottets bevägenhet. Trots att utskottet hävdar att det inte har någon principiell erinran mot en försäljning av vissa enheter inom Eiserkoncernen, avstyrker utskottet vårt yrkande. Den av utskottet uttalade inställningen till en privatisering är uppenbarligen ingenting annat än en munnens bekännelse. Genom sitt ställningstagande väljer utskottet att satsa på en icke lönsam verksamhet hellre än på en lönsam och beviljar Statsföretag ett bidrag på 38 milj. kr. vilket med rätta kan betecknas som "ett resursslöseri utan like".

Regeringens av näringsutskottet tillstyrkta förslag om "stöd till dödshjälp" måste alltså avvisas. Det finns emellertid därtill en annan nog så viktig aspekt i sammanhanget.

Ett anslag på 38 milj. kr. till statliga Eiser Strump snedvrider på ett allvarligt sätt konkurrensen. Det lär vara ytterst svårt att hävda annat än att de föreslagna miljonerna också kommer tillverkningen av grova strumpor inom Eiserkoncernen till godo. Det torde finnas ett tjugotal enskilda företag med tillverkning av herrstrumpor. Dessa kommer direkt att missgynnas av detta stöd till ett av staten ägt företag. Det är definitivt inte statens uppgift att stödja egen företagsamhet på bekostnad av privatägd. Även av detta mycket viktiga skäl måste således förslaget om 38 milj. kr. till Statsföretag avvisas.

Fru talman! Med anledning av vad jag anfört yrkar jag bifall till reservation nr 2 av Erik Hovhammar m. fl.

Anf. 53 KURT OVE JOHANSSON (s):

Fru talman! I Malmö har tekoindustrin haft den klart sämsta utvecklingen. Antalet anställda inom denna bransch har under 1970-talet minskat med drygt 50 %. Sedan 1950 har över 10 000 sysselsättningstillfällen försvunnit. I dag sysselsätter tekoindustrin i Malmö ca 1 300 personer. Kommunen har endast kvar en tiondel av den sysselsättning som branschen hade på 1950-talet.

Denna negativa utveckling tenderar att fortsätta och drabbar då främst kvinnor. Vid nedläggningen av Eiser Trikå AB 1982 gick ytterligare 130 sysselsättningsstillfällen förlorade. Cewilko, som också ingår i Eiserkoncernen och som tillverkar damkappor, skall minska sin produktion med 50 %. Därmed försvinner ytterligare 60 arbetstillfällen.

Med tanke på den redan besvärliga arbetsmarknadssituationen är en fortsatt reducering av arbetstillfällena inom tekobranschen i Malmö enligt vårt förmenande oacceptabel. Vi anser att Malmö redan har fått ta på sig en orimligt stor andel av de sysselsättningsmässiga konsekvenserna av struktumvandlingen inom tekoindustrin.

Vi förutsätter därför att Eisers strukturplan, syftande till att koncentrera tillverkningen av tunna strumpor till Malmö genomförs med beslutsamhet och konsekvens. Det är tillfredsställande att näringsutskottet i sitt betänkande understryker detta. Jag tycker också att det var bra att Lilly Hansson särskilt betonade detta i sitt huvudanförande. När det gäller marknadsföringsfrågorna, som Lilly Hansson talade om, delar jag hennes uppfattning att samordningen kan ske utan ett speciellt uttalande från riksdagens sida.

Fru talman! Jag har inget särskilt yrkande i denna fråga.

Anf. 54 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Eiserledningens sätt att behandla de anställda vid Eiser Strump i Borås – och även de anställda i Malmö – är en sorglig historia. Att staten som arbetsgivare uppträder på ett sådant här sätt är klandervärt.

Alltsedan Eiser köpte Malmö Strump 1973 har besluten gått fram och tillbaka. Ena gången skulle man satsa i Borås, nästa gång i Malmö. Det går nog ändå att se ett mönster i Eisers handlande. Man har hela tiden velat koncentrera till Malmö men har av olika skäl tvingats återgå till det gamla.

Hösten 1982 kom så beslutet om nedläggning i Borås och flyttning av tillverkningen till Malmö. Detta väckte en storm i Borås, där man på goda grunder menade att man hade en produktion som fungerade och dessutom gav vinst – en företeelse som inte är så vanlig i Eiserkoncernen. Jag aktualiserade frågan i riksdagen. Det svar som statsrådet Carlsson då gav mig blev inledningen till en mycket het debatt.

Efter mycken diskussion ändrade sig slutligen Eiserledningen, så att Boråsfabriken skulle få vara kvar, men man flyttade ledningen till Malmö. Nu trodde vi i vårt oförstånd att det hela skulle ordna sig på ett bra sätt, eftersom produktionen trots alla turer i ärendet gick bra i Borås. Därför blev chocken enorm när Eiserledningen i höstas meddelade att nu skulle tillverkningen i Borås läggas ned och flyttas till Malmö. 200 människor skulle ställas på gatan utan arbete. Några nya jobb är inte lätta att hitta i Borås. Jag tycker att det är bedrövligt att företag på detta sätt gång efter annan kan få lura sina anställda – och förbittringen blev naturligtvis stor.

Beslutet är märkligt också ur den synpunkten att den verksamhet som bedrivs i Borås är lönsam. För 1982 redovisade man en vinst på 1,2 milj. kr., och för 1983 fram till den 1 september är resultatet också ett överskott på 1,2

milj.kr. Man har heller inga svårigheter att sälja sina produkter. Ungefär hälften av produktionen går dessutom på export.

Man har i Borås och Malmö olika system. Malmö Strump har egna märken som man saluför, medan Eiser Strump i Borås tillverkar märken åt de stora affärskedjorna. De här båda affärsidéerna är inte speciellt lämpade att ha under samma tak. Många av de kunder som i dag finns i Borås är inte beredda att följa med till Malmö. Alternativet blir då import.

Eiser har såvitt jag förstår en filosofi som går ut på att man skall slå ihop till stora enheter. Denna sammanslagningslusta har hittills inte resulterat i några vinnare på marknaden. Jag tror inte att den sammanslagning som nu är aktuell blir något undantag. Det kan i detta sammanhang finnas anledning att påpeka att under den tid Eiser ingått i Statsföretagsgruppen, dvs. sedan 1978, har antalet anställda minskat från 5 900 till 3 800.

Den proposition vi nu behandlar upptar ett förslag som innebär att Statsföretag får 38 milj. kr. för att kunna uppehålla produktionen i ytterligare två år. Lilly Hansson sade att detta är ett temporärt stöd. Jag kan inte riktigt hålla med om det, för det är ett stöd till Statsföretag att lägga ned en verksamhet i Borås. Jag kan inte se denna proposition som något framsteg, utan det är en bekräftelse på vad företagsledningen redan beslutat. Utskottsskrivningen ändrar inte på denna min uppfattning. Som bevis på detta kan jag citera några rader ur betänkandet:

”Utskottet bedömer att de negativa effekterna för de andra företagen i branschen av förlängd drift i Borås bör bli måttliga, främst på grund av att det rör sig om drift under en begränsad period. Offerten innebär endast en viss fördröjning av Eisers strukturellt betingade planer på att koncentrera tillverkningen av tunna damstrumpor till Malmö.”

Lilly Hansson underströk dessutom i sitt anförande att det är meningen med det hela.

Jag själv och centerpartiet kan inte ställa upp bakom ett sådant sätt att se saken. Vi har i vår motion lagt fram ett förslag som innebär en fortsatt drift i Borås, där fabriken bryts loss från Eiser och ges aktiekapital och pengar till investeringar. Detta tillsammans med att kommunen köper fastigheten och gör de reparationer som är nödvändiga skulle skapa förutsättningar för jobb också i framtiden. De anställda i Eiser Strump i Borås har ju visat att man har förmåga och fantasi att få produktionen lönsam. Det är ett fruktansvärt slöseri att bara slänga bort allt detta.

Lilly Hansson gjorde sig skyldig till en felaktighet när hon tidigare presenterade motionerna. Hon klumpade ihop moderat-, folkparti- och centermotionerna och sade, att vi struntar i de anställda. Jag vill påstå att vi i centermotionen tar mer hänsyn till de anställda än vad någon annan motion, proposition eller utskottsbetänkandet gör.

Enligt centerpartiets modell blir det möjligt att ha kvar jobben i både Borås och Malmö, och det finns plats för Östersund också. Den svenska marknaden är inte så liten. Vi exporterar redan, och exporten kan utvecklas ännu mer. Dessutom bör en viss verksamhet kunna tas hem från Finland. I dag är planerna de motsatta. Enligt uppgift har redan Eiser beslutat att göra

Nr 55

Ondsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
driftiden för Eisers
i Borås, m. m.*

Ondsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

investeringar i Finland för att kunna föra över produktion dit när Boråsfabriken läggs ned. Jag tycker att det är sorgligt att dagens socialdemokrati är så fullständigt fantasilös och har så liten omtanke om de anställda.

Det är också anmärkningsvärt att man i besparingstider anvisar pengar för att riva ned. Enligt centerns förslag, som är billigare än regeringens, blir det i stället möjligt att bygga upp något bestående.

Genom socialdemokraternas förslag, som är liktydigt med Eisers, kommer minst 200 att bli arbetslösa i Borås. Det kommer inte att bli så många anställda i Malmö som man föreställt sig. Importen av strumpor kommer att öka. Produktionen förs i viss mån över till Finland, och många miljoner i onödan används för att riva ned.

Moderater och folkpartister lämnar i sina motioner allt åt sitt öde. Det är heller inte särskilt bra. Den arbetsgrupp som man tar upp i utskottsbetänkandet är nu det sista halmstrå som man har att hänga sig fast vid. Jag utgår från att man från de anställdas sida kommer att göra allt för att få någonting ut av den, men det är mycket osäkert.

Fru talman! Jag vill slutligen yrka bifall till centerpartiets reservationer, nr 3 och 5, som innebär fortsatt drift i Borås.

I detta anförande instämde Inger Josefsson (c).

Anf. 55 LAHJA EXNER (s):

Fru talman! Med hänsyn till kammarens arbetssituation berör jag inte utvecklingen inom strumptillverkningen i Sverige. Jag tänker inte heller ge mig in på en historieskrivning om flera hundra människors kamp under en tioårsperiod för de jobb som de har utmärkta yrkeskunskaper för. Jag behöver knappast uppta kammarens tid med att berätta om de tusentals människor som saknar arbete i Sjuhäradsbygden eller om tusentalet tomma lägenheter i Borås.

Dessa ord får inte tolkas som om vi socialdemokrater i Sjuhäradsbygden skulle vara okänsliga för vad som händer med arbetare och tjänstemän i andra delar av landet.

Vi hade naturligtvis helst sett att alla tre strumpfabrikerna hade kunnat fortsätta den hittillsvarande tillverkningen av tunna strumpor och genom rationell tillverkning och effektiv marknadsföring kunnat öka sina marknadsandelar både här hemma och utomlands. Nu har en mängd faktorer uteslutit ett sådant alternativ, och när beslut gällande nedläggning av tillverkningen av tunna strumpor i Boråsfabriken inte kunde återkallas, så var naturligtvis det enda riktiga att skapa rådrum för alla berörda parter. Vi socialdemokratiska motionärer från Sjuhäradsbygden anser dock att tidsfristen fram till mitten av 1986 måste användas till konstruktiv omställningsarbete, där de anställdas arbetsvilja, kunskaper och idéer får chansen att resultera i nya, varaktiga arbetsuppgifter.

Det är glädjande att utskottet delar vår uppfattning om en allsidigt sammansatt arbetsgrupp, som kan förutsättningslöst pröva både de i vår

motion framförda förslagen och alla andra konstruktiva förslag. Jag är helt övertygad om att de anställda vid Boråsfabriken ser till att den här arbetsgruppen verkligen kommer till stånd. Samtidigt vill jag betona vikten av att de anställda får delta i detta arbete och från grunden får ett rättvist inflytande över den framtida utvecklingen.

Statsföretags offert har byggts upp efter principen att Malmöfabriken inte skall resultatmässigt påverkas av den förlängning av perioden för tillverkning av tunna strumpor som offerten skapar utrymme för. Men, fru talman, tidsfristen innebär också för alla tre strumpfabrikerna att industriverket kan – som utskottet påpekar – snabbt utföra en delbranschstudie, som ger bättre beslutsunderlag för alla tre fabrikernas utveckling och arbetsfördelning. Rent principiellt måste en sådan arbetsfördelning och utveckling eftersträvas, att importen av tunna strumpor inte behöver utökas. Tvärtom måste vi sträva efter en utökning av marknadsandelarna både här hemma och utomlands.

Om riksdagens beslut i dag, den föreslagna arbetsgruppens ansträngningar och eventuellt utredningsarbete leder till en bättre arbetsfördelning mellan de berörda fabrikerna och nya jobb skapas för de människor som inte längre kan tillverka tunna strumpor, kan det ekonomiska utfallet bli betydligt positivare än vad offerten anger. I en sådan situation bör utvecklingen av nya jobb enligt vår mening delvis kunna finansieras inom offertens ramar. Utskottet erinrar om Statsföretags beslut i våras, att Eiser inte kan påräkna ytterligare kapitaltillskott för förlusttäckning.

Fru talman! De anställda på Eiser och på strumpfabriken i Borås begär inte att miljonerna skall rulla till förlusttäckning och avveckling. De är beredda att acceptera förändringar men ställer samtidigt krav på utvecklingsarbete och sanering av ekonomin.

Statsrådet har i propositionen betonat Statsföretags ansvar för att aktivt söka jobb för den personal som i fortsättningen inte kan tillverka tunna strumpor. Jag förutsätter att det ansvaret också innebär att ägaren medverkar till rimliga ekonomiska lösningar för de tillkommande jobben.

Med det anförda är vi socialdemokratiska ledamöter från Sjuhäradsbygden beredda att stödja utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Rune Carlstein och Gunnar Sträng (båda s).

Anf. 56 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Jag kan inte instämma i Lahja Exners uppfattning att det inte finns plats för Boråsfabriken på den svenska marknaden eller i den svenska tillverkningen. Jag har den uppfattningen att fabriken väl fyller sin plats där.

Sedan är det väl en from förhoppning från Lahja Exners sida att importen av strumpor i och med vad vi nu gör inte skall öka. Den väg man har slagit in på kommer utan tvivel att innebära att importen ökar.

Att det tillsätts en arbetsgrupp som skall jobba med de här frågorna är naturligtvis bra, men som jag ser det är det någonting som det hade varit

Nr 55

Ondsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

Onsdagen den
21 december 1983

*Förlängning av
drifttiden för Eisers
i Borås, m. m.*

naturligt att göra under alla omständigheter. Det är arbetsmarknadsmyndigheternas skyldighet att se till den saken.

Anf. 57 LAHJA EXNER (s) replik:

Fru talman! Det är helt klart att importen av tunna strumpor inte kan hållas på nuvarande nivå eller minskas utan några offensiva åtgärder.

Vad beträffar arbetsgruppen är det viktigt att de anställda får vara med. Och som jag sade i mitt anförande: Med den kännedom jag har om tekoarbetarna och särskilt arbetarna på strumpfabriken i Borås vet jag att de kommer att driva på gruppens arbete.

Anf. 58 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Som jag ser det, är vad som nu föreslås inte någon offensiv satsning. Det är snarare ett defensivt sätt att arbeta, att försöka anpassa tillverkningen av tunna strumpor i Sverige efter vad man möjligtvis tror går att sälja, när man i olika sammanhang har påpekat att vi inte har möjlighet att sälja så mycket.

Det är genom offensiva satsningar som vi kan hålla fabrikena i gång – det kan jag hålla med Lahja Exner om – men då skall man inte gå till väga på ett sätt som jag tycker är defensivt.

Anf. 59 MARIANNE STÅLBERG (s):

Fru talman! Det har redan sagts en hel del om förslaget att ge Statsföretag AB 38 milj. kr. för att göra det möjligt att förlänga drifttiden vid Eiserkoncernens strumpfabrik i Borås.

Vi socialdemokrater från Jämtlands län har motionerat i den här frågan, eftersom vi känner oro inför förslagets inverkan på KF:s strumpfabrik Vinetta i Östersund. Vi delar denna oro med det lokala facket vid Vinetta, Beklädnadsarbetareförbundet och Östersunds kommun. Vi är rädda för att konkurrenssituationen snedvrids till förfång för strumpfabriken i Östersund, som f. ö. var resultatet av en regionalpolitisk satsning 1970. Skälet för lokaliseringen till Jämtlands län var att länet då, liksom nu, är en region med sjunkande sysselsättning, befolkningsminskning och låga förvärvsfrekvenser. Vi har aldrig haft så hög arbetslöshet som nu. Jämtland är det minst industrialiserade länet i landet med bara 10 000 människor som arbetar inom industrin. Det är ungefär 16 % av alla sysselsatta i länet.

Som vi har påpekat i vår motion har 100 personer redan varslats vid Vinetta. Sedermera har det visat sig att ungefär 15 tjänstemäns arbeten också är i farozonen. Det här är mycket höga siffror för en arbetsmarknad som redan tidigare är mycket hårt drabbad. Vi har 20 mil till närmaste större arbetsmarknad, som är Sundsvall. Inte heller där ropar man efter arbetslösa textilarbetare.

Vi har i vår motion inte krävt att förslaget om stöd till Eiserkoncernen skall avslås. Vi är medvetna om att arbetslöshet är lika besvärande att bära var man än bor i landet, men vi hade önskat att även Vinetta hade kunnat få stöd, bl. a. till marknadsinsatser både utomlands och inom landet och i form av

bidrag till produktutveckling och utbildningsinsatser. Vi anser också att det behövs en strukturplan i landet för den här typen av produktion.

Utskottet säger i betänkandet beträffande riskerna för snedvridning av konkurrensen genom stödet till Eiser att konsekvenserna för sysselsättningen vid strumpfabriken Vinetta bör bli måttliga. Frågan är givetvis vad "måttliga" innebär. Hur många arbetslösa vid Vinetta räknar man med att det skall bli?

Utskottet har, som svar på våra krav om stöd till marknadsinsatser och bidrag till produktutveckling och utbildningsinsatser samt vårt uttalande om behovet av en strukturplan, anvisat vägar i dessa avseenden. Det har även Lilly Hansson redogjort för här. Därför skall jag inte nu uppta kammarens tid med att ytterligare diskutera detta. Jag hoppas att det skall vara möjligt även för Vinetta att få del av dessa stöd och denna hjälp.

Fru talman! Skulle det visa sig att Vinetta, trots de här anvisade möjligheterna, ändå drabbas allvarligt, återkommer vi givetvis så snart som möjligt, såväl till riksdag och regering som till andra organ.

Med hänsyn till utskottets betänkande och omständigheterna i övrigt avstår jag från att yrka bifall till vår motion.

Till slut några ord om förslaget i samma betänkande angående Z-invest AB. Förslaget innebär, som framgår av betänkandet och av debatten här i dag, att huvudman i fortsättningen skall vara Investeringsbanken. Det har vi inget att invända emot, men jag vill betona det som utskottet anför om att den nye ägaren förutsätts ta till vara den kompetens som finns inom ledningen för det nuvarande bolaget och att styrelsen också i fortsättningen kommer att ha regional förankring. Det är mycket viktigt, och jag förutsätter att den nya ledningen tar allvarligt på den rekommendationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av näringsutskottets betänkande 14.)

Anf. 60 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 9 om stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet.

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

Anf. 61 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Detta betänkande, liksom den underliggande propositionen, vilar i allt väsentligt på 1981 års energipolitiska beslut. Det beslutet återopades också flitigt under förra veckans debatt om energiskatter.

Vi moderater har i olika energipolitiska sammanhang här i kammaren och i utskottet under senare år redovisat en konsekvent linje, som uppvisat en allt större skepsis mot detta besluts betydelse. Det kan därför vara skäl att nu, om

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

Onsdagen den
21 december 1983

*Stöd för oljeersätt-
ning och investe-
ringar inom energi-
området*

än i korthet beroende på arbetssituationen, framföra några synpunkter på 1981 års beslut.

Beslutet i näringsutskottet formulerades av fyra partier som skulle enas om en energipolitik efter det att de i folkomröstningen hade stått mot varandra i de tre alternativ som då förelåg. Förutom regeringens proposition behandlades i utskottsbetänkandet 36 följdmotioner och 70 särskilda motioner. Det betyder att många väsentliga frågor fick dela med sig av utrymme och intellektuell kapacitet till mindre väsentliga frågor. 1981 års energipolitiska beslut måste tas för vad det är: ett svårt beslut i en ny politisk tid.

Utskottet skrev – jag vill erinra om den väsentliga formuleringen – att energibalanserna i första hand är ett försök att på ett översiktligt sätt illustrera tänkbara utfall av den i propositionen förordade inriktningen av energipolitiken. Vår tids frågor måste bedömas efter vår tids förutsättningar, liksom framtidens frågor skall bedömas av dem som då skall besluta och efter de förutsättningar som då gäller.

Den socialdemokratiska regeringen har, bl. a. under återopande av detta 1981 års energipolitiska beslut, drivit en energipolitik som har präglats av mer styrmedel, mer skatter, mer avgifter, mer stöd, mer bidrag och mer subventioner. Marknadens förmåga att komma till rätta med de energipolitiska problemen har satts åt sidan.

Vår syn är den motsatta. Vi är övertygade om att energiförbrukarna själva vet vad som krävs för att Sveriges energisituation skall utvecklas på ett önskat sätt. Beviset ligger kanske just däri, att oljeförbrukningen sjunkit dramatiskt utan att långtgående styrmedel tillgripits. Vi menar att statens insatser i energipolitiken skall begränsas till information, upplysning, utbildning och stöd för nya lönsamma och utvecklingsbara energiförsörjningsprojekt.

Den förda politiken har lett till en situation som vi så många gånger varnat för. Energiverket har sett sig nödsakat att konstatera att en översiktlig överblick över hela området av statliga stödformer och dess statsfinansiella effekter inte längre kan upprätthållas.

Vi moderater har därför sett oss nödsakade att vid behandlingen av denna proposition helt yrka avslag på propositionen, med hänvisning till att dess effekter och dess innebörd inte riktigt kan överblickas.

Man kan i dag inte acceptera uttagandet av nya skatter och avgifter, som föreslås i denna proposition, om man inte med säkerhet kan bedöma de behov som möjligen föreligger och effekterna av de föreslagna finansieringsformerna, särskilt inte när man, som jag har redovisat, känner stark skepsis till de underliggande resonemangen.

Centerpartiet har i reservation nr 1 redovisat en inställning som liknar vår men har fört den längre och fört den till en öppen kritik av de resonemang och beräkningar som ligger till grund för propositionen. Vi har valt att inte stödja denna reservation, främst av det skälet att vår motion har byggts upp på delvis annorlunda argument och resonemang. Vi vill emellertid inte rösta emot centerpartiets reservation utan kommer i voteringen – om det blir någon sådan – i den frågan att lägga ner våra röster.

I reservation 2 till betänkandet har vi formulerat vad som skulle kunna vara en nyckelmening i vår politik i det avseende som betänkandet berör, nämligen följande: "En energipolitik som tar till vara Sveriges möjligheter att ändra energisystemet i en mer konkurrenskraftig riktning kan inte åstadkommas genom ytterligare manipulering med subventioner och skatter utan endast genom att de blockeringar som i dag omöjliggör utnyttjandet av kunnande och inhemska energiresurser avlägsnas."

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

De övriga moderata reservationerna är i allt väsentligt följdreservationer, baserade på den grundinställning jag här har försökt redovisa. Jag vill därför utan kommentarer yrka bifall till reservationerna 3, 5, 7, 9, 11, 14, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 30, 32 och 33 – den sistnämnda under förutsättning av bifall till reservation 32 – samt slutligen reservationerna 35 och 38.

Genom förhandlingar mellan partierna har vi uppnått en precisering av ordet "större" såvitt avser stödberättigade anläggningar avsedda för inhemska bränslen. Vi är tillfredsställda och glada över att vårt initiativ inte bara kunde leda till precisering utan även till att en större del av anslagsberättigade anläggningar därmed kan omfattas av stödformen.

Vi har också enats med övriga borgerliga partier om synen på terminaler för skogsprodukters hantering. Vi ser detta som värdefullt, och jag yrkar till sist bifall till reservation 10.

Anf. 62 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Det är en omöjlig uppgift att på några få minuter analysera och motivera de olika synpunkter som redovisas i näringsutskottets betänkande nr 9. Jag har försökt disponera mitt anförande på det sättet, att jag inleder med några principiella synpunkter för att sedan göra några sporadiska kommentarer till enskilda reservationer.

Men jag skulle vilja börja med ett gott råd, som bygger på konstaterandet att det finns bara ett sätt att äta en elefant, och det är bitvis. Detta enkla och praktiska faktum borde socialdemokraterna tillämpa mera i sin energipolitik.

Socialdemokraterna tycks ha en obotlig svaghet för centralisering och planhushållning. Detta för dem gång efter annan på villovägar, som de sedan har uppenbara svårigheter att återvända ifrån. Det finns åtskilliga exempel på detta i proposition 1983/84:62 som bestyrker dessa mina påståenden. Jag skall redovisa endast ett par av dem.

Regeringen föreslår en huvudlös satsning med 50 % bidrag till virkesterminaler, som på intet sätt löser det grundläggande problemet med skogsbränslets avsättning, men som möjligen tillfredsställer socialdemokraternas behov av storskalighet och ökade styrmöjligheter. Det enda riktiga vore att stycka upp "terminalelefanten" och satsa på eldningsanläggningar, små såväl som stora. På det viset kan avsättningen av skogsbränsle tryggas. Det är i den situationen också möjligt att en och annan terminal kan visa sig motiverad, men för detta behövs inga bidrag.

Centern har år efter år motionerat om att små och stora företag skall ha

*Stöd för oljeersätt-
ning och investe-
ringar inom energi-
området*

samma möjligheter till stöd när det gäller oljeersättande åtgärder. Socialdemokraterna har med gott stöd från moderaterna med samma envishet alltid avslagit motionerna. Dessa partiets centraliseringsiver har omöjliggjort för de små företagen att behandlas på samma sätt som de större. Det tycks också vara omöjligt för dessa partier att förstå att många små kan betyda lika mycket som en stor.

Samma tendenser visar socialdemokraterna när de envist håller fast vid 4-6 miljoner ton kol i 1990 års energibalans, trots att detta bevisligen kommer att förhindra ett optimalt utnyttjande av spillvärme och annan gratisenergi med hjälp av värmepumpsteknik. Detsamma gäller för skogsbränsle. Det tycks åter vara förkärleken för storskalighet och möjligheterna till planhushållning som förhindrar socialdemokraterna att anpassa sig till de positiva möjligheter som den faktiska utvecklingen erbjuder. Det är ur såväl ekonomisk som miljömässig synpunkt mycket beklagligt att socialdemokraterna saknar vilja och/eller insikt nog för att utnyttja de positiva energialternativ som morgondagen rymmer.

Fru talman! Propositionen har utgjort ett bristfälligt beslutsunderlag. Även efter de kompletteringar som har gjorts från departementets sida är underlaget långt ifrån tillfredsställande. Centerns förslag att regeringen bör återkomma med en fullständig redovisning är mycket väl motiverat. Riksdagen måste ha klara besked om vilka avgifter och skatter som är energipolitiskt motiverade och vilka som tillkommer bara för att stärka statens finanser.

Centern har gått med på en kompromiss när det gäller effektgränsen för de eldningsanläggningar som skall få stöd enligt 1984 års investeringsprogram. Gränsen sänktes från 1 MW till 0,5 MW. Centerns målsättning var att gå betydligt längre, men vi har i ett särskilt yttrande konstaterat att det, på grund av att socialdemokrater och moderater avstyrkt våra upprepade framställningar om att delegera och decentralisera besluten i dessa mindre stödärenden till utvecklingsfonderna resp. lantbruksnämnderna, tyvärr inte är politiskt möjligt att sätta effektgränsen lägre. Detta beklagar vi djupt. Som jag tidigare sagt betyder detta att de små företagen icke blir behandlade på samma sätt som de större.

Vi kompromissade oss också fram till en skrivning som vi trodde skulle betyda en öppning för bl. a. Mora värmeverk, även om vi på intet sätt tagit ställning till det enskilda ärendet. Nu tycks det inte bli så. Vi anser emellertid från centerns sida att om det har uppstått en mängd oförutsedda kostnader i ett projekt, där flera parter från början varit med om analyserna, och om man fortfarande anser att det är ett ur energipolitisk synpunkt viktigt projekt, så bör dessa oförutsedda merkostnader på ett rimligt sätt fördelas mellan parterna. Vi har kunnat konstatera att ett sådant förfarande har praktiserats i många andra fall.

Centern har här i princip stött socialdemokraternas uppfattning om stöd till olika slags värmepumpar. Vi har särskilt velat trycka på det konkurrensförhållande som finns mellan frånluftsvärmepumpar och återvinning i ventilationsluften via värmeväxlare. Det är för att förhindra

onödiga apparatinstallationer som vi har accepterat det förslag som regeringen lagt fram om att icke lämna bidrag till frånluftsvärmepumpar.

Solenergi är den verkliga framtidsenergin. Centern har gång efter annan visat på vilka möjligheter som finns när det gäller att utnyttja solenergi. Dessa möjligheter behöver tillvaratas nu. För tre år sedan hävdade vi med samma envishet värmepumpsteknikens möjligheter. I dag känner alla till den teknikens möjligheter. Om några år kommer sannolikt också solenergin att vara i samma läge, om den bara får en ärlig chans. Det skrämmande och farliga är att om vi inte ger solenergin den chansen i dag, så kommer vi snabbt att ha låst upp de resurser som borde reserveras för solenergi. Sedan finns det mycket liten chans till ett konstruktivt återvändande till dagens positiva utgångsläge.

Redan hösten 1982 poängterade centern hur fel det var att ge 25 % bidrag till torveldade anläggningar. Vi ansåg redan då att man borde behandla inhemska bränslen, skogsbränslen och torv, lika, och vi föreslog 15 %. Vi applåderar att regeringen nu har anammat vårt förslag och att den föreslår 15 % bidrag i fortsättningen till eldningsanläggningar för inhemska bränslen. Vi beklagar dock den felstyrning som under det gångna året har uppstått genom att åtskilliga torvkontrakt har tecknats i områden där det för all framtid kommer att finnas ett överskott på skogsbränsle. Därmed har man fått en felaktig prioriteringsgång mellan torv och skogsbränslen. Skogsbränslen måste alltid vara nummer ett.

När det gäller fjärrvärmeanläggningar kan jag bara konstatera följande. Om den ståndpunkt som centern driver beträffande flexibla fjärrvärmeanläggningar, säger utskottet mycket vänligt att vi har alldeles rätt, men den vill ändå inte se till att detta, som man anser är så viktigt och så riktigt, följs upp genom ett bidragsvillkor. Denna blyghet vad gäller att reglera väsentliga saker har gjort mig oroligt överraskad.

Vad gäller energiupphandlingsdelegationen sade vi 1982 att man inte kan använda 700 milj. kr. på ett förnuftigt sätt under en så kort tid som ett år. Vi fick självfallet rätt. Man förbrukade 150 milj. kr. Vi tycker detta tyder på att man ändå har hanterat detta med ett rimligt mått av förnuft. Vi tror heller inte att det är skäligt att utöka detta till mer än ca 300 milj. kr.

Regeringen vill ha helt fria händer. Men vi har vid redovisning i utskottet fått signaler om på vilket sätt man vill använda de återstående miljonerna.

Vi är ändå tveksamma till om detta är en riktig hantering.

Vi säger nej till höjd bensinskatt, eftersom vi inte anser att det finns några rimliga ekonomiska substitut för bensinen.

Fru talman! För att inte överskrida tiden vill jag härmed bara yrka bifall till samtliga reservationer där Per-Ola Eriksson och mitt namn förekommer.

Anf. 63 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! När det gäller proposition 62 biträder folkpartiet i många stycken det som regeringen anfört om fortsatt statligt stöd till oljeersättande åtgärder samt ett nytt investeringsprogram inom energiområdet.

Vi vill dock från vårt håll understryka att det är ytterst viktigt att statens

Onsdagen den
21 december 1983

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

stöd ges en sådan utformning att resurser inte i onödan satsas på projekt som är kommersiellt lönsamma och som skulle ha kommit till stånd även utan statligt stöd. Vi anser att en del av de föreslagna åtgärderna inte är tillräckligt belysta, och vi motiverar vår ståndpunkt just med hänsyn till detta. Det gäller bl. a. investeringsstödet till s. k. skogsbränsleterminaler där bränsleråvara och industriråvara separeras. Det finns mycket som tyder på att sådana terminaler redan i dag är kommersiellt motiverade och bör kunna komma till stånd genom initiativ från skogsindustrin även utan investeringsstöd från samhället.

Den här principiella ståndpunkten gäller också för det som sägs i propositionen beträffande stöd till värmepumpar. Enligt det förslaget kommer inte s. k. frånluftsvärmepumpar att bli stödberättigade. Det kan enligt vårt sätt att se medföra en icke acceptabel snedvridning av konkurrensen mellan tillverkare av produkter med samma energipolitiska effekt men baserade på olika tekniker. Det finns så långt vi kan se inte skäl att diskriminera någon viss teknisk lösning när det gäller värmepumpar.

När det gäller regeringens finansieringsförslag är det enligt vår mening illa underbyggt. Bl. a. saknas i propositionen beräkningar som redovisar vilka intäkter de olika avgifterna totalt kan väntas ge. Från folkpartiets sida anser vi nu liksom tidigare att programmen för oljeersättning, forskning, utveckling och prospektering bör finansieras med avgift på oljeprodukter. Där har vi den uppfattning som vi redovisat redan tidigare. Det är emellertid svårt att ta ställning till om de föreslagna avgiftsnivåerna är motiverade. Mycket tyder på att de leder till viss överfinansiering. Vi ser därför f. n. varken något energipolitiskt eller statsfinansiellt skäl att höja skatten på bensin. Om medel skulle saknas för att bedriva programmen i den omfattning som riksdagen beslutat, får regeringen under programperioden återkomma med finansieringsförslag.

Fru talman! Jag skall nu kort kommentera en del av de reservationer som folkpartiet har avgivit.

I reservation 10, som är gemensam för folkpartiet, centern och moderaterna, redovisar vi den uppfattningen att det inte bör utgå något stöd till skogsbränsleterminaler där bränsleråvara och industriråvara separeras. Vi anser att mycket talar för att sådana terminaler redan nu är kommersiellt motiverade och bör komma till stånd genom initiativ från skogsindustrin även utan investeringsstöd.

I reservation 13, som gäller värmepumpar, konstaterar vi att s. k. frånluftsvärmepumpar enligt förslaget inte kommer att vara stödberättigade. Vi har från folkpartiets sida inte funnit något som helst belägg för vad som anförs i propositionen om att värmepumpar som utnyttjar frånluft redan nu är så lönsamma att ytterligare utvecklingsstimulanser är överflödiga. Följaktligen innebär vårt ställningstagande att bidrag bör utgå oavsett typ av värmepumpar. Den här vidgningen av möjligheterna bör ske inom ramen för de medelsbehov på 100 miljoner som framförs i propositionen.

I reservation 29 säger folkpartiet, liksom centern och moderaterna, nej till en ytterligare höjning av bensinskatten. Vi ser varken något energipolitiskt

eller statsfinansiellt skäl att nu höja skatten på bensen.

Slutligen konstaterar vi i reservation 30 att eftersom vi avstyrker förslaget om höjd skatt på bensen, avstyrker vi rimligen också regeringsförslaget om hur ifrågavarande medel skall fördelas.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 10, 13, 29 och 30.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 64 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! För ett par dagar sedan behandlade vi här i kammaren en proposition om energiskatter. Vi anser nu liksom då att det finns mycket positivt i regeringens proposition. Vi ställer upp på mycket av vad som sägs där. Vi konstaterar ännu en gång att både regeringen och dess energiminister nu alltmer intar de ståndpunkter och positioner som vi hade i linje 3 och folkampanjen mot kärnkraft för fyra fem år sedan. Det är glädjande. Det hade varit mycket bra för den svenska energipolitiken och det energipolitiska läget om sådana ståndpunkter hade intagits redan då av energiministern och andra som hade inflytande på energifrågor.

Vi har lämnat några reservationer till betänkandet. Jag skall kort beröra dem.

Vi har tidigare varnat för kolintroduktionen, som vi anser pågår alltför snabbt och ganska ohämmat i många avseenden. Jag tror att det är svårt för någon att klart kunna tala om hur mycket kol det egentligen planeras för, hur mycket kol vi kommer att ha i det svenska energisystemet. Jag tror inte att någon i dagens läge med bestämdhet kan redogöra för detta. Och det är litet oroande, framför allt med tanke på miljöeffekterna. Vi får ju dag för dag nya rapporter om försurningsrisker och annat.

Utskottet talar om en försiktig kolintroduktion. Det är ett begrepp som vi känner igen och som använts flera gånger. Men frågan gäller om detta är en försiktig kolintroduktion. Vi har tidigare drivit ett krav på importlicenser. Det är aktuellt fortfarande, och vi kommer kanske att återvända till det. Men vår allmänna inställning är att kolet nu kommer alldeles för snabbt och slår ut en mängd andra energislag på ett sätt som inte är tillräckligt planerat. Utvecklingen är oroande, och vi kommer i fortsättningen att följa utvecklingen uppmärksam.

I första hand anser vi naturligtvis att oljeersättningen skall ske med inhemska bränslen. Om vi skall se på importbränslen anser vi att naturgas kan vara ett komplement som i många avseenden är överlägsen kol. Av den anledningen har vi stött centerns krav i fråga om kol, att i första hand inhemska bränslen skall komma till användning. Vi ställer alltså upp på reservation 8, som jag yrkar bifall till.

Det har varit en diskussion i utskottet om virkesterminaler. Det är ett gammalt vpk-krav som vi har drivit i flera år att det skall inrättas virkesterminaler, framför allt för att vi skall få tillgång till de inhemska

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

*Stöd för oljeersätt-
ning och investe-
ringar inom energi-
området*

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

bränslena på ett vettigt sätt och få ett effektivt utnyttjande av råvaran. Nu har vi fått vissa påpekanden i utskottsskrivningen som vi tycker är bra. Det gäller att man skall tänka på sådant viktigt som inlandssågverk och mindre sågverk, som kanske framför allt i övre Norrland men även på andra ställen är mycket viktiga ur sysselsättningssynpunkt och även fyller en mycket viktig funktion när det gäller handeln. Vårt virke är ju attraktivt och kommer förmodligen – allteftersom skogstillgångarna i världen sviktar – att bli än mer attraktivt. Därför är det bra med en förbättrad satsning på sågtimmer än vad vi sett hittills.

Vi stöder i den här omgången utskottets förslag, men vi kommer mycket noggrant att följa denna fråga och se vad som händer med dessa bidrag, vad det blir för effekter. Massaindustrin har stora intressen här, och vi fruktar att man kanske kommer att ytterligare stärka sitt monopol på den svenska skogsråvaran – och det är inte självfallet något nationellt intresse. Det är inte heller självklart att stora bidrag, upp till halva anläggningskostnaden, skall utgå för att dessa terminaler skall inrättas.

Beträffande fjärrvärmesystem har vi i den här omgången ett särskilt yttrande i utskottsberedningens betänkande. Som tydligen alla andra är vi för små och flexibla fjärrvärmesystem, men vi har inte nu velat sätta upp några villkor, som centern har gjort. Vi anser nämligen att storstädernas värmeförsörjning måste lösas så snabbt som möjligt, och därför har vi inte velat villkora införandet av flexibla fjärrvärmesystem, lågtemperatursystem osv. I vårt särskilda yttrande tar vi upp en del problem. Det finns anledning att vara mer uppmärksam i fortsättningen.

Vidare har vi i vår motion haft en skrivning om värmepumpar. Bl. a. folkpartiets representant har redan berört den frågan. Vi kommer i detta fall naturligtvis att rösta för reservation 13, som jag yrkar bifall till. Vi anser att värmepumpar inte behöver diskrimineras i något avseende, utan att stöd skall erhållas för sådana. Detta är en energiteknik som för inte så länge sedan ansågs vara ganska utopisk men som nu är högsta mode och mycket ekonomisk. Denna teknik förtjänar stöd, och därför kommer vi att stödja förslaget genom den reservation som vi har tillsammans med folkpartiet.

Jag vill också mycket kort säga något om solenergin, som nära hänger samman med lågtemperatursystem och småskaliga system. Det är sant som centerns representant, Ivar Franzén, har sagt, att solenergin om några år kommer att bli minst lika accepterad som t. ex. värmepumparna nu har blivit. Det finns intressanta forskningsresultat t. ex. vid Studsvik om solenergens utvecklingsmöjligheter, och jag tror att vi kan förvänta oss ett tekniskt genombrott ganska snart i det avseendet. Därför finns det anledning att hålla öppet för en introduktion och ett stöd till solenergin. Jag yrkar bifall till reservation 15, som rör den frågan.

När det gäller fördelningen av de olika stödåtgärderna – oljeavgifter, kolavgifter, bensin osv. – har vi haft avvikande uppfattningar. Jag yrkar bifall till våra reservationer 28, 31 och 34.

Jag vill säga några få ord om bensinskatten. Vi har ansett det motiverat att man höjer bensinskatten med det ganska blygsamma beloppet av 6 öre.

Internationellt sett är den svenska bensinen mycket billig. Det finns, både av energipolitiska och andra skäl, all anledning att höja bensinpriset litet grand i Sverige. Det är klart att det finns hakar. Glesbygdsbor och en del andra blir naturligtvis drabbade så fort man höjer bensinpriserna. Om detta blir mycket uppseendeväckande belastningar för folk i glesbygd, kan man naturligtvis tänka sig att vidta andra åtgärder för att kompensera fördyrade transportkostnader. Vi ställer oss alltså bakom utskottets hemställan om en höjd bensinskatt. Vår ståndpunkt beträffande de övriga fördelningsposterna som jag har talat om framgår av vår reservation, som jag redan har yrkat bifall till.

Vi önskar en större avgift på den elproduktion som bedrivs i kärnkraftverk, i linje med vår syn på dessa frågor. Vi har där begärt en mycket kraftig höjning jämfört med det som har föreslagits i propositionen, och som utskottets majoritet har ställt sig bakom. Vi anser att kärnkraftsel fortfarande är mycket subventionerad, att elkraften i stort sett är mycket subventionerad i Sverige i jämförelse med andra energislag och att detta inte är bra för den framtida energipolitiska utvecklingen i vårt land. Därför yrkar jag bifall till vår reservation 36 som förordar en skatt om 0,5 öre per kilowatt. Det är något mer än en fördubbling av regeringens förslag.

Detta hänger också nära samma med vår nästa, och sista, reservation, nummer 37, om naturgasen. Det är en fråga som vi har intresserat oss mycket för, och som vi kommer att fortsätta att driva. Framför allt här slår elpriset mycket hårt. Man dumpar el på marknaden och slår på det sättet ut alternativ som naturgas. Vi återkommer till detta i nästa ärende. Vi anser att naturgasen är en energikälla som har framtiden för sig. Den kommer att behövas som ett komplement i den svenska energipolitiken. I valet mellan naturgas och t. ex. kol förordar vi en större satsning på naturgasen. Jag vill därmed yrka bifall till reservation 37.

Utöver de här anmälda reservationerna yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 65 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 9 angående stöd för oljeersättningar och investeringar inom energiområdet handlar om mycket pengar.

Vad gäller oljeersättningsprogrammet är det fråga om sammanlagt 1 650 000 000 kr. i form av villkorliga bidrag och lånegarantier. Den föreslagna uppföljningen av 1983 års investeringsprogram på energiområdet handlar om ett statligt stöd på ytterligare 300–400 milj. kr. Det är alltså inga småsummor det rör sig om. Dessutom behandlas i betänkandet förslag om vissa avgiftshöjningar på olika energislag för att finansiera energiforskning, åtgärder mot försurning samt utvecklingsinsatser på oljeersättningsområdet. De energislag som drabbas av avgiftshöjningar är olja, bensin, kol och kärnkraftsel.

I sina grunddrag innebär dessa förslag från regeringen inte så mycket nytt. Oljeersättningsprogrammet går tillbaka till 1980. De särskilda investerings-

Onsdagen den
21 december 1983

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

satsningarna på energiområdet inleddes förra hösten, när den socialdemokratiska regeringen trädde till. Satsningen på energiinvesteringar som ersätter olja var en av de programpunkter som vi socialdemokrater ansåg viktiga vad gäller att öka sysselsättningen och minska importen.

Sakligt sett kan man säga att det statliga stödet till oljeersättning nu går in i ett mognadsskede. Satsningarna har tidigare med nödvändighet varit något vildvuxna. Det gällde att pröva sig fram i utvecklingshänseende. Men nu börjar programmet löpa allt bättre. Det är en slutsats man kan dra. Oljeersättningsinvesteringarna börjar nu ge väsentliga bidrag till minskningen av den svenska oljenotan.

Det nya investeringsprogrammet på oljeersättningsområdet kommer att ge ännu mer avkastning i form av minskade oljebehov, eftersom målsättningen nu är att med större kraft än tidigare inrikta det statliga utvecklingsstödet på sådana projekt som ligger långt fram i oljeersättningskedjan. Det som redan är kommersiellt intressant, utan statligt stöd, får helt naturligt inte längre något bidrag. Det är således slut med utvecklingsstödet till sådant som får betraktas som färdigutvecklat och som inte har gett de önskade resultaten.

Det nya energistödsprogrammet kännetecknas alltså av uppstramning och prioriteringar och inte, vilket bl. a. centern föreslår i sina motioner, en utspridning. Vi har också en annan motpol, nämligen moderaterna, som vill ha ett totalt slopande av det statliga stödprogrammet på detta område. De är inte intresserade av utveckling av ny energiteknik för att minska behovet av importerad olja. F. ö. går den stora skiljelinjen i dessa frågor fortfarande mellan moderaterna och centerpartiet – ett nog så intressant politiskt faktum.

Inriktningen av den socialdemokratiska energipolitiken är alltså i sina olika delar helt klar: Minskat oljeberoende i enlighet med 1981 års energipolitiska beslut samt på sikt kärnkraftens avskaffande, när de tolv reaktorerna har tjänat ut.

Därutöver tjänar satsningarna på energiinvesteringar för att ersätta olja syftet att öka sysselsättningen. Utskottet föreslår nu, som jag sade inledningsvis, ett fullföljande av 1983 års investeringsprogram. Det innebär ytterligare stöd till bl. a. förbränningsanläggningar som eldas med torv och inhemska bränslen, ytterligare stöd till fjärrvärmedistribution, dels inom storstadsregionerna, dels genom det sammankopplingsstöd som nu införs.

Dessutom är det fråga om ett nytt bidrag när det gäller skogsterminaler, som separerar skogsråvara och bränsleråvara. Det är en viktig punkt. Det bidraget innebär att man förhoppningsvis kan få slut på den ständiga striden mellan olika intressenter på det här området. Det borde, tvärtemot vad de borgerliga partierna säger i sina reservationer, vara ett stöd också för de intressen som arbetar för att vi skall kunna ta ut mer bränsleråvara ur den svenska skogen utan att för den skull skada skogsindustrin. Därför är vi i näringsutskottets majoritet förvånade över att man har lagt en reservation på denna punkt.

Dessa stridigheter mellan olika intressen var ett ständigt problem under den borgerliga regeringstiden. Under de sex år som de borgerliga satt i

regeringsställning gjorde de ingenting. Här föreligger nu ett förslag, och vi hade förhoppningen att det skulle bli slut på intressemotsättningarna – men så går de borgerliga partierna, framför allt centern, emot förslaget på den här punkten. Vi är förvånade, men vi tror ändå att intresset ute bland dem som närmast är berörda kommer att vara positivt.

Sedan är det fråga om stöd för installation av värmepumpar utom när det gäller frånluftspumpar – vi har klart kunnat konstatera att de redan är lönsamma, och det finns ingen anledning att i det läget ödsla statliga pengar.

Vi vill också ha stöd till mindre solvärmeanläggningar, till utnyttjande av industriell spillvärme, till temporärt utnyttjande av elvärme samt till byggande av små vattenkraftverk.

Jag har velat göra denna uppräknning därför att det i den energipolitiska debatten flitigt förekommer påståenden, inte minst från centerns sida, om att socialdemokratin inte är intresserad av de inhemska bränslena och deras utveckling framöver så att de når ett kommersiellt stadium. Det är alltså precis tvärtom. Med det här nya stödprogrammet markeras det ytterligare. Talet som man ibland för om att socialdemokratin enbart är intresserad av att ersätta olja med kol har alltså ingen motsvarighet i verkligheten – det är en direkt vrångbild som centern nu åter försöker sprida.

Jag har sagt det förr, och jag säger det en gång till, Ivar Franzén – socialdemokratin står helt bakom den försiktiga kolintroduktion som formulerades i 1981 års Fälldinska energiproposition. Inte ett ton över detta program fram till 1990 kommer vi att förorda. Vi står alltså fast vid den försiktighet som Fälldin formulerat på det här området, och det borde ju vara en garanti för Ivar Franzén. Därför hoppas jag att vi i fortsättningen skall slippa påpekanden av det slag som Franzén gjort i den här debatten.

Herr talman! Tiden går snabbt den här sista dagen av riksdagens höstsession. Jag vet inte om jag med hänsyn till det skall bry mig om att kommentera de olika reservationerna i utskottsbetänkandet.

Det är inte så få reservationer – det är 38. Jag skulle självfallet kunna ägna rätt mycket tid åt dem. Jag kanske – i varje fall i det här skedet av debatten – skall nöja mig med att konstatera att man kan anlägga många olika synpunkter på det faktum att oppositionen avger 38 reservationer med anledning av ett betänkande, men en kan man definitivt anföra: De borgerliga partierna är verkligen inte eniga i energipolitiken. De är där lika splittrade som någonsin tidigare.

Man kan dra ytterligare en slutsats av detta, herr talman, och det är att utan en socialdemokratisk regering hade det inte blivit särskilt mycket av energipolitik och satsningar på oljeersättningsinvesteringar. Det hade heller inte – med tanke på den oenighet som föreligger mellan de tre borgerliga partierna – blivit särskilt mycket av förberedelser för kärnkraftens avskaffande. Jag tror att det är viktigt att stryka under det. Bl. a. på det här området är den borgerliga oppositionen helt enkelt icke regeringsduglig.

Med detta, herr talman, vill jag än en gång yrka bifall till utskottets hemställan i näringsutskottets betänkande nr 9.

Onsdagen den
21 december 1983

*Stöd för oljeersätt-
ning och investe-
ringar inom energi-
området*

Anf. 66 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson ansträngde sig att slå en kil mellan de borgerliga partierna. Hans påståenden kan inte få stå oemotsagda.

Den inställning i grundfrågan som kom till synes i folkomröstningen består. Det finns ingen anledning att dölja det. Jag är emellertid aldeles övertygad om att den grundsyn på samhällets roll i de här frågorna som de borgerliga partierna hyser är en utmärkt brygga för att komma till enighet i energipolitiken den dag vi skall ta över ansvaret.

Jag skall emellertid också något kommentera vad Lennart Pettersson sade om den socialdemokratiska energipolitiken och peka på en del faktiska bevis för att min kritik är mycket motiverad. I den energibalans som jag talade om i mitt första inlägg redovisade jag en kolintroduktion med vissa andelstal i landet. Lennart Pettersson gör sig nu stolt över att socialdemokratisk politik inte går längre än de ton som då kunde beräknas.

Sedan den dagen har emellertid erfarenheterna av och kunskaperna om de vådliga effekterna av kolförbränning blivit mycket större. Vi har alla upplevt det som närmast en chock vilka effekter de fossila bränslena får på våra skogar och övriga miljöer. Det finns all anledning för socialdemokraternas energipolitiker att ta det i beaktande.

Låt mig också påtala en del flagranta exempel på hur det går när byråkrati och centraldirigering skall styra ett område inom politiken som mycket väl kan hanteras av marknadens krafter. Jag tänker närmast på det anslag på 700 milj. kr. som förra året begärdes till energidelegationen. Av dessa pengar hade denna delegation ännu så sent som den 25 oktober enligt de upplysningar som jag har fått inte kunnat förbruka mer än 70 milj. kr. Man kan fråga sig om det är framsynt politik att i november 1982 begära 700 milj. kr. för ett visst ändamål och ett år senare bara ha förbrukat en tiondel av pengarna.

Ett annat exempel är följande. I den socialdemokratiska politiken drar man en knivskarp gräns mellan olika tekniker såvitt gäller användandet av värmepumpar. Det måste väl ändå framstå som ganska uppenbart att detta är ett ingrepp i ett område av energiförsörjningen som inte är behövligt. Det påvisar hur snett byråkratin kan gå.

Anf. 67 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson talar om uppstramning i energipolitiken när det gäller oljeersättning och ställer det i motsats till den decentralisering och likabehandling som centern pläderar för. Det sätter han rubriken "utspridning" på. För socialdemokraterna är tydligen centralisering och koncentration uppstramning, medan decentralisering och likabehandling är utspridning. Jag vill gärna notera det till protokollet.

Lennart Pettersson säger vidare att skiljelinjen går mellan moderaterna och centern. Jag skall inte förneka att vi på många punkter har olika meningar. Men jag vill gärna konstatera att tack vare att socialdemokraterna – och det noterar vi med stor tillfredsställelse – på punkt efter punkt börjar ansluta sig till de förslag som centern tidigare har framlagt, så minskar

bevisligen klyftan mellan oss. Det är inget negativt med det. Samtidigt tror vi dock att det finns en konstruktiv bas för ett samarbete också med högersidan.

Lennart Pettersson är överraskad över att vi går emot terminaler. I mitt första anförande sade jag att terminaler tyvärr inte främjar avsättningen av skogsbränsle. De slår i stället sönder ett väl fungerande leverans- och transportsystem. Det kommer att bli ungefär samma snedvridningar som ni åstadkommit med ert 25-procentiga torvbidrag. Det hade varit tacknämligt om vpk inte låtit lura sig, utan vi i stället hade fått den majoritet som behövs för att kunna satsa på avsättning av skogsbränsle och inte ett slags illa funnen koncentration av skogsbränsle.

Lennart Pettersson säger att Thorbjörn Fälldin har rekommenderat denna kolintroduktion. I den energibalans som vi gjorde påvisade vi, precis som Nic Grönvall sade, möjligheter utifrån gemensamma bedömningar. I dag kan vi tillsammans konstatera att kol inte behövs. Varje krona som investeras i kolreningsanläggningar kommer inom en ganska kort period att visa sig vara felinvesterad. Det förhindrar ett bättre utnyttjande av inhemska bränslen, framför allt skogsbränsle. Men i lika hög grad förhindrar det en positiv utveckling av värmepumpstekniken, tillvaratagande av gratisenergi och spillvärme i olika former.

Tänk om på dessa punkter, Lennart Pettersson! Då kan vi tillsammans åstadkomma en konstruktiv energipolitik.

Anf. 68 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson konstaterar att stödinsatserna för att ersätta oljan och investeringarna på energiområdet gäller mycket stora pengar. Det kan jag helt instämma i. Men, Lennart Pettersson, just mot den bakgrunden tycker vi att det inte är vidare bra att det saknas ekonomiska redovisningar på inkomstsidan. Vi har efterlyst en klarare redogörelse för om vissa skatter och avgifter verkligen är energiekonomiskt motiverade och inte är ett sätt att förstärka statskassan helt allmänt.

Under utskottsarbetet har vi inte fått dessa frågor besvarade. Det har bl. a. resulterat i att vi säger nej till en höjning av bensinskatten. Det ser allvarligt ut, när man i en sådan här stor och omfattande proposition saknar ordentliga ekonomiska beräkningar och redovisningar.

Anf. 69 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt ge några långa repliker, men jag måste gå upp och bemöta Lennart Pettersson, när han låter påskina att det är tack vare socialdemokraterna som man kommer att kunna avveckla kärnkraften. Det är väl ändå att bita huvudet av skammen. Som jag sade i mitt första anförande är det bra att socialdemokratin i regeringsställning, dess energiminister Birgitta Dahl och andra har lämnat de extrema ståndpunkter som ni intog i energikommissionen, i konsekvensutredningen och i alla andra uttalanden under de år som debatten pågick.

Det hade emellertid varit väldigt bra, om vi inte hade laddat några fler reaktorer än de sex som var i drift när debatten pågick. Fler hade vi inte

behövt. Då hade vi nu haft ett bättre läge. Det hade varit mycket lättare att avveckla sex kärnkraftverk än tolv. Dessutom är de sex sista ungefär dubbelt så stora som de sex första i fråga om kapacitet.

Litet mer ödmjukhet tycker jag ändå att Lennart Pettersson och andra socialdemokrater kunde visa i denna debatt i stället för att göra sig till företrädare för någon slags kärnkraftsavveckling. Såsom har sagts här från centerhåll var det ni och moderaterna som med benäget stöd av folkpartiet en gång i tiden drev fram det kärnkraftsprogram som vi nu lider av. Litet mer ödmjukhet vore väldigt passande.

Anf. 70 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Till Oswald Söderqvist vill jag säga att vi står fast vid linje 2 när det gäller kärnkraftsavvecklingen. De tio kärnkraftverk som nu är i drift gör mycket god nytta. De sparar många sköna miljoner kronor i minskad oljeimport för Sverige. Även de två reaktorer som startar 1985 kommer att fylla den funktionen. Det är jag övertygad om. Samtidigt har vi självfallet vår uppmärksamhet klart inriktad på säkerhetsfrågorna.

För samtliga företrädare för oppositionen här i dag vill jag bara i all försynthet peka på den handlingsförklaring som rådde i fråga om energipolitiken under de borgerliga åren, vilket hade negativa verkningar för Sverige. Den handlingsförklaringen gäller uppenbarligen fortfarande med tanke på de olika handlingslinjer som varje oppositionsparti nu för fram. Ingenting i de inlägg som har gjorts här i dag talar för att herrarna skulle kunna komma bättre överens i regeringsställning.

Socialdemokratin däremot är bärare av en konstruktiv energipolitik. F. n. finns inga egentliga alternativ till den socialdemokratiska energipolitiken. Det är möjligt att det i en framtid kan bli så att man samlas mera också på den borgerliga kanten. Men f. n. råder det bara ett enda stort gräl er emellan på det energipolitiska området.

Exemplen på detta är många. Ett är – och det borde vara uppenbart t. o. m. för Ivar Franzén när han försöker släta över – att moderaterna konsekvent säger nej till hela utvecklingsprogrammet på oljeersättningsområdet, medan ni snarare trycker på i den riktningen att ni vill ha mer pengar och mer styrmedel av olika slag. Den kritik som jag fick av Nic Grönvall för att socialdemokratin skulle vara förtjust i planhushållning på det här området kan jag i så fall i hög grad skicka vidare till centerpartisterna; de är inte särskilt dåliga på den punkten heller.

Vi håller fast vid Fälldinregeringens försiktiga kolintroduktion och har skärpt de miljökrav som den ursprungligen förde fram. Det är självklart att kommer inte miljökraven att uppfyllas, så måste vi dra ner både på den försiktiga kolintroduktionen och på den satsning på inhemska bränslen som vi annars hade tänkt oss men som också skulle vara problematisk ur miljösynpunkt.

Herr talman! Med detta ber jag än en gång att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 9.

Ondsdagen den
21 december 1983

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

Anf. 71 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Låt mig först konstatera att centern inte vill ha mer pengar till oljeersättning, utan bättre använda pengar. Det är bara att läsa innantill för att inse det.

Låt mig sedan konstatera att det var socialdemokraterna som med stöd av moderaterna sade nej när mittenregeringen lade fram förslag om skärpta krav vid eldning med kol. Den meriten kan tyvärr inte Lennart Pettersson tillskriva sig.

De två ytterligare kärnkraftsreaktorerna 11 och 12 kommer att göra nytta, säger Lennart Pettersson. Om inte socialdemokrater, folkpartister och moderater hade missbrukat sin tolkningsrätt till att påstå att högst tolv alltid är tolv, utan hade kunnat konstatera det samhällsekonomiskt riktiga i att bryta vid tio, så skulle de ca 35 miljarder i reaktorpenningar plus nätuppbbyggnadspenningar som då hade frigjorts omedelbart efter folkomröstningen, insatta i energihushållning och alternativ energiproduktion, ha gjort att vi hade haft ett betydligt bättre utgångsläge i dag än med den ringa nytta som dessa två reaktorer kan göra i vad gäller oljeersättning.

Jag vill ge socialdemokraterna och deras regering den komplimangen – om den nu kan uppfattas som en sådan – att den handlingskraft ni har visat har betytt enormt snabba kast i energipolitiken som har försvårat för dem som har att besluta i energifrågor. Från att tala om 25 stora koleldade anläggningar, ingen kolskatt, omfattande stöd till torvanvändning och ytterligare byråkrati kring skogsbränsle har ni nu gått in litet mer på centerns linje att ta bort moms och även på annat sätt försöka gynna de inhemska bränslena i form av skogsbränsle. Detta uppskattar vi – jag har sagt det tidigare – men vi hade tyckt att det varit ännu bättre, om vi redan hösten 1982 hade kunnat komma fram till dessa gemensamma ståndpunkter. Det skulle ha besparat oss onödiga investeringar i koleldningsanläggningar, det skulle ha inneburit att många som i linje med energibeslutet har satsat på skogsbränsle inte hade haft så stora bekymmer som de har fått genom socialdemokraternas hanterande av frågan.

Nu försöker Lennart Pettersson tala om motsättningar inom borgerligheten, men på punkt efter punkt kan jag visa hur det är moderater och socialdemokrater som har gjort gemensam sak. Ni har ju detta med centralisering och koncentration gemensamt, och det kan inte döljas ens med vackra ord.

Anf. 72 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt första anförande, är det som är bra i socialdemokraternas energipolitik i dag, Lennart Pettersson, det som ni har tagit över från linje 3 och kärnkraftsmotståndarna – Ivar Franzén har också berört det alldeles nyss. Ni har gått med på att släppa fram inhemska bränslen. Ni har börjat tala mer och mer om alternativ. Jämför det med vad ni sade för fem år sedan. Då var ju sådant bara strunt, för att inte ta till ännu värre uttryck.

Onsdagen den
21 december 1983

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

Därför tycker jag att det är dåligt av er att nu försöka inhösta att det är socialdemokratin som har drivit fram att kärnkraften skall avvecklas och sådana saker.

När det gäller kärnkraftselen säger Lennart Pettersson: Tänk, så mycket olja vi har sparat på det! Men vi vet allihop att det är marginellt det som har sparats genom att el har körts in i värmesystemen. De stora besparingsåtgärderna har gjorts genom att folk dragit ner förbrukningen, att industrin har dragit ner sin förbrukning och framför allt att vi har fått in ersättningsbränslen. Den oljeersättning som skett genom kärnkraftselen är mycket marginell i förhållande till den pott som har sparats.

Vi kommer att få oerhört stort besvär med att placera den elkraft som nu kommer att produceras i de två nya reaktorerna. Redan släpper vi ut massor av vatten förbi våra vattenkraftsturbiner. Hela förra sommaren stod många av våra stora vattenkraftverk med öppna portar därför att man inte kan stänga av kärnkraftverken – däremot går det att släppa ut vattnet. Bara en sådan sak är ju avslöjande i det här sammanhanget.

Om ni för fem år sedan hade haft den förståndiga inställning som ni visar här i dag, skulle vi ha haft ett mycket bättre energipolitiskt utgångsläge. Vi skulle ha tjänat massor av pengar, vi skulle ha sluppit problem med avfall från kärnkraftsreaktorerna osv. Kom inte här och säg att det är ni som genomdrivit de positiva åtgärder som vidtagits. Ni har ju hela tiden drivit den motsatta linjen, och det får vi lida för allihop.

Anf. 73 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! I skatteutskottet har det länge rått enighet om att specialdestinering av skatter bör undvikas. Utskottsmajoriteten har också erinrat om det i sitt yttrande till näringsutskottet men redovisar sedan en enligt min uppfattning föga heroisk inställning, att man f. n. inte vill motsätta sig att de angivna ändamålen avgiftsfinansieras på sätt som föreslagits. I moderata samlingspartiet har vi den uppfattningen att det vore önskvärt om skatteutskottet ville hävda sin uppfattning om specialdestinerade skatter mera konsekvent och med större tyngd.

I skatteutskottet föreligger också enighet om behovet av en klarare gränsdragning mellan skatter och avgifter. Det är inte bra som det är nu. Förra veckan fattade riksdagen beslut om energiskatter, och i dag skall beslut fattas om avgifter som i stor utsträckning egentligen är skatter.

Nic Grönvall beskrev i sitt inledningsanförande svårigheterna att få någon överblick över både kostnader och effekter av de statliga insatserna på energiområdet, och den luddiga gränsdragningen mellan skatter och avgifter underlättar ju inte att få en bättre överblick.

När det gäller effekterna kan man tillägga att vi redan har fått ytterligare en proposition som har prispåverkande effekter på energiområdet. Jag tänker på proposition nr 71 om nya förfaranderegler för punktskatter. Om den propositionen bifalls, får det ränteeffekter som har prishöjande verkan på energiområdet av bortemot en kvarts miljard. Det är alltså i högsta grad önskvärt med fortsatta ansträngningar att finna vägar som kan underlätta en

bättre överblick på det här området.

Med det vill jag instämma i de yrkanden som Nic Grönvall tidigare har framställt.

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

Stöd för oljeersättning och investeringar inom energiområdet

Anf. 74 NILS NORDH (s):

Herr talman! Jag kommer under några minuter att inskränka mig till att behandla det avsnitt i näringsutskottets betänkande 1983/84:9 som behandlar värmepumpar.

Värmepumpstekniken, som utvecklats under den senaste femårsperioden, har under 1983 blivit såväl tekniskt som kommersiellt accepterad som en energibesparande och oljereducerande teknik.

I regeringens proposition 62 föreslås ett bidrag på 15 % för att stimulera till ökade investeringar i värmepumpar. Detta är en riktig åtgärd. Det är nödvändigt med någon form av stimulans om vi skall kunna pressa ned landets totala oljekonsumtion.

Det är emellertid litet förvånande att en typ av värmepumpar har undantagits från detta investeringsbidrag med motiveringen att dessa pumpar är så "lönsamma". Det är av den anledningen som vi har väckt motion 1983/84:176, vari vi påtalar behovet av en likabehandling av värmepumpar oavsett vilken idé de är uppbyggda på.

Den typ av värmepump som är byggd på idén att frånluft återanvänds kommer genom det av regeringen föreslagna undantaget att diskrimineras.

Jag vet inte, herr talman, vilka parametrar som man har använt för att komma fram till att lönsamheten på en frånluftsvärmepump skulle vara så mycket bättre än på andra typer.

Vid lönsamhetsberäkningar bör man använda sig av två faktorer, dels tillförd energi i kWh ställt mot utvunnen energi i kWh, dels investeringskostnad gentemot besparing i uppvärmningskostnad. Använder man sig av dessa parametrar, blir skillnaderna i lönsamhet marginella. Gjorda mätningar för att klarlägga lönsamheten på olika typer av värmepumpar har kommit till detta resultat.

Bostadsutskottet har i sitt yttrande till näringsutskottet anfört:

"Det kan emellertid, såsom görs i vissa motioner, hävdas att stöd bör utgå till samtliga typer av värmepumpar eller att det är angeläget att värmepumpar i stödhänseende behandlas lika."

Det är viktigt för den fortsatta utvecklingen av värmepumpstekniken, för att få den ännu effektivare och därmed energibesparande, att ingen typ särskiljs, utan att alla får en likabehandling.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion 1983/84:176.

I detta anförande instämde Inge Carlsson och Göran Persson (båda s).

Anf. 75 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det är glädjande att Nils Nordh har tagit upp problemet med värmepumpar, som också jag kommer att uppehålla mig vid. Det är också

bra att Göran Persson instämmer. Vilka som är regeringsdugliga inom det socialdemokratiska partiet får de själva klara ut.

Regeringen föreslår fortsatt stöd vid installation av värmepumpar. Det tycker vi inom folkpartiet är bra. Värmepumparna är en energianordning som kräver en relativt hög installationskostnad. Den kompenseras dock senare under åren av en lägre energiförbrukning och därmed lägre kostnader. Dessa höga installationskostnader verkar emellertid avskräckande. Därför är ett stöd befogat.

Folkpartiet har i motion 183 krävt att stödet vid installation av värmepump skall vara lika oavsett vilken funktionsprincip som gäller. Vi menar alltså att även värmepumpar som arbetar enligt frånluftsprincipen skall ha stöd.

Bostadsutskottet har resonerat likadant i sitt yttrande till näringsutskottet. Bostadsutskottet avstyrker dock förslaget av ekonomiska skäl. Näringsutskottet har sedan gått på avslagslinjen. Motivet sägs vara att värmepumpar som arbetar enligt frånluftsprincipen är mer lönsamma än dem som tar energin ur ytterluften.

Men med detta resonemang fastlägger utskottsmajoriteten en princip som är helt orimlig. Inom en och samma teknikgren skall staten genom stödåtgärder missgynna den bästa lösningen. Konsumenterna skall alltså stimuleras ekonomiskt att köpa system som i en framtid kommer att förbruka mer energi än de optimala systemen.

Herr talman! Statens stöd får rimligtvis inte utformas så att det ökar energiförbrukningen i landet. Jag yrkar därför bifall till reservation 13.

Anf. 76. IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig försöka att göra ett mycket kort klarläggande.

Lönsamheten i en värmepumpsinstallation är beroende dels på den värmefaktor som kan uppnås, dels på installationskostnad räknad per producerad energienhet. Vad avser frånluftsvärmepumpar är värmefaktorn i allmänhet betydligt högre och installationskostnaden lägre än för t. ex. ytjordsvärme- och ytterluftsvärmepumpar. Detta ger generellt frånluftsvärmepumparna en bättre lönsamhet. Det finns emellertid undantag, såsom när det krävs omfattande nyinstallationer av luftkanaler. Men det kan starkt ifrågasättas om en frånluftsvärmepump i sådana fall är den bästa lösningen. En balanserad ventilation med effektiv värmeåtervinning bör i stället övervägas. Detta alternativs konkurrenskraft bör inte försämrans genom att ett ensidigt stöd ges till frånluftsvärmepumpar. Det statsfinansiella läget talar för en återhållsamhet i bidragsgivningen. Viktigt är därför att inte lämna bidrag som kan få icke önskvärda styreffekter. Om bidrag till frånluftsvärmepumpar skall rymmas inom ramen för nu föreslagna medel är risken stor att den totala investeringen i värmepumpar minskar, vilket skulle vara till nackdel för alla parter.

Anf. 77. KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Om det som Ivar Franzén anför beträffande lönsamheten då det gäller frånluftsvärmepumparna råder det en ganska rejäl oenighet.

Därför menar vi att man inte skall rubba marknadsekonomin på detta område. Det är helt orimligt att staten ger stöd som kommer att innebära att man ökar energiförbrukningen i landet.

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslutet redovisas efter behandlingen av näringsutskottets betänkande 14.)

*Vissa naturgas-
frågor*

Anf. 78 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 10 om vissa naturgasfrågor.

Vissa naturgasfrågor

Anf. 79 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Mycket skulle kunna sägas – litet skall sägas.

Jag skall bara konstatera, att när näringsutskottet i våras hade att behandla frågor som hade med Sydgasprojektet att göra i anledning av tilläggsbudget III, uttalade näringsutskottets majoritet dels att Sydgasprojektet inte har väsentlig betydelse för det svenska energisystemets flexibilitet, dels att några betydande extra kostnader för staten av detta skäl ej var motiverade och slutligen dels att staten inte fick disponera de medel som näringsutskottet då tillstyrkte så att staten skulle förlora sin handlingsfrihet.

Herr talman! Vi har under utskottsbehandlingen i höst kunnat konstatera att det är precis vad som rent faktiskt har skett. Statens förhandlare har försatt riksdagen i en sådan situation att riksdagens handlingsfrihet har gått förlorad. Vi moderater har mot bakgrund av detta inte velat motsätta oss propositionens huvudinnehåll men har i ett särskilt yttrande påpekat det mycket klandervärda i att riksdagen på detta sätt ställs utanför den egentliga beslutsprocessen.

Jag skall till slut också säga att vi i reservation nr 6 har konstaterat att någon egentlig grund för att staten skall efterge sin fordran på Swedegas inte finns. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Med hänsyn till det som har inträffat under projektets genomförande och den brist på information som har lett till att riksdagen nu kan uppfatta sig ha ställts utanför den egentliga beslutsprocessen, har vi i reservation 8 yrkat bifall till ett motionsyrkande av innebörd att riksdagen i fortsättningen skall hållas fortlöpande informerad om projektets förlopp och utfall. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Anf. 80 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Majoriteten måste ha missuppfattat centerns förslag när det gäller hur styrelsen i Sydgas skall vara sammansatt och vilka omröstningsregler som skall gälla. Vad vi vänder oss emot är att en enskild statlig ledamot skall få vetorätt i en lång rad frågor. Vi har aldrig ifrågasatt att de regionala

representanterna skulle kunna "köra över" statens representanter, om de gemensamt har en avvikande mening. Det är viktigt att få detta klarlagt.

Miljöfrågorna tränger sig på oss med förnyad kraft. Försurade sjöar och omfattande skogsöd är skrämmande påminnelser om hur hårt vi belastar vår miljö. I detta läge kan vi knappast överskatta värdet av miljövänlig energi. Naturgasen är miljövänlig, och det är ett bärande motiv för att sänka energiskatten motsvarande 50 % av oljeskatten. Totalkostnaden för samhället kommer sannolikt ändå att tala för gasanvändning.

Centern vill med detta också skapa ekonomiska förutsättningar för en utökning av Sydgasprojektet, i första hand till Sydhalland, där så stora konsumenter som t. ex. Halmstads Järnverk och Pilkington är mycket intressanta kunder. Med centerns skatteförslag blir det ekonomiskt möjligt för näringsliv och kommuner att utöka Sydgasprojektet med mycket positiva miljöeffekter som följd.

Beträffande Vattenfalls förvärv av Swedegas vill jag säga att vi i centern är medvetna om att Vattenfall kommer att ha en överskott på resurser, som i något mån kan utnyttjas i gasverksamheten. Därför har vi lagt alla våra betänkligheter mot förvärvet – och de är många – åt sidan och biträtt förslaget.

Centern kan däremot inte se några som helst bärande skäl för att avskrika de 113 miljoner som är statens fordran i Swedegas. Centern vill genom en rimlig beskattning skapa en tillfredsställande ekonomi för naturgasen. Med detta utgångsläge måste det vara naturligt att statens fordran skall kvarstå och återbetalas när det finns ekonomiskt utrymme. Till dess bör fordran enligt vår uppfattning kvarstå som räntefritt lån.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer där Per-Ola Erikssons och mitt namn finns med.

Anf. 81 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vpk stöder regeringens förslag om Sydgasprojektet och de medel som behövs för det. Vi anser att huvudfrågan skall gälla antingen att säga ja till en viss introduktion av naturgas i det svenska energisystemet eller att säga nej. Säger man ja och anser att vi i framtiden skall ha naturgas som ett komplement till övriga importerade energikällor, är det bättre ju förr man kan komma i gång med en utbyggnad av ett naturgasnät. Därför är det bra att Sydgasprojektet genomförs, och vi ser fram emot en utbyggnad av också ett Västgasnät såsom det var tänkt från början.

Däremot är vi tveksamma till Vattenfalls roll i den här som i så många andra frågor inom energipolitiken. Vi kommer liksom i följande återkomma till detta under den allmänna motionstiden. Vattenfall har i den svenska energipolitiken mer och mer blivit något av en spindel som lägger sig över alla beslut och som i många avseenden styr i energipolitiken, långt utöver vad som beslutats i det här huset och också i andra demokratiska och parlamentariska församlingar av olika slag. Därför tycker vi att det är mycket olyckligt att det inte har redovisats några som helst skäl till varför Swedegas skall överföras från Svenska Petroleum till Vattenfall. Vattenfall har inget

intresse av att satsa på naturgasintroduktion. Där satsar man på kärnkraft i första hand och driver den frågan. Vattenfall har effektivt dumpat elpriserna på marknaden och på det sättet motarbetat både Sydgasprojektet och annan naturgasintroduktion i Sverige. Därför motsätter vi oss att Vattenfall skall överta Swedegas och anser att Swedegas mycket väl kan vara kvar under Svenska Petroleums översyn och styrning. Det har inte framförts några goda argument för att just Vattenfall skall överta också den biten av den svenska energiförsörjningen.

Vi skulle mycket väl kunna tänka oss att man avskriver de fordringar som staten kan ha på Swedegas för att därigenom underlätta naturgasinförandet. Men om Vattenfall skall överta Swedegas behövs inga avskrivningar, för Vattenfall har tillräckligt med pengar för att kunna genomföra ett övertagande.

Frågan om skatt på naturgas har tagits upp här, och vi stöder självfallet all skattelindring för naturgasen som energikälla, eftersom vi anser att den behöver prioriteras och att den behöver stöd.

Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 5 och 7 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 82 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! De avtal som Fälldinregeringen på sin tid slöt om introduktion av naturgas i Sverige i form av det s. k. Sydgasprojektet var inga bra avtal. Leveransavtalet med Danmark band upp Sverige hårt i ett läge, då olika energislags priser och framtidsutsikter var oklara. Utåt utlovades dock ett betydande ekonomiskt överskott på projektet. Avtalet med de sydvästskånska kommunerna och Sydkraft, som skulle ha hand om distributionen på lokal nivå, blev också dåligt för staten.

Staten skulle enligt 1980 års avtal stå för all förlusttäckning utan att ha något egentligt inflytande över de faktorer som påverkade det ekonomiska resultatet. Den reviderade kalkyl som gjordes 1982 visade helt andra siffror än det överskott på, i nuvärde, över 500 milj. kr. som tidigare hade förespeglats. Det var i stället fråga om en resultatförsämring på 1,5 miljarder kronor.

Det blev därför den socialdemokratiska regeringen som fick ta på sig ansvaret för att försöka hitta en lösning som innebar att Sydgasprojektet om möjligt skulle kunna fullföljas. Lösningen blev det reviderade avtal mellan staten och de skånska intressena som riksdagen i dag har att fatta beslut om. Ett brytande av avtalet med danskarna och därmed en nedläggning av projektet skulle vara ett klart sämre alternativ med tanke på det tvångsläge som den svenska staten befann sig i genom de tidigare ingångna avtalen med danskarna.

Det nya avtalsförslaget innebär att Sydgasprojektet räddas kvar med rimliga utsikter att uppnå en viss lönsamhet. Det är nu inte längre staten som tar hela den ekonomiska risken, utan hälften av denna tas över av kommunerna och Sydkraft. Statens motprestation blir att gå in med vissa ekonomiska bidrag och andra ekonomiska lättnader. Om de inhemska

oljepriserna inte stiger i en viss takt utöver den internationella oljeprisutvecklingen, kan det bli fråga om ytterligare ekonomiska tillskott till Sydgasprojektet från statens sida.

Slutligen är det numera beslutat att naturgasen inte skall beskattas efter sitt energiinnehåll utan att en rabatt på 25 %, en miljörabatt om man så vill, skall utgå i förhållande till oljebeskattningen. Skattereduktionen gäller även för eventuellt tillkommande naturgasprojekt. Men övriga ekonomiska bidrag är enligt propositionen att betrakta som specifika för Sydgasprojektet.

Detta synsätt från energiministerns sida överensstämmer helt med näringsutskottets uttalande i våras, där det betonades att naturgasintroduktion måste ske på kommersiellt lönsam grund, men att Sydgasprojektet måste bedömas i särskild ordning, eftersom staten redan var bunden genom oförmånliga avtal.

Genom riskdelning, reviderade avtal, vissa ekonomiska bidrag och lättnader samt den lägre naturgasskatten får Sydgasprojektet bedömas ha någorlunda hyggliga förutsättningar att uppnå ekonomisk lönsamhet. Ur Malmöhus läns synpunkt är gasprojektet mycket välkommet, eftersom det innebär investeringar på över 1 miljard kronor. Det betyder ökad sysselsättning, inte minst i form av bygg- och anläggningsarbeten på en arbetsmarknad som under de borgerliga åren har drabbats hårt i form av ökande arbetslöshet och industriutslagningar. Och det tar som bekant tid att vända på denna utveckling.

För Sverige innebär Sydgasprojektet dessutom en kunskapsbas på gasområdet som då skulle byggas upp och bli till nytta, och naturgasens allmänna konkurrensläge i förhållande till övriga energislag skulle komma att förbättras längre fram.

Jag vill sluta med några kommentarer till reservationerna i betänkandet. Låt mig då börja med konstatera att moderaterna har frångått sitt motionskrav att Sydgasprojektet eventuellt skulle läggas ned. Som de själva konstaterar i sitt särskilda yttrande är det inte realistiskt. En nedläggning är, efter de revideringar som skett, ett ekonomiskt klart sämre alternativ än att fullfölja projektet.

När det gäller de ytterligare sänkningar av skatten på naturgas som centern och vpk förordar i reservationerna 2 och 3, beslutade ju riksdagen så sent som i förra veckan i dessa frågor. Det finns inte någon anledning att föra någon ytterligare argumentering på denna punkt i dag.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 10 och avslag på reservationen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 83 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! En mycket kort replik: Låt mig bara konstatera, när Lennart Pettersson säger att det är ett dåligt avtal som Sydgasprojektet vilar på, att riksdagen hade att ta ställning till ett annat avtal ett par år tidigare. Detta

avtal hade utarbetats av dåvarande energiministern Olof Johansson. Hade man tecknat det avtalet, hade vi haft helt andra ekonomiska och mer positiva förutsättningar.

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

Anf. 84 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! På grund av finalstämming skall jag fatta mig kort. Jag vill ändå konstatera att de ekonomiska kalkyler som upprättades 1980 pekade mot att Sydgasprojektet även ur ekonomiska aspekter skulle bli en mycket god affär. Tyvärr visar nu aktuella utvärderingar att projektet, när det gäller de första driftåren, kommer att visa stora årliga underskott. Det är framför allt ökade investeringskostnader, energibesparingar och ökad konkurrens från alternativa energislag, främst elkraft och fjärrvärme, som försämrat kalkylerna.

Internationellt handels- och industrisamarbete m. m.

Som redan berörts av andra talare före mig har möjligheterna till en avveckling av Sydgasprojektet helt eller delvis undersökts från svensk sida. Men det har inte varit möjligt att utan stora ekonomiska uppoffringar från svensk sida befria oss från avtalet med Danmark. Nu sitter vi där vi sitter.

Genom propositionen föreslår nu regeringen olika åtgärder för att säkerställa ett genomförande av projektet i stort sett enligt tidigare fastställd planering. Vi är från folkpartiets sida medvetna om att Sydgasprojektets fortsatta utveckling och förverkligande innebär vissa ekonomiska risktaganden, inte minst från statens sida. Men när man ser på de olika alternativ som står till förfogande, så ter det sig riktigt att ansluta sig till regeringens nu framlagda förslag.

Mot den bakgrunden, herr talman, yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 10.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter behandlingen av näringsutskottets betänkande 14.)

Anf. 85 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 14 om internationellt handels- och industrisamarbete m. m.

Internationellt handels- och industrisamarbete m. m.

Anf. 86 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Behandlingen av detta betänkande i näringsutskottet har varit befriad från allvarigare politiska motsättningar och har främst berört en intressant och omfattande genomgång av vad som förekommit i dessa frågor.

Norden som hemmamarknad är ett sedan länge eftersträvat mål för Nordens industri. En nordisk aktiemarknad och möjligheten att åstadkomma nordiska företag är exempel på medel för att nå det målet.

Åtskilliga utredningar har företagits, vilket redovisas på ett föredömligt sätt i betänkandet.

Det räcker inte längre med utredningar. Vi måste övergå från utredningar och funderingar till politiska initiativ. I utskottsbetänkandet redovisas en viss politisk inställning, som går i den riktningen. De borgerliga ledamöterna i utskottet har emellertid funnit skäl att reservera sig till förmån för krav på regeringen när det gäller politisk handling.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 87 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservation 4 i det nämnda betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 88 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Som det är nu är det helt meningslöst att försöka föra någon sakdebatt i denna i och för sig viktiga fråga. Jag ber bara att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 14 och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 15

Punkt 1 (överlåtelse av statens aktier i regionala utvecklingsbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson – bifölls med akklamation.

Punkterna 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 4

Mom. 1 (ersättning till Statsföretag)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 150 för bifall till hemställan i reservationerna 2 av Erik Hovhammar m. fl. och 3 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 2 (utbrytning av strumpfabriken i Borås ur Eiserkoncernen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 54 för bifall till hemställan i reservation 5 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson. 21 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Erik Hovhammar m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (vissa stödåtgärder m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 313 röster mot 19 för det av Jörn Svensson under överläggningen framställda yrkandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Näringsutskottets betänkande 9**Mom. 1 (redovisning av beslutsunderlag)**

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ivar Franzén m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (vissa riktlinjer för stöd till oljeersättande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 83 för reservation 2 av Per Westerberg m. fl.

Mom. 3 (beloppsgränsen för stöd)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 3 av Per Westerberg m. fl.,
dels reservation 4 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
bifölls med acklamation.

Mom. 4 (delegering till de regionala utvecklingsfonderna, m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 5 av Per Westerberg m. fl.,
dels reservation 6 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
bifölls med acklamation.

Mom. 6 (prioriteringar mellan olika energislag)

Först biträdde reservation 7 av Per Westerberg m. fl. med 86 röster mot 73 för reservation 8 av Ivar Franzén m. fl. 175 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Per Westerberg m. fl. – genom uppresning.

Mom. 7 (anslag för oljeersättande åtgärder, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Per Westerberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (terminaler för separering av industriråvara)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 153 för reservation 10 av Per Westerberg m. fl.

Mom. 10 (värmepumpar)

Hemställan

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels hemställan i reservation 11 av Per Westerberg m. fl.,
dels hemställan i reservation 13 av Hugo Bergdahl och Oswald Söderqvist,
dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall
till hemställan i motion 176 av Nils Nordh och Inge Carlsson,
bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 12 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 11 (stöd till solvärmeanläggningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Per Westerberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (främjande av användning av solenergi)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 73 för reservation 15 av Ivar Franzén m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 13 (villkor för stöd till fjärrvärmeanläggningar)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 53 för reservation 16 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (anslutningsbidrag för fjärrvärmenät)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 17 av Per Westerberg m. fl.,
dels reservation 18 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
bifölls med acklamation.

Mom. 15 (spillvärme, små vattenkraftverk, elvärme, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Per Westerberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (investeringar i torveldade anläggningar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 20 av Per Westerberg m. fl.,
dels reservation 21 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
bifölls med acklamation.

Mom. 17 (utbyggnad av distributionsanläggningar för fjärrvärme, m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 22 av Per Westerberg m. fl.,
dels reservation 23 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
bifölls med acklamation.

Mom. 21 (medel för upphandling inom energiområdet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 25 av Per Westerberg m. fl.,
dels reservation 26 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
bifölls med acklamation.

Mom. 22 (finansiering av stöd genom höjd oljeavgift)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 27 av Per Westerberg m. fl.,
dels reservation 28 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Mom. 23 (finansiering av stöd genom avgift på bensin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Per Westerberg
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (fördelning av inkomster från bensinavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Oswald
Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (finansiering av stöd genom avgift på kol)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Per Westerberg
m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (fördelning av inkomster från kolavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Oswald
Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (finansiering av stöd genom avgift på elektrisk kraft från
kärnkraftverk m. m.)

Först biträdades reservation 35 av Per Westerberg m. fl. med 91 röster mot
21 för reservation 36 av Oswald Söderqvist. 223 ledamöter avstod från att
rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av
Per Westerberg m. fl. – genom uppresning.

Mom. 28 (avgift på naturgas)

Utskottets hemställan bifölls med 314 röster mot 19 för reservation 37 av
Oswald Söderqvist. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 31 (vissa inkomster från nuvarande avgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Per Westerberg
m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 10

Mom. 2 (konsortialavtalet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (skatt på naturgas)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 2 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson,
dels reservation 3 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Mom. 5 (vattenfallsverkets förvärv av Swedegas)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 313 röster mot 19 för bifall till hemställan i reservation 5 av Oswald Söderqvist. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Ivar Franzén och Per-Ola Eriksson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (statens fordran på Swedegas)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 6 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 7 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Mom. 8 (information om Sydgasprojektet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 14

Mom. 1 (nordiskt industri- och handelssamarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 152 för reservation 1 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 4 (företagszoner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Tage Sundkvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (statligt handels- och bytesbolag)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 4 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 3 av Tage Sundkvist m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1983/84:12 Ändring i skattebrottslagen, m. m. (prop. 1983/84:48 delvis, 1983/84:50 delvis och 1983/84:62 delvis)

Lagutskottets betänkande

1983/84:11 Uppsägning av 1924 års internationella konvention rörande fastställande av vissa gemensamma bestämmelser i fråga om konossement (Haagreglerna)

Utskottens framställningar om att betänkandena skulle avgöras efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Vad utskotten i övrigt hemställt bifölls.

13 § Ökning av aktiekapitalet i PK-banken

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1983/84:12 om ökning av aktiekapitalet i Post- och Kreditbanken, PK-banken (prop. 1983/84:70).

Anf. 89 NILS ERIK WÅÅG (s):

Herr talman! Utskottet föreslår i betänkandet nr 12 att aktiekapitalet i PK-banken skall utökas. Lagen om bankrörelse måste uppfyllas med dess kapitaltäckningsregler, när en utökning av verksamheten nu kan förutses. Det har förutsetts ske genom en börsnoterad nyemission.

Sedan utskottsbetänkandet justerades, har det visat sig att frågan om kapitaltillskottet bör övervägas ytterligare.

Herr talman! Jag yrkar med anledning därav att ärendet återförvisas till utskottet för ytterligare prövning.

Anf. 90 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Utskottets ordförande Nils Erik Wååg har begärt återremiss av utskottsbetänkandet utan att anföra sakliga skäl eller några tecken på att

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

*Ökning av aktieka-
pitalet i PK-banken*

Onsdagen den
21 december 1983

Ökning av aktiekapitalet i PK-banken

ärendet varit otillräckligt berett i utskottet. Av den anledningen känner jag mig nödsakad, i avvaktan på någon annan information från utskottets ordförande, att yrka avslag på återremissyrkandet.

Av den orsaken måste jag också beröra två av de reservationer som fogats till betänkandet, nämligen de reservationer som är gemensamma för de tre icke-socialistiska partierna.

Reservation 2 ger klart uttryck för en gemensam syn på att PK-banken i sin helhet bör privatiseras. Vi anser att det inte längre finns några bärande motiv för att bibehålla en statlig affärsbank. Den är snarast en kvarleva från ett äldre skede i bankväsendets utveckling.

Dessutom kan statsfinansiella skäl återopas för en försäljning av aktieinnehavet i PK-banken, förutom att en kanske kompetentare styrelse kan erhållas. En utförsäljning skulle inbringa ett icke föraktligt kapitaltillskott till statskassan.

I reservation 3, som kanske är något mer anmärkningsvärd, har samtliga tre borgerliga partier med hänvisning till tidigare motionsyrkanden i år uttalat att staten endast i undantagsfall bör äga företag. Reservanterna kräver även en plan för försäljning och börsintroduktion av statliga företag, bl. a. inom Statsföretagsgruppen.

Den senare reservationen visar klart och entydigt en stark viljeinriktning och tilltro till att privata och enskilda ägare är kompetentare och bättre skickade att driva många av de statliga företagen. Företagen skulle därmed ges en bredare kapitalbas, samtidigt som ökat kunnande skulle tillföras dem. Därutöver skulle även öppnare och friare konkurrens kunna etableras på vissa marknader.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 91 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Näringsutskottets värderade ordförande fattade sig kort. Jag kan ha förståelse för det. Han räknar väl kallt med att få tillräckligt stöd i riksdagen för det yrkande han ställde utan en mer omfattande motivering.

För min del beklagar jag yrkandet om återremiss till utskottet. Vi har visserligen fogat reservationer till utskottets betänkande och var alltså inte helt belättna med regeringens och utskottsmajoritetens förslag. Vi vill att man skall gå längre, dvs. man borde föra ut delar av den nuvarande aktiestocken i PK-banken på börsen. Om det är detta som avses med återremissförslaget, har jag naturligtvis inget emot en återremiss, men jag har inte kunnat tolka utskottsordföranden på det sättet.

Ärendet har ju sin upprinnelse i att PK-banken är i behov av att öka sitt aktiekapital. Man har därvid gjort en framställning till regeringen om en nyemission, varvid staten skulle avstå från sin företrädesrätt att så som aktieägare teckna nya aktier och hela emissionen i stället säljas över Stockholms fondbörs. Det har också regeringen föreslagit i sin proposition nr 70, och näringsutskottet har med undantag av vpk-ledamoten ställt sig bakom det förslaget.

Förslaget om att sälja ut en del av den nu helt statliga bankens aktier är ingalunda ny. Riksdagen behandlade frågan så sent som i våras i samband med propositionen om de statliga företagen. Redan då hävdade vi från centerns sida att man borde sälja ut delar av exempelvis PK-banken. Vi röstade också för det här i kammaren.

Den linjen följer vi upp i höst, när vi i partimotionen nr 100 från centerpartiet tar upp frågan om utförsäljning av vissa statliga företag via börser. Som vi påpekar i reservation 2, skulle en privatisering av PK-banken inte bara innebära att staten tillförs avsevärda ekonomiska resurser, det skulle också verka vitaliserande på banken och stärka dess ställning hos allmänheten.

Egentligen kan jag inte se vad vi skulle vinna på en återremiss till utskottet. Jag är väl medveten om att PK-banken är i ett besvärligt läge genom den s. k. Raineraffären. Men jag kan inte se att banken hamnar i en bättre situation genom att riksdagen uppskjuter beslutet om försäljning via börser av den tilltänkta nyemissionen. Tvärtom kommer det att skapa ytterligare oklarhet och nya spekulationer, vilket bara kan försvåra och förlänga arbetet med den nyorganisation som pågår och som vi har kunnat följa i massmedia.

Jag kan mycket väl förstå om det just nu inte är rätta ögonblicket att gå ut på börser med en nyemission. Men varken propositionen eller utskottets betänkande innehåller några tidsramar, och jag menar därför att det skulle ha varit klagörande för det framtida arbetet om riksdagen redan nu hade tagit det beslut som utskottet var så gott som enigt om.

Herr talman! Eftersom vi inte har fått något besked om vad en återremiss till utskottet kan komma att ha som materiellt innehåll, yrkar jag avslag på återremissyrkandet. Om frågan skall avgöras nu, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3 och i övrigt till utskottets förslag.

Anf. 92 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Folkpartiet har givetvis inte haft någon anledning att gå emot det här aktuella regeringsförslaget, som alltså innebär att staten avstår från sin företrädesrätt vid en tänkt nyemission i PK-banken. Vi har tidigare vid diskussioner om statligt företagande nämnt just PK-banken som ett exempel på onödigt statligt engagemang. Vi har därför accepterat detta förslag och betraktat det som ett välkommet nytänkande från regeringen.

Däremot har vi inte kunnat ställa oss bakom finansministerns uttalande att staten inte bör "avyttra någon del av sitt nuvarande aktieinnehav". Förslaget innebär ju att staten avstår från att teckna aktier vid en nyemission. Vi menar att staten mycket väl kan avyttra hela eller delar av sitt aktieinnehav i vissa statliga bolag. Man inte bara kan utan bör också göra det. PK-banken är som sagt ett bra objekt av flera skäl.

Mot denna bakgrund är det dubbelt olyckligt om det nu skulle visa sig att denna nyemission vid Stockholms fondbörs inte blir av. Bankstyrelsen säger att en ökning av aktiekapitalet är ofrånkomlig. Alternativet till börsintroducering är alltså ökat statligt engagemang.

Herr talman! Jag kan förstå om man vill avvakta något med den planerade

*Ett nationellt
mikroelektronik-
program*

nyemissionen, men det är inget godtagbart skäl för att riksdagen inte skulle fatta beslutet i dag. Jag yrkar därför avslag på återremissyrkandet.

Anf. 93 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber, på vpk-gruppens vägnar, att få ansluta mig till yrkandet om återremiss.

Jag är mycket förvånad över att de tre borgerliga partierna inte ansluter sig till samma yrkande. Om de gjorde det, skulle de få tillfälle att spela upp sina utförsäljningsballader dubbelt så många gånger som annars.

Överläggningen var härmed avslutad.

Det av Nils Erik Wååg framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning bifölls med acklamation.

14 § Ett nationellt mikroelektronikprogram

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1983/84:11 om ett nationellt mikroelektronikprogram (prop. 1983/84:8).

Anf. 94 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 11 finns tre reservationer. Två av dessa är moderata.

Det är viktigt att svensk industri förmår att hävda sig på den avancerade teknikens område. Den främsta möjligheten för statsmakternas bidrag till detta är att skapa gynnsamma förutsättningar för effektiva och lönsamma företag. Av dessa skäl är det viktigt att statsmakterna genom utbildning och forskning inom nya teknikområden skapar goda förutsättningar för rekrytering av kompetent personal och teknik.

Sveriges statsfinansiella läge medger dock inte att man även på detta mycket angelägna område satsar nya friska pengar från andra områden. I stället vill vi omprioritera och omfördela redan befintliga anslag.

Vi menar att man bör ta ställning till medelstildelningen för de olika delprogrammen först i samband med prövningen av statsbudgeten för kommande budgetår. Först då kommer även regeringen att kunna precisera närmare omfattning och inriktning av programmet under hela femårsperioden. Utöver detta kan anföras att resultatet av pågående utredning inom universitetskanslersämbetet om forskningen på mikroelektronikområdet därmed kan avvaktas.

Vad gäller programmet för industriell utveckling anser vi att kostnaderna för denna teknikupphandling bör prövas inom resp. upphandlande myndighet vid bedömningen av budgeten för kommande budgetår.

I reservation nr 3 avvisar de moderata ledamöterna i utskottet majoritetsskrivningen om att sprida den s. k. CAD/CAM-tekniken till mindre och medelstora företag genom fasta centraler utöver de redan nu

*Ett nationellt
mikroelektronik-
program*

befintliga eller planerade. Enligt vår uppfattning är det redan i dag brist på kvalificerad personal på CAD/CAM-området. En forcerad utbyggnad av centralerna kan därför endast leda till en besvärande konkurrens om befintlig personal. En lugnare utveckling av redan nu befintliga eller planerade centraler anser vi därför vara motiverad. Det finns all anledning att avvakta den erfarenhet som vunnits på området innan nya betydande investeringar skall göras.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 och 3 i näringsutskottets betänkande 11. Jag har för avsikt att begära votering och rösträkning angående reservation nr 2.

Anf. 95 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Vi har från folkpartiets sida i huvudsak accepterat detta program för mikroelektronik. De kritiska synpunkter vi haft har vi dess bättre fått gehör för i utskottet. Däremot är vi kritiska mot den utökning av s. k. CAD/CAM-centraler som betänkandet också innehåller.

Jag yrkar därför bifall till utskottets skrivning när det gäller mikroelektronikprogram och till reservation 3 när det gäller inrättande av CAD/CAM-centraler.

Anf. 96 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Avsikten med regeringens förslag angående ett nationellt mikroelektronikprogram är enligt propositionen dels att förhindra att Sverige sackar efter i den industriella kapplöpningen, dels att höja beredskapen och det nationella oberoendet på det så strategiska mikroelektronikområdet.

Vpk har länge hävdat att det är viktigt att Sverige blir mera oberoende på dataområdet. I dag är vi alltför beroende av import av både komponenter, hela datorer och systemvaror. Beroendet riktar sig framför allt mot USA.

Även om vi kan tycka att det är positivt att något ändå görs nu, har vi från vpk haft anledning att rikta viss kritik mot propositionen. Vi tycker inte att regeringen har tillämpat den helhetssyn på datafrågorna som slogs fast av riksdagen våren 1982 i samband med behandlingen av propositionen om samordnad datapolitik. Man är beredd att satsa tämligen avsevärda summor på själva tekniken, medan man i propositionen ganska lättsinnigt avfärdar frågan om satsningar på konsekvensforskning och forskning om teknikens inverkan på människor, arbetsmiljö och livsmiljö – detta trots att de parlamentariskt sammansatta remissinstanser som behandlat STU:s förslag till mikroelektronikprogram enhälligt har pekat på vikten av att också denna forskning kommer till stånd. Man vill alltså från remissinstanserna prioritera de övriga bitarna i informationsteknologiprogrammet lika högt – de som i dag inte finns med i förslaget, bl. a. av det skälet att de fortfarande befinner sig i planeringsstadiet.

Vi kan ha förståelse för att regeringen ändå vill komma i gång med första byggstenen. Utvecklingen går ju oerhört snabbt, och det gäller att inte förlora tid. Vad som inger farhågor är det uttalande som görs i propositionen

*Ett nationellt
mikroelektronik-
program*

om de övriga delarna av mikroelektronikprogrammet. Där står:

”Jag finner det dock värdefullt om pågående och planerade aktiviteter och resurser inom informationsteknologiområdet kan samlas till ett enhetligt och väl avvägt program, som utarbetas gemensamt av berörda organ. En utgångspunkt för detta arbete bör vara att erforderliga resurser för programmets genomförande planeras inom befintliga kostnadsramar.”

Det är de tre sista orden som är så anmärkningsvärda. Regeringen anser sig alltså kunna satsa nästan 300 miljoner på mikroelektronikprogrammet, medan man för övriga byggbitar i programmet för informationsteknologin inte skall få några pengar alls att röra sig med.

Utskottet framhåller önskvärdheten av balans i de framtida statliga insatserna på informationsteknologins område. Det är ett viktigt uttalande och något helt annat än propositionens propåer om befintliga resurser.

Vi har med det uttalandet kunnat acceptera den satsning som nu görs, och vi utgår från att motsvarande satsningar kommer att göras på de andra programmen inom informationsteknologins område. Vi lär i annat fall återkomma till frågan.

Vi lägger i samband med propositionen också fram förslag om en nationalisering av dataindustrin. Det är förslag som vi framfört tidigare. Vi anser att vi först när en satsning av den typ som föreslås i propositionen kombineras med ett uppbyggande av en samhällsägda dataindustri kan uppnå ett verkligt nationellt oberoende på detta område. Det är fråga om att få kontroll över forskning och utveckling, om att inte lämna över dessa viktiga frågor till stora, multinationella bolag. De har, även om de är svenskägda, sin tillverkning, utveckling och forskning inte bara i Sverige utan också i andra länder, och vi har inte några som helst garantier för att dessa företag inte i en framtid kommer att helt flytta ut från Sverige.

Det är enligt vår mening av stor betydelse för den framtida samhällsutvecklingen att datautvecklingen är samhällskontrollerad. Det är ju inte bara en fråga om hur datatekniken används, som många ofta säger i debatten, utan det är också en fråga om vilken teknik som utvecklas, vad man väljer att lägga forskningspengarna på. Vi anser att samhällsinflytandet måste finnas med också i det första steget, dvs. i själva tillverkningen av datatekniken.

Vi har i vår motion redogjort för vår syn på dessa frågor. Vi anser att det behövs en utredning med den inriktning som jag redogjort för. Jag yrkar därför bifall till reservation 1, som föreslår en sådan utredning.

Anf. 97 BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är glädjande att se att kammarens ledamöter finner så stort intresse i det nationella mikroelektronikprogram som föreslås i regeringens proposition nr 8.

Mikroelektronikprogrammet syftar till att stärka Sveriges förmåga att konstruera och tillverka mikroelektronikkomponenter. Programmet grundas på ett förslag från STU och utgör det första byggblocket i ett planerat informationsteknologiprogram. Näringsutskottet tillstyrker det av regering-

en framlagda förslaget om ett anslag av 44 milj. kr. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 för genomförandet av mikroelektronikprogrammets första del.

I betänkandet från näringsutskottet och i regeringens proposition redovisas en av STU utarbetad skiss till ett samlat, brett upplagt informationsteknologiprogram. I programmet ingår tre block. Det första blocket benämns Komponentteknologi. Det syftar till utveckling av industriell kapacitet för tillverkning av mikroelektronikkomponenter och innefattar ett antal konkreta insatser under en femårsperiod i fråga om utbildning, teknikspridning, grundforskning, målinriktad forskning samt ett industriellt utvecklingsprogram. Elektronik ingår ju i en ständigt ökande andel av den svenska industriproduktionen. Utvecklingen på elektronikområdet får därför mycket stor betydelse för en allt större del av den svenska industrin. Orsakerna till den ökande andelen är att de nya elektroniska byggelement som utvecklas ofta medger billigare och mer användbara lösningar än vad som tidigare kunde åstadkommas med mekaniska eller elektromekaniska utföranden.

Mikroelektroniken kan också möjliggöra helt nya produkter, som med tidigare teknik skulle ha blivit orimligt stora, dyra eller helt ohanterliga. Med mikroelektronik avses metoder för att minska de elektroniska komponenterna till omfånget. Den mest framträdande av dessa metoder är den för framställning av s. k. integrerade kretsar. I integrerade kretsar har ett stort antal elektroniska komponenter förts samman på en s. k. halvledarbricka.

Inom kretsteknologin skiljer man på standardkretsar och kundanpassade kretsar. Med standardkretsar avses kretsar som har egenskaper som passar för många skilda ändamål och kunder. Med kundanpassade kretsar avses elektronikkomponenter som endast innehåller det som en viss systemtillverkare önskar. De kan därigenom göras mindre till omfånget. Det pågår f. n. en utveckling från standardkretsar mot kretsar som är kundanpassade.

Den tekniska utvecklingen från standardkretsar mot kundanpassade kretsar ger Sverige möjlighet att knappa in på det försprång som USA och Japan har. Staten och svensk industri måste gemensamt göra insatser för att dessa nya möjligheter skall utvecklas och ge svensk industri en plats i främsta ledet när det gäller teknikkunnande.

Utbildning och forskning måste samordnas med industrins förväntade behov av kompetenta forskare. Forskningen och utvecklingen måste stimuleras, så att en inhemsk förmåga att konstruera och producera komponenter i ökande omfattning säkerställs.

Vi har av tradition ett gott systemkunnande i vårt land – framför allt inom kommunikations- och styrsystemen. Det är därför väsentligt att systemindustrin tillförs kompetenta personer och nya forskningsresurser. Det är av oerhört stor betydelse att rekryteringsunderlaget till de kvalificerade datayrkena breddas.

I propositionen nämns – och jag vill understryka detta – att hänsyn bör tas till att kvinnor i dessa yrken och utbildningar utgör en outnyttjad resurs.

Informationsteknologiprogrammet har tre block, av vilka det första utgörs

*Ett nationellt
mikroelektronik-
program*

av det nationella mikroelektronikprogrammet, som jag i det föregående kortfattat har redogjort för. De två senare blocken har av STU benämnts system resp. relationer.

System omfattar utveckling av systemteknologi, maskin- och programvara för data-, kommunikations- och reglersystem i vid mening samt genomförande av systemprov.

Relationer omfattar forskning inom och samverkan med human- och samhällsvetenskaperna med syfte att dels stötta och vidareutveckla informationsteknologin, dels uppmärksamma och bättre förstå informationsteknologins inverkan på människor och samhälle.

Enligt vad utskottet har inhämtat kan ett förslag till samlat informationsteknologiskt program föreligga hösten 1984. Utskottet anser att det är angeläget att arbetet med ett informationsteknologiskt program fullföljs.

I center-, folkparti- och vpk-motionerna framhålls önskvärdheten av balans i de framtida insatserna på informationsteknologins område. Statens insatser avseende systemteknik, programmeringsmetodik och relationsfrågor bör således anpassas till de planerade insatserna på komponentområdet i syfte att möjliggöra en motsvarande utveckling. I detta instämmer utskottet.

Vpk-motionen yrkar på en utredning om framtida svensk dataindustri. Majoriteten i utskottet anser att det omfattande utredningsarbete som sker inom bl. a. SIND och STU garanterar en insyn på dataområdet. Motionen avstyrks därför i denna del.

Moderaterna har i två motioner riktat kritik mot regeringens förslag till nationellt mikroelektronikprogram. Vad som behövs för en framgångsrik utveckling på elektronikens område är, säger moderaterna, inte en industripolitik som stöder vissa företag och styr investeringar. Moderaterna ställer sitt hopp till marknadskrafterna och menar att svenska små och medelstora användare av kretsar kan få sina behov tillgodosedda på den internationella marknaden. Moderaterna anser att den statliga insatsen i stället bör göras inom forskning och utbildning. Moderaterna yrkar avslag på propositionen i avvaktan på en pågående utredning inom UHÄ rörande forskning och utbildning på mikroelektronikområdet.

Utbildningsutskottet har yttrat sig över denna del i propositionen. Ej heller utbildningsutskottet finner anledning att frånga propositionen i denna del. Moderatmotionen avslås.

Majoriteten i närings- och utbildningsutskotten kan bara beklaga att moderaterna valt att ställa sig utanför så betydelsefulla delar av en svensk framtidsbransch.

I ett par motioner från allmänna motionstiden tas frågan om ett utvecklingscentrum i Sandviken upp. Regeringen har under hösten uppdragit åt länsstyrelsen i Gävleborgs län och STU att i samråd pröva förutsättningarna för att genomföra förslaget. Motionen tillstyrks därför i denna del.

I en centermotion från allmänna motionstiden tas frågan om decentraliserade CAD/CAM-centraler upp. I motionen pekas på det s. k.

Västerhöjdsprojektet i Skövde, som bygger på resurser vid Västerhöjdsskolan med fullständig teknisk ingenjörsutbildning.

Utskottet kan konstatera att betydande insatser redan görs i frågan om spridning av CAD/CAM-tekniken till mindre och medelstora företag i olika delar av landet.

Frågan om decentraliserade CAD/CAM-centraler är inte ny för utskottet. Redan 1982 uttalade socialdemokraterna att det är av största vikt att den kompetens och de resurser som finns på olika håll i landet skall kunna tas till vara.

Det s. k. Västerhöjdsprojektet i Skövde har av länsstyrelsen fått fullt politiskt stöd. Tyvärr ställer moderaterna och folkpartisterna i riksdagen inte upp för att ta till vara de kunskaper som denna typ av projekt kan ge. Majoriteten i utskottet anser att det är viktigt att ta till vara den kompetens och de resurser som finns, och därför utgår vi från att STU kan utreda denna fråga.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 98 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Efter den utförliga redogörelse som Birgitta Johansson har givit för detta betänkande skall jag fatta mig mycket kort. Förslaget om rationellt mikroelektronikprogram är enligt vår uppfattning ofullständigt, och det saknade den helhetssyn som bl. a. ingick i det datapolitiska beslutet här i riksdagen våren 1982.

Men på främst tre punkter har vi lyckats uppnå klara förbättringar genom utskottsbehandlingen. För det första kräver utskottet ett mera heltäckande informationsteknologiskt program. Ett sådant förslag väntar vi under nästa år. Det skall bl. a. omfatta systemfrågor och relationsfrågor människa-maskin, och jag hoppas också att det kommer att ta upp samhällskonsekvenssidan. För det andra har utskottet i uttalandet till regeringen betonat vikten av att möjligheterna till nordiskt samarbete skall beaktas vid utarbetandet av ett informationsteknologiskt program. Det gäller såväl de industriella delarna som övriga delar i programmet.

Det är viktigt att små länder utnyttjar möjligheterna till samarbete på just detta område, där främst de stora nationerna, USA och Japan, har ett försteg.

För det tredje har vi fått en viktig förbättring genom den ytterligare satsning på CAD/CAM-centraler som vi föreslog i vår partimotion från januari. Det gäller datastödd konstruktion och tillverkning. Det är viktigt att bygga vidare på det som propositionen från 1982 innebar, nämligen satsning på en teknikspridning som också kommer de mindre och medelstora företagen till del. Det finns exempel på detta i olika delar av vårt land, bl. a. i Skövde med omnejd, det s. k. Västerhöjdsprojektet; vid IUC i Skellefteå och på andra håll.

Med dessa kompletteringar och förbättringar har vi också lyckats uppnå en

Onsdagen den
21 december 1983

*Meddelande om
interpellationer*

bred majoritet för hemställan i näringsutskottets betänkande 11. Härmed yrkar jag bifall till densamma.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (utredning om den framtida svenska dataindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 317 röster mot 19 för reservation 1 av Jörn Svensson.

Mom. 3 (nationellt mikroelektronikprogram)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 80 för reservation 2 av Erik Hovhammar m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (inrättande av CAD/CAM-centraler)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Erik Hovhammar m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1983/84:78 Ändringar i rättegångsbalken m. m.

1983/84:81 Vissa beslut fattade av internationella arbetskonferensen vid dess sextioåttonde och sextionionde möten, m. m.

16 § Anmälades och bordlades

Förslag

1983/84:13 Förslag till lag med instruktion för Nordiska rådets svenska delegation

17 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 21 december

1983/84:76 av *Nils Åsling* (c) till finansministern om lantbrukskooperationens möjligheter att bedriva aktiv medlemsvärning:

Lantbrukskooperationen bygger på frivillig samverkan mellan enskilda lantbrukare och en solidarisk uppslutning kring de kooperativa idéerna. Genom denna samverkan har lantbrukarna bl. a. kunnat bygga upp en effektiv livsmedelsindustri, vilket varit till nytta för hela folkhushållet.

I ett beslut angående påstådda påtryckningar mot mjölkleverantörer till Hammerdals Mejeri AB har näringsfrihetsombudsmannen (NO) gjort

uttalanden som innebär ett allvarligt hot mot lantbrukskooperationens fortbestånd och utveckling. NO synes anse, att om företrädare för lantbrukskooperationen informerar icke medlemmar om de villkor och därmed fördelar som är förenade med medlemskapet, så är detta att betrakta som otillbörlig påtryckning.

Mot bakgrund härav vill jag fråga finansministern:

Föranleder det inträffade några åtgärder från statsrådets sida för att tillförsäkra lantbrukskooperationen möjlighet att i enlighet med gällande konkurrens- och näringsfrihetslagstiftning bedriva aktiv medlemsvärning och att i anslutning härtill bland lantbrukarna sprida information om och propaganda för de kooperativa idéerna?

1983/84:77 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsrådet Mats Hellström om oljeembargot mot Sydafrika:

Den 1 december besvarade utrikeshandelsministern en fråga av mig om oljeembargot mot Sydafrika. Frågan var föranledd av uppgifter om att fartyg delvis ägda av Zenit Shipping AB lossat olja i sydafrikanska hamnar. Detta förnekades av utrikeshandelsministern. Från två av fartygen skulle ingen lossning av olja i Sydafrika ha skett efter det att Zenit övertagit ägarandelar i dem. Det tredje fartyget medgav utrikeshandelsministern hade varit i Durban, men endast för att ta ombord en mekaniker. Efter denna debatt har nya uppgifter om fartygen och deras trafik på Sydafrika avslöjats i tidningen *Arbetaren*. Det är uppgifter som på punkt efter punkt motsäger det som uppgavs i debatten. Där finns utsagor från norska sjömän som varit med och lossat olja i Sydafrika, både 1981 och 1982. Också beträffande de två fartyg som enligt uppgift inte gått på Sydafrika efter det att Zenit övertog ägarandelar finns det motstridiga uppgifter.

Det är givet att den svenska regeringen och utrikeshandelsministern, precis som norska redarrepresentanter, kan förneka dessa nya uppgifter och påstå att det är lögn. För att det skall bli trovärdigt bör det inte vara någon svårighet att visa upp detaljerade befraktningsuppdrag för de aktuella fartygen, under den tid svenska ägare varit inblandade. Bojkotten av Sydafrika är en av de viktigaste internationella solidaritetsfrågorna. Detta har deklarerats av regeringen, som i en annan fråga inte varit sen att genomföra snabblagstiftning, med hänvisning till just detta faktum. Klarhet måste skapas i fråga om de påstådda oljeleveranserna, om Sveriges ställningstagande skall bli trovärdigt i andra frågor som gäller Sydafrika.

Jag vill fråga utrikeshandelsministern:

1. Föranleder färskna pressuppgifter något nytt ställningstagande från regeringens sida när det gäller fartygen *Adna*, *Athene* och *Regina*?

2. Vilka åtgärder vidtas av regeringen för att förhindra att svenskägda fartyg fraktar olja till Sydafrika?

3. Behöver denna övervakning skärpas?

Onsdagen den
21 december 1983

Meddelades att följande frågor framställts

Meddelande om
frågor

den 21 december

1983/84:257 av *Ingvar Johnsson* (s) till utbildningsministern om reglerna för studiehjälp eller studiemedel:

Regeringen föreslog i proposition 1983/84:26 särskilt bidrag budgetåret 1983/84 för nyinrättad högre specialkurs inom områdena mikroelektronik och datateknik. Riksdagen har därefter beslutat i enlighet med förslaget. Det är angelägna utbildningar, varför förslaget mottogs mycket positivt, inte minst av skolstyrelserna, som startat förberedelser för verksamheten.

Enligt cirkulär från CSN gäller olika regler för studiehjälp/studiemedel för 18–20-åringar som deltar i högre specialkurser beroende på vilka genomgångna gymnasielinjer som är inträdeskrav. Detta har skapat en del oklarheter som bör klaras ut.

Jag vill därför till utbildningsministern ställa följande fråga:

Vilka regler gäller för studiehjälp eller studiemedel till 18–20-åringar som genomgår högre specialkurser?

1983/84:258 av *Bertil Måbrink* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om handläggningen av ärenden rörande utvisningshotade palestinier:

En hel värld fördömde Israels skamliga angrepp mot Libanon och dess palestinska befolkning. Än i dag pågår stridigheter. De Al Fatah-anslutna palestinerna hotas sedan en tid inte bara av Israel och dess allierade, utan också av Syrienunderstödda rebeller.

Jag vill mot denna bakgrund fråga invandrarministern:

Väger regeringen in fakta kring dessa ändrade förhållanden i samband med handläggningen av utvisningshotade palestinier?

1983/84:259 av *Bo Finnkvist* (s) till industriministern om sysselsättningen på bruksorterna i Bergslagen:

Sysselsättningen på bruksorterna i Bergslagen har haft en mycket negativ utveckling under en följd av år. Strukturförändringar med negativa följder på sysselsättningen är också att vänta i framtiden. Det handlar om människor och orter som är, i de flesta fall, nästan helt beroende av en industri. Den ort som i dag är aktuell är Storfors, som redan förut har drabbats hårt av strukturförändring inom specialstålsindustrin. Speciella åtgärder riktade mot de drabbade orterna måste till för att klara den svåra situationen.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga industriministern:

Planeras några särskilda åtgärder för att klara den uppkomna situationen i Storfors och andra orter i Bergslagen som kan komma att beröras av strukturförändringar inom specialstålsindustrin?

1983/84:260 av *Axel Andersson* (s) till justitieministern om handläggningen av vapenärenden:

Den obligatoriska jägarexamen som man nyligen beslutat om innebär att större krav ställs på den enskilde jägarens kunnskap, skicklighet och omdöme. Han/hon får efter avlagda teoretiska och praktiska prov sin lämplighet dokumenterad.

Detta borde göra det möjligt att betydligt förenkla reglerna för myndigheternas hantering av vapenärenden, regler som av landets jägare upplevs som onödigt krångliga och byråkratiska.

Jag vill med anledning härav fråga justitieministern:

Är justitieministern beredd att se över de bestämmelser som gäller på detta område i syfte att förenkla och avbyråkratisera myndigheternas hantering av dessa frågor?

1983/84:261 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern om ett högkostnads-skydd för sjukresor:

I betänkandet Sjukresor – samordning och förenkling (SOU 1981:35) föreslås ett begränsat högkostnadsskydd för sjukresor. Förslaget innebär att patienter som ofta är sjuka och som är i behov av vård inte skulle behöva betala mer än 300 kr. per år för sina sjukresor.

Avser statsrådet vidta några åtgärder för att åstadkomma förbättringar i form av ett högkostnadsskydd vid sjukresor enligt det utredningsförslag som föreligger?

1983/84:262 av *Gunnar Olsson* (s) till finansministern om den skattemässiga behandlingen av vissa förluster:

10 000 skogsägare, varav de flesta i Värmlands län, förlorade omkring 40 milj. kr. i samband med Vänerskogskonkursen 1981. Av dessa fanns åtskilliga i norra Värmland inom det område som riksdagen genom tidigare fattat beslut betecknat som katastrofområde till följd av svåra insektangrepp på skogen. För dessa skogsägare, som först förlorat sin skog i samband med barkborreangreppen, därefter gått miste om likvider för sina virkesleveranser och sedan avkrävs skatt på uteblivna virkeslikvider, är framtiden som lantbrukare/skogsbrukare ekonomiskt osäker.

De berörda skogsägarna kan helt enkelt inte förstå att de måste betala skatt, moms och arbetsgivaravgift på inkomster av virkesleveranser som de aldrig fått. Dessa skogsägare, och många med dem, finner detta orimligt och orätt.

Finansministern har vid besök i Värmland och i samband med tidigare frågesvar i kammaren uttalat ett intresse av att skattefrågan på något sätt löses för de hårt drabbade skogsägarna.

Med hänvisning till det anförda vill jag därför fråga finansministern:

Har arbetet i finansdepartementet för att söka finna en lösning lett fram till något konkret förslag?

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

*Meddelande om
frågor*

Nr 55

Onsdagen den
21 december 1983

*Meddelande om
justering av
kammarens proto-
koll, m. m.*

Avslutningsord

1983/84:263 av *Tore Nilsson* (m) till statsrådet Bengt Göransson om riksarkivets rådgivande nämnd för heraldiska frågor:

Statens heraldiska verksamhet har omorganiserats från den 1 juli 1983, varvid den självständiga heraldiska sektionen inom riksarkivet upphört och de heraldiska ärendenas handläggning anförtrotts arkivets medeltidssektion. Samtidigt har statens heraldiska nämnd avskaffats och ersatts med en rådgivande nämnd inom riksarkivet. Nämndens ledamöter är ännu ej tillsatta, varigenom vissa ärendens handläggning fördröjts.

Jag vill därför fråga utbildningsministern:

När kommer den rådgivande heraldiska nämnden inom riksarkivet att tillsättas, och kan man då förvänta sig, att nämnden kommer att få en representant för allsidigt dokumenterad sakkunskap på det heraldiska området?

19 § Meddelande om justering av kammarens protokoll, m. m.

Anf. 99 TALMANNEN:

Protokollen från kammarens sammanträden den 14–21 december kommer att justeras den 10 januari 1984, då vi åter träffas.

Till kammarens ledamöter har utdelats statistik rörande riksdagsarbetet under höstarna 1973–1983.

20 § Avslutningsord

Anf. 100 TALMANNEN:

Innan jag frågar om ni behagar åtskiljas vill jag att vi till alla våra medarbetare i det här huset framför vårt tack för det intensiva arbete som de har utfört, speciellt under de senaste veckorna. Det har varit en stor påfrestning på dem, och vi önskar dem en god helg. Sedan ber jag att få önska samtliga ärade ledamöter en angenäm jul och ett gott nytt år.

21 § Kammaren åtskildes kl. 17.24.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Förteckning över talare

1983/84:55

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 21 december

Talmannen 4, 107, 126
Förste vice talmannen 66, 85
Andre vice talmannen 103
Andersson, Anders (m) 39
Andersson, Sten, i Malmö (m) 61
André, Gunilla (c) 57
Bergdahl, Hugo (fp) 89, 97, 107
Björzén, Karl (m) 100
Brunander, Lennart (c) 80, 83, 84
Eirefelt, Christer (fp) 69, 72, 73, 115, 117
Ekman, Kerstin (fp) 14
Elmstedt, Claes (c) 34
Exner, Lahja (s) 82, 84
Franzén, Ivar (c) 87, 96, 99, 102, 103, 106
Gennser, Margit (m) 8
Grönvall, Nic (m) 85, 96, 103, 107
Gustafsson, Stig (s) 42
Gustavsson, Rune (c) 12
Haglund, Ann-Cathrine (m) 23
Hansson, Agne (c) 40
Hansson, Lilly (s) 69, 72, 73, 77
Hjertén, Lars (m) 49
Hägelmark, Eric (fp) 27
Hökmark, Gunnar (m) 63
Hörnlund, Börje (c) 68
Johansson, Birgitta (s) 118
Johansson, Kjell (fp) 101, 102
Johansson, Kurt Ove (s) 79
Johansson, Marie-Ann (vpk) 117
Johansson, Olof (c) 121
Jonasson, Bertil (c) 26
Jonsson, Göte (m) 36
Knutson, Göthe (m) 36
Kronblad, Bengt (s) 54
Küng, Andres (fp) 53
Lindblad, Gullan (m) 58
Lorentzon, Sven Eric (m) 19
Nilsson, Lennart (s) 21
Nordh, Nils (s) 101
Nyhage, Hans (m) 44, 48, 49, 78
Petersson, Hans, i Röstånga (fp) 22

1983/84:55

Pettersson, Lennart (s) 93, 98, 105, 108
Stensson, Börje (fp) 51
Stjernlöf, Håkan (m) 4
Stålberg, Marianne (s) 84
Sundkvist, Tage (c) 114
Sundström, Sten-Ove (s) 7
Svensson, Jörn (vpk) 74, 77, 108, 116
Svensson, Sten (m) 66, 72, 73
Söderqvist, Oswald (vpk) 91, 97, 99, 104
Sörenson, Lars-Ingvar (s) 45, 48
Torwald, Rune (c) 39
Ullenhag, Jörgen (fp) 61
Westerberg, Per (m) 113, 116
Virgin, Ivar (m) 56
Virgin, Jan-Eric (m) 31
Wååg, Nils Erik (s) 113
Åkerlind, Allan (m) 16